ALEXANDRA DAVID-NÉEL

Vraja misterului

Fapte neobişnuite şi personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient şi Occident

POLIROM

HEXAGON

ALEXANDRA DAVID-NÉEL (1868-1969) a fost o exploratoare franco-belgiană. După o scurtă carieră de solistă de operă și jurnalistă, a început să studieze religiile orientale. A scris peste 30 de cărți despre aceste religii și jurnale de călătorie. La Editura Polirom au mai apărut *În inima Munților Himalaya* (2014), *Mistici și magicieni în Tibet* (2014), *India în care am trăit* (2014), *Călătoria unei parizience în Lhasa* (2014), *Lampa înțelepciunii* (2014) și *Itinerariul unui lama și cele cinci înțelepciuni* (împreună cu Lama Yongden, 2015).

Alexandra David-Néel, *Le sortilège du mystère. Faits étranges et gens bizarres rencontrés au long de mes routes d'Orient et d'Occident*

Copyright © Librairie Plon, 1972
All rights reserved
© 2015 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © iStockphoto.com/Knighterrant, © Ivaning/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

DAVID-NÉEL, ALEXANDRA

Vraja misterului: fapte neobișnuite și personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient și Occident / Alexandra David-Néel; trad.: Giuliano Sfichi. – Iași: Polirom, 2015

ISBN: 978-973-46-5318-8

I. Sfichi, Giuliano (trad.)

294.321

Printed in ROMANIA

ALEXANDRA DAVID-NÉEL

Vraja misterului

Fapte neobişnuite şi personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient şi Occident

Traducere de Giuliano Sfichi

POLIROM
2015

Introducere

Puterea de amăgire a „Insulelor preafericiților" este și astăzi la fel de mare. Extinderea cunoștințelor noastre geografice a eliminat mitul ținuturilor paradisiace și nimeni nu le mai caută contururile materiale în mijlocul oceanelor, însă dorința de a ajunge pe domeniul misterios inaccesibil vulgului, căutarea înfrigurată a unor revelații ezoterice nu au încetat să obsedeze mințile contemporanilor noștri.

Așa cum odinioară pelerini extaziați se îmbarcau pe mici vase șubrede și, cufundați în visul lor, navigau spre zarea unde cerul se unește cu pământul ca pentru a ascunde privirilor taina unor imensități nesfârșit de îndepărtate, fără să vadă cum se stârnește furtuna amenințătoare, tot așa, în zilele noastre, grupuri de halucinați urmează șarlatani sau pseudo-magi grotești care fac pe pontifii în zdrențe de carnaval, înșelați de promisiunea că vor ajunge, cu ajutorul acestor mistificatori, la țărmurile unor „Insule ale preafericiților" spirituale.

La fel de patetici ca și naivii lor înaintași, majoritatea acestor îndrăgostiți de himere moderni sunt sortiți și ei să naufragieze.

În cursul călătoriilor mele am fost pusă în situaţia de a face dese incursiuni în această lume cu aspecte multiple, uneori neverosimile şi groteşti, alteori extrem de triste, a spiritiştilor, a ucenicilor ocultişti, a adepţilor unor secte secrete şi a practicanţilor unor rituri extravagante. În cartea de faţă îmi propun să schiţez câteva dintre „peisajele umane" pe care le-am întâlnit astfel. Poate că ea va reuşi să-i amuze pe unii dintre cititorii mei; pe alţii îmi doresc să-i poată lumina, căci urmărirea sinceră şi demnă de laudă a înaltelor ţeluri spirituale înseamnă parcurgerea unui drum anevoios, pe care eşti expus la multe greşeli.

I

Una dintre prietenele mele, aflată pentru o vreme în Anglia, îmi trimisese o revistă a cărei copertă de culoare albastru-deschis era decorată cu desene bizare. Revista era însoțită de o scrisoare. „Din moment ce te preocupă chestiunile religioase", spunea ea, „vei putea parcurge cu plăcere *Gnoza supremă*, organ al unei secte de origine orientală, se pare. O cunoaște și Mrs. Morgan, pe care ai întâlnit-o la mine acasă".

După câteva zile, profitând de o după-amiază însorită, am luat revista cu mine în Bois de la Cambre[1]. Așezată pe o bancă, cu fața spre peluza ce se întinde în fața restaurantului „La Laiterie"*, m-am apucat să frunzăresc *Gnoza supremă* și să citesc, la întâmplare, fragmente de articole.

Conținutul acestora corespundea simbolismului enigmatic al copertei ilustrate. Autorii lor se exprimau într-un jargon aparte, presărat cu termeni împrumutați din sanscrită și din alte idiomuri exotice pe

1. Bois de la Cambre din Bruxelles este pentru bruxellezi echivalentul parcului Bois de Boulogne pentru parizieni. „Lăptăria" (n.tr.).

care nu le identificam. Mi-am spus că trebuie să fie un mod de exprimare „tehnic" al sectei, fiindcă mi-am adus aminte că unii pietişti obişnuiesc să folosească un stil special, pe care zeflemiştii îl numesc „jargon de Canaan".

Pe de altă parte, dacă limba în care se exprimau colaboratorii *Gnozei* părea bizară, doctrinele pe care le prezentau, ba chiar le dezvoltau cu o siguranţă ultradogmatică, nu erau nici ele mai puţin stranii.

A trecut mult, foarte mult timp de atunci, dar revăd decorul ce mă înconjura la fel de clar ca şi cum abia aş fi plecat de acolo: soarele se strecura prin frunziş şi presăra gazonul cu pete de lumină ce alternau cu pete de umbră, eu, tânără de tot, aşezată pe o bancă, parcurgeam revista ţinută pe genunchi şi mă aud şi acum exclamând nu prea tare: „Oamenii ăştia sunt nebuni!".

Indiferent dacă erau nebuni sau nu, Destinul îi alesese ca să joace un rol în viaţa mea şi să mă introducă, observatoare simpatizantă, dar lucidă, în mulţimea pestriţă a pelerinilor care navighează, fără busolă, pe oceanul primejdios al fanteziilor şi visurilor.

Ulterior, prietena mea a părăsit Anglia, iar amabila Mrs. Morgan a continuat să-mi trimită nu numai *Gnoza supremă*, ci şi alte eşantioane dintr-o literatură asemănătoare.

Am aflat astfel şi că existau destul de multe mici Biserici cu tendinţe similare celor ale „Gnozei supreme", care se lăudau toate că deţineau proprietatea exclusivă

asupra unor învățături ezoterice a căror cunoaștere le deschidea inițiaților accesul la sfere spirituale nebănuite de mulțimea profanilor.

Am observat și că credincioșii din aceste diferite școli erau departe de a încerca sentimente de cordială fraternitate unii față de alții.

N-am pierdut de altfel prea mult timp cu lectura ziarelor și broșurilor pe care mi le trimitea Mrs. Morgan. Pe vremea aceea, eram absorbită de studiul istoriei și al doctrinelor sectelor gnostice. Erau niște preocupări cel puțin neobișnuite la o fetiță. Cei care cred în reîncarnările succesive ale uneia și aceleiași entități spirituale, ale unuia și aceluiași *ego* își vor putea imagina că în mica mea persoană retrăia un bătrân teolog care, drept pedeapsă pentru vreo greșeală, meritase neplăcuta decădere a unei reîncarnări feminine.

De fapt, într-o zi i-am prezentat în glumă această ipoteză unei femei fermecătoare, membră a Marelui Arcan, și am avut surpriza să văd că o admite cu seriozitate. E adevărat că interlocutoarea mea afirma despre sine însăși că regina Ciprului se reîncarnase în ea. Despre care regină a Ciprului era vorba? Identitatea acesteia rămânea neclară.

Există, de altfel, mai multe feluri de a înțelege reîncarnarea, iar unele dintre ele sunt perfect rezonabile.

În orice caz, așa cum din naștere sunt exploratoare și încă din copilărie am tot evadat întruna, nerăbdătoare

să descopăr ce se afla dincolo de limitele impuse vederii mele – poarta grădinii, cotul drumului sau zidul format de orizont –, tot așa, de mic copil, am fost curioasă în privința credințelor religioase. Nu mă îndoiam că erau de o importanță indiscutabil primordială. Trebuia să le inventariez, să le găsesc sensul, să le discut temeiul în forul meu interior. Nu mă amăgeam în privința întinderii sau forței capacităților mele intelectuale în timp ce mă consacram acestei activități neobișnuite, dar eram deistă în felul meu și, ca să discern adevărul, mă bizuiam întru totul pe o revelație de la Dumnezeu, în fața căruia – spuneam eu – o furnică și un elefant, cel mai mare savant și o fetiță sunt egali ca importanță și ca insignifianță. Fetița, firește, eram eu. Aveam pe atunci doisprezece ani.

Doisprezece ani... În marea grădină a unui pensionat, stau de vorbă cu o colegă de clasă, una aproape „mare": paisprezece ani.

— Cum înțelegi tu Treimea, cele trei Persoane care sunt una?

— *Ei* zic că e o taină...

— Nu chiar o taină, de vreme ce *ei* au descoperit că sunt trei persoane.

— Cred că în America există oameni care zic că nu sunt trei persoane, ci una singură[1], afirmă fata de

1. Unitarienii.

Paisprezece ani, de altminteri nu foarte sigură de ceea ce spune.

— Ei bine, o să-ţi zic eu, reia copila de *Doisprezece ani*, acelaşi om poartă diferite nume după diferitele lucruri pe care le face; e plimbăreţ când se plimbă, e călător când călătoreşte, orator când rosteşte un discurs... înţelegi? Verbul, mai spune *Doisprezece ani*, nu înseamnă nicidecum verbele care sunt în cărţile de gramatică şi pe care le conjugăm.

— Nu, cu siguranţă, confirmă *Paisprezece ani*, adusă înapoi la teologie, fiindcă în Sfântul Ioan se spune: „*the Word*, Cuvântul".

Paisprezece ani era americancă şi citea Biblia în engleză.

— „La început era Cuvântul", declamă *Doisprezece ani*. Sora Marie-Hélène recită asta când agită un clopoţel peste tot prin casă, în zilele cu furtună. Zice că asta împiedică fulgerul să lovească. Crezi una ca asta?

— Nu.

Doisprezece ani se încăpăţâna în ideea ei.

— Atunci când Dumnezeu vorbeşte, e Verbul.

— Şi Sfântul Duh? întreabă fata mai mare.

— E atunci când Dumnezeu gândeşte...

— Posibil, conchide *Paisprezece ani*, ducându-se să se alăture grupului celor mai mari, care continuă să discute despre eleganţa şi culoarea rochiilor lor.

Doisprezece ani a rămas singură, meditând îndelung asupra problemei Treimii care l-a preocupat pe Sozzini[1] și a pricinuit martiriul lui Servet[2].

Din capela din apropiere, orga revărsa în grădină o armonie de sunete lente și grave: era ora slujbei zilnice.

În pensionul acela confortabil și desuet, eram cinci „eretice", scutite, conform dorinței părinților noștri, de obligația de a asista la slujbele religioase. Patru dintre noi, străine, se aflau în acel așezământ pentru a învăța franceza; cât despre mine, prezența mea era motivată de rațiuni mai materiale.

Pe la vreo zece ani, avusesem un fel de criză de anemie ușoară, care o îngrijorase totuși pe mama mea. Era de origine nordică și, pentru ea, fetițele olandeze sau scandinave trebuiau obligatoriu să aibă obrajii roșii și bucălați; or, ai mei păleau.

„Scoateți-o din pension, unde e izolată printre fetișcane mai mari decât ea", o sfătuise medicul, „duceți-o într-un așezământ unde va fi înconjurată de multe fetițe. Emulația pe care o va încerca mâncând la masă cu ele îi va stimula apetitul. Asta-i tot ce-i trebuie".

Avea dreptate, și nici un așezământ n-ar fi putut fi o alegere mai bună pentru a realiza acel soi de cură

1. Lelio Sozzini (1525-1562), fondator al doctrinei antitrinitare.
2. Michel Servet, medic și teolog care a fost ars pe rug ca eretic la Geneva în 1553. Doctrinele antitrinitare sunt propovăduite în zilele noastre de către membrii Bisericilor unitariene.

decât mănăstirea „Bois Fleuri"*, unde fetiţele erau îndopate cu conştiinciozitate de şapte ori pe zi, de teamă ca, potrivit expresiei belgiene, „să nu se simtă slabe".

Aşa se face că, dintr-un pension protestant, trecusem într-o mănăstire.

Datorită relaţiilor pe care le aveam cu tovarăşele mele „eretice", două englezoaice, o americancă şi o nemţoaică, aflasem acolo despre existenţa unor doctrine diferite în sânul creştinismului.

Crescând în vârstă şi în curiozitate, m-am consacrat studierii acestor diverse doctrine. De aceea, atunci când am făcut cunoştinţă cu „Gnoza supremă", diverse alte „gnoze" îmi deveniseră deja familiare.

Şi uite-aşa, aceste motive felurite m-au adus la Vlissingen, nu că aş fi avut ceva de făcut în acel plăcut oraş olandez, ci pentru că voiam să mă îmbarc spre Anglia şi alesesem portul acela ca să-mi „lungesc" călătoria. Oriunde m-aş duce, aleg întotdeauna itinerarele cele mai lungi, fiindcă îmi place să călătoresc, să contemplu ţinuturile şi, în consecinţă, de ce să nu fac această plăcere să dureze cât mai mult posibil? „Sosirile" îmi sunt întotdeauna neplăcute, mai puţin atunci când nu constituie decât o simplă haltă, preludiul unei noi plecări... Aşadar, în locul „ridicolei" traversări de o oră, de la Calais până la

* „Pădurea înflorită" (n.tr.).

coasta engleză, îmi ofeream cele șapte ore pe mare de care te „bucurai" pe vremea aceea dacă plecai din Vlissingen.

Întrucât vasul pleca în cursul dimineții, trebuia să-mi petrec noaptea în Vlissingen și, cum încă nu mi se părea că venise momentul să mă culc, mă plimbam de-a lungul cheiurilor. Nu se înnoptase de-a binelea, formele nu erau încă acoperite decât de un văl de umbră ce avea să se îngroașe treptat. Doar rari trecători ce se grăbeau către casele lor se iveau în răstimpuri din întuneric pentru a se afunda din nou în beznă în clipa următoare. O pace inefabilă pusese stăpânire pe mine, mă simțeam minunat de singură. Dintre toți cei care mă cunosc, îmi spuneam, nici unul nu știe că sunt aici, pe acest chei, în Olanda, iar dacă aș muri în clipa asta, nimeni n-ar ști cine sunt. Această singurătate, pe care mi-o imaginam absolută, răspândea în mine valuri de fericire. Elanurile cele mai exaltate ale misticilor pot oare să egaleze starea aceea de calm infinit în care orice agitație fizică sau mentală a dispărut și în care viața curge lin, fără să se fragmenteze în senzații sau idei, fără alt gust decât cel al existenței?

Totuși, a doua zi, pe puntea vasului, cu fața biciuită de vântul aspru și înviorător al Mării Nordului, mintea a început din nou să-mi lucreze și mă amuzam deja imaginându-mi ce ipoteze mă așteptau, căci aveam să iau contact acum cu specia ciudată a adepților „Gnozei supreme".

Deoarece hotărâsem să fac o călătorie în Indii, consideram că era potrivit să mă pregătesc pentru ea printr-o cunoaștere curentă și foarte completă a limbii engleze, pe care nu o stăpâneam încă la perfecție. O ședere în Anglia se impunea așadar.

Foarte amabila Mrs. Morgan, avertizată în legătură cu intențiile mele, mă informase că prietenii ei din „Gnoza supremă" aveau la Londra un fel de club pentru membrii societății lor. Clubul cuprindea, pe lângă săli de întrunire, de conferințe și de bibliotecă, și niște camere rezervate membrilor Societății. Dacă doreau, aceștia puteau lua masa chiar acolo, prețul pensiunii era modic.

Mrs. Morgan s-a oferit să mă prezinte Societății în vederea înscrierii. Pentru a fi primit în sânul acesteia, era suficient să aderi la obiectivul ei: formarea unei confrerii de persoane ce se consacrau studierii diferitelor religii și filosofii, îndeosebi a celor din Orient. Obiectiv excelent și la care puteam să subscriu fără rezerve. Mrs. Morgan a transmis cotizația mea și a solicitat pentru mine favoarea de a ocupa una dintre camerele clubului. Tocmai erau două libere. Una dintre ele mi-a fost repartizată și am fost informată că mă voi putea instala acolo de cum voi sosi.

Era noapte când am coborât din tren în gara Victoria. Neavând încredere în pronunția mea engleză, scrisesem adresa clubului pe o bucățică de hârtie, cu intenția să o dau unui birjar ca să mă ducă în siguranță la destinație. Nu făcusem însă nici trei pași pe

peron cu bucata mea de hârtie în mână, când un tânăr înalt s-a apropiat de mine.

— Sunteți domnișoara David? m-a întrebat el. O să mă ocup de bagajele dumneavoastră și vă voi conduce imediat la prietenii noștri. Mrs. Morgan vă roagă să o scuzați, locuiește destul de departe de aici și n-a putut veni să vă aștepte la o oră atât de târzie. Vă veți întâlni mâine cu ea.

I-am mulțumit, încântată să scap de dificultățile pe care mi le-ar fi cauzat probabil cunoașterea mea foarte rudimentară a limbii engleze.

Tânărul se prezentase: Mr. Ward.

L-am revăzut ulterior de mai multe ori și, de departe, am fost martoră la lenta și trista sa decădere.

James Ward, după cum am aflat mai târziu, studiase la Oxford; era un om cultivat, dintr-o familie înstărită. Spre nefericirea lui, întâlnise unul dintre marii pontifi ai „Gnozei supreme" și fusese influențat de el în asemenea măsură încât renunțase la o carieră universitară onorabilă pentru a se consacra în întregime unor cercetări de tip ocult. A editat rând pe rând mai multe reviste, mai întâi în numele Societății „Gnozei supreme", apoi independent de ea, căci convingerile lui se îndepărtaseră de opiniile considerate ortodoxe și intangibile în sferele conducătoare ale Societății.

Toată averea personală i s-a topit în cursul întreprinderilor sale. Atunci când, mulți ani mai târziu,

l-am revăzut pentru ultima oară la Londra, mi s-a părut un fel de epavă, distrus fizic de alcoolism și de droguri, iar după aspectul hainelor sale, într-o situație apropiată de mizerie. Am aflat că organizase un soi de școală de cunoștințe oculte care reunea două-trei duzini de doamne în vârstă. Acestea trebuiau să plătească o taxă de înscriere ca să fie admise la cursul lui. Mai multe uitau să-și achite datoria și, la sfârșitul conferințelor, instructorul putea fi văzut coborând de pe estradă și, cu mâna întinsă, amintindu-le auditoarelor uituce de omisiunea lor.

Dar, când ne-am întâlnit la Victoria Station, tristul său viitor era încă bine ascuns după zidul de nepătruns al zilelor ce aveau să vină, iar eu am ajuns cu trăsura la clubul „Gnozei supreme" în compania unui tânăr fermecător, amabil și sprinten.

În întuneric, n-am putut să observ aspectul exterior al casei. Am distins doar grădina ce o înconjura. O doamnă la vreo patruzeci de ani m-a întâmpinat cu amabilitate. Era înaltă, îmbrăcată într-o rochie amplă de culoare cenușie, vaporoasă și cu mâneci largi, pe care se reliefau mai multe ornamente: broșe sau medalii care puteau fi niște însemne. Mr. Ward mi-a prezentat-o: Mrs. Grant, vicepreședintă a Societății. I-am mulțumit pentru onoarea pe care mi-o făcea întâmpinându-mă ea însăși. Mrs. Grant mi-a răspuns printr-un zâmbet. I-a urat noapte bună lui Ward, care s-a retras, și m-a poftit s-o urmez spre camera ce-mi era destinată.

— Probabil ești obosită, mi-a spus ea, ai să te culci repede; totuși, dacă ți-e foame, camerista ți-a pus pe masă o gustare. Îți doresc noapte bună. Micul dejun, mâine dimineață, e la ora 8.

Încă un zâmbet și dispăru.

Eram în sălașul „Gnozei supreme", destul de năucită că mă aflam acolo.

De cum ajunsesem în cameră, atenția îmi fusese atrasă de două deschizături de dimensiunile unor uși vitrate mari și înalte, amândouă mascate de un stor negru tras astfel încât să pară un panou la fel de uniform ca aspect precum o suprafață de lemn neted dat cu lac negru.

Panouri sau storuri, petele acelea mari și întunecate care ieșeau în evidență pe albeața peretelui prezentau un aspect insolit, puțin cam neliniștitor. Văzusem ceva asemănător la carmelite. Capela lor, albă toată, le era deschisă vizitatorilor pioși ce doreau să intre ca să se reculeagă. Guvernanta care administra casa părinților mei se ducea deseori acolo și, când eram în vacanță, mă luase și pe mine de mai multe ori. În capătul acelei capele, de fiecare parte a altarului, un grilaj înalt dublat de o perdea neagră separa porțiunea de capelă deschisă publicului de cea rezervată călugărițelor ce trăiau în izolare.

Deja înclinată către meditație, nu o dată mă cufundasem în visare în fața misterului acelor mari deschizături închise de grilaje și de un întuneric de

nepătruns. Guvernanta se călugărise până la urmă în mănăstirea cu pricina, iar eu mă duceam din când în când să o vizitez. Într-o zi s-a întâmplat chiar ca maica stareță, înduioșată pesemne de vârsta mea fragedă, să mă cheme de cealaltă parte a „îngrăditurii" ca să-mi dea o gustare și să se amuze de sporovăiala mea de fetiță. Camerista ce mă însoțea n-a fost poftită să mă urmeze; niște călugărițe care se ocupau cu treburile gospodărești în mănăstire au ospătat-o separat.

Incursiunea mea dincolo de misterul tulburător al grilajelor și al vălurilor funebre m-a lăsat foarte dezamăgită. Văzută din capela călugărițelor, partea cealaltă a acelei frontiere de umbră nu mai avea nimic halucinant. Nu înfățișa decât niște vulgare cearșafuri de bumbac, foarte mari, dar identice cu cele care se atârnă în garderobe ca să apere hainele de praf și de lumina prea puternică.

Nici carmelitele nu semănau cu ideea pe care mi-o făcusem despre ele luându-mă după fecioarele cu atitudini hieratice pe care le văzusem, printre răzoare de crini, în vitraliile vechilor catedrale. Gazdele mele nu se deosebeau de compatrioatele lor laice, flamande cumsecade cu obraji trandafirii, ale căror forme durdulii umflau veșmântul monahal de dimie și în a căror grădină țărănească, în loc de crini, creșteau verze.

Nu trebuie să te apropii de mister dacă vrei ca vraja lui să nu se risipească.

Mi-am rărit vizitele la fosta mea guvernantă şi n-am mai intrat niciodată în capelă ca să contemplu grilajele îndoliate.

De pe atunci devenisem „om mare". Deschizăturile acoperite cu văluri negre care întrerupeau uniformitatea unuia dintre pereţii camerei mele nu-mi inspirau nici unul dintre sentimentele trăite altădată la carmelite. Îmi stârneau doar curiozitatea. Ce ascundeau perdelele acelea? Primul meu impuls a fost să le dau în lături. N-am reuşit; erau făcute dintr-un fel de pânză ţeapănă şi nu erau prevăzute cu inele ce alunecă pe o vergea precum cele ale oamenilor cumsecade neiniţiaţi în *gnoză* pe care îi frecventasem până atunci. Am încercat să ridic cu vârful degetului un colţ al ţesăturii ce părea să adere la perete. Prin micul spaţiu astfel obţinut ar fi trebuit să poţi arunca o privire dincolo de perdea, dar ochii mei n-au întâlnit decât întuneric.

Acest incident ridicol nu-mi astâmpărase curiozitatea; îmi veneau nişte idei fantastice. Ce stranii închipuiri puteau încolţi în minţile colaboratorilor revistei „Gnozei supreme"!

Citisem că în Evul Mediu, în unele societăţi secrete, cei care doreau să fie primiţi în sânul acestora erau supuşi unor probe neobişnuite în cursul cărora se încerca sperierea lor cu mijloacele cele mai extravagante. Oare gazdele mele n-or fi având obiceiul să folosească şi ele aceleaşi mijloace împotriva celor care le cer ospitalitate?... Acele panouri întunecate,

în spatele cărora privirea mea nu întâlnise decât bezna, nu aveau oare să lase să treacă, de îndată ce voi fi adormit, vreo procesiune carnavalescă de fantome? Această presupunere mi se părea ridicolă. Totuşi, în anumite medii trebuie să te aştepţi la orice. Cu toate acestea, aveam să mă culc; eram obosită, iar „micul dejun anunţat pentru ora 8" nu-mi îngăduia să rămân până târziu în pat. Din precauţie, voi păstra la îndemână o lanternă, iar dacă o fantomă ar îndrăzni să-mi intre în cameră, voi îndrepta fasciculul luminos asupra ei, râzând în hohote.

Camera mea era mare; mobilierul ei consta într-un pat îngust, un dulap, o masă de scris, o măsuţă de toaletă, două scaune şi un fotoliu.

Problema perdelelor negre fiind momentan dată deoparte, atenţia îmi rămânea atrasă de un tablou mare într-o tonalitate albastru-deschis, agăţat deasupra patului. Nu prea distingeam subiectul, care se ghicea printr-o ceaţă albă sau printr-un lichid translucid... Poate era un peisaj submarin. Câteva scoici cu forme bizare, actinii şi stele de mare stilizate în mintea artistului – poate era vorba de lotuşi – zăceau pe un sol nisipos. O examinare mai îndelungată îţi permitea să distingi nişte personaje: erau îmbrăcate în veşminte ample şi lungi ce măturau pământul, iar aripile lor indicau că erau îngeri. Erau trei la număr: două dintre ele stăteau aplecate în poziţia unor oameni care culeg flori. Voiau oare să facă buchete din flora adâncurilor oceanice?... Era vorba, pesemne, de un

simbol căruia trebuia să-i pătrunzi sensul. Totul trebuia să aibă un sens în acel tabernacul al unei „Gnoze supreme".

Însă misterul perdelelor negre îmi epuizase, pentru moment, posibilitățile de a manifesta curiozitate. N-am încercat să descifrez enigma tabloului, m-am culcat și am adormit numaidecât.

O cameristă m-a trezit la 7 dimineața, cu o ceașcă de ceai și un biscuit. Acționând un mecanism pe care nu-l observasem în ajun, a ridicat perdelele misterioase și a descoperit două uși cu geamuri ce dădeau spre o grădină umbroasă. Înălțimea excesivă a acestor uși venea din faptul că deasupra lor se afla încă o suprafață vitrată, iar întunericul pe care-l întrezărisem prin spațiul infim creat de degetul meu între perdea și stolerie era bezna care domnea în grădină. În toate astea nu era nici o vrăjitorie.

Am fost dezamăgită? N-am avut timp să mă întreb. Slujnica mi-a spus și ea că *breakfast*-ul va fi servit la ora 8 și, cu un gest, m-a poftit să ies din cameră și să o urmez. În prag, mi-a arătat o ușă ce dădea spre un coridor, spunându-mi: „*Bathroom*"[1]. Am înțeles că o voi împărți cu o doamnă, vecina mea de cameră. Un mic dreptunghi de carton fixat pe ușa sălii de baie anunța: „ora 6:30 Miss Holmwood, ora 7 Miss David".

La ora 8 fix, un gong chemă oaspeții în sufragerie. Eram vreo zece. Vicepreședinta pe care o întâlnisem

1. Baie.

în ajun mi-a indicat un loc la masa comună și m-a informat că fiecare trebuia să-și ia o mică tavă și să se servească de la un bufet pe care erau aranjate diferitele feluri de mâncare ce compuneau micul dejun.

Cina frugală din noaptea precedentă nu-mi astâmpărase foamea; m-am servit din belșug și m-am dus la locul meu. Când mi-am pus în față tava încărcată cu farfurii pe care le umplusem am observat că eram privită cu atenție. Păream un căpcăun abominabil în mijlocul unei adunări de candidați la starea eterică de spirit pur.

Ulterior mi s-a spus că hrana președintei Societății, aflată pentru moment în călătorie, consta într-o duzină de migdale pe zi, iar uneori în două portocale. Am înclinat să mă îndoiesc de această minune, ca și de sobrietatea anormală a celor împreună cu care luam masa. Ce rezerve alimentare vor fi ascuns în taina odăilor lor... Aspectul fizic al celor mai mulți dintre ei nu vădea nici o ajunare.

Ceea ce făcea ca viața să fie plăcută în clubul „Gnozei supreme" era buna-cuviință desăvârșită a membrilor săi și discreția lor extremă. Ieșeai, intrai, rămâneai în cameră sau te instalai în bibliotecă fără ca nimeni să se intereseze vreodată de motivele tale. Casa era tăcută, locatarii săi circulau prin ea cu pași înăbușiți, părând cufundați în cugetări adânci.

Biblioteca mă încânta. Era mare și conținea numeroase traduceri de lucrări filosofice și religioase din

India şi din China. Îmi era greu să mă smulg din lectura lor. O altă secţiune a bibliotecii cuprindea operele „Instructorilor" sectei şi pe cele ale unor autori din vechime care tratau despre metafizică, filosofie, astrologie, alchimie etc. În această ultimă secţiune îşi aveau principala sursă de inspiraţie internii clubului şi mulţi dintre membrii săi care nu locuiau în clădire, dar veneau acolo frecvent.

Mi se părea că cei care ar fi venit la club în căutare de fenomene supranormale ar fi fost dezamăgiţi. Poate că mă aflam de prea puţin timp acolo ca să fiu suficient de informată în această privinţă. În orice caz, zilele şi serile se scurgeau liniştit. În bibliotecă, bărbaţi şi femei citeau şi luau notiţe în tăcere, fumând fără oprire.

Sala era plină de un fum albăstrui care, alungat de curentul de aer provocat fie de uşă, fie de deplasările încolo şi-ncoace ale cititorilor, se răsucea în volute lente de la un capăt la altul al lungii încăperi.

Beţigaşe de tămâie ce ardeau pe o etajeră îşi amestecau parfumul exotic cu mirosul tutunului blond din Orient – adepţii „Gnozei supreme" nu fumau decât ţigări turceşti sau egiptene –, iar atmosfera datorată acestui amestec devenea aproape asfixiantă.

În fiecare după-amiază ieşeam cu o tânără pe care o angajasem ca să-mi exersez engleza vorbită şi în fiecare seară mă regăseam, cu o carte în mână, în captivanta bibliotecă.

Locuiam la clubul „Gnozei supreme" de ceva mai bine de o lună când, într-o zi, vicepreşedinta Societăţii se opri în faţa mea după micul dejun.

— Am o veste pentru dumneata, îmi spuse ea. Avem printre ai noştri un compatriot de-al dumitale, un artist. A fost să picteze în Scoţia, dar se întoarce diseară. Îl vei vedea mâine dimineaţă.

— Voi fi fericită să fac cunoştinţă cu el, am răspuns.

„Ce poate căuta un pictor, mai ales un francez, la «Gnoza supremă»?", mă întrebam eu, „şi care poate fi genul lui de pictură?". Probabil îngeri care culeg scoici, precum cei pe care-i contemplam în fiecare seară, întinsă în pat. Am presupus că pictorul cu pricina era un domn în vârstă şi puţin ţicnit.

Pronosticurile mele s-au dovedit a fi false. A doua zi dimineaţă, în momentul în care am intrat în sufragerie, vicepreşedinta a venit către mine conducând un tânăr cu înfăţişare elegantă şi mi l-a prezentat.

— Domnul Jacques Villemain, artist parizian, a spus ea.

De la primele sale fraze, am priceput că acel compatriot al meu era ceea se numeşte un „băiat de familie bună". Cum ne aflam destul de departe unul de altul la masă, ne-am înţeles să mergem să discutăm în galerie, după micul dejun. Aceasta era un lung pasaj vitrat care se întindea de-a lungul unei întregi laturi a clădirii şi servea drept sală de întrunire, căci conversaţiile erau interzise în bibliotecă.

Dl Villemain mi-a spus că era peisagist şi elev al Şcolii de Arte Frumoase. A început o disertaţie despre modul de a prezenta peisajele, despre modul de a le vedea sau, mai curând, de a le percepe în realitatea lor intimă şi secretă, care nu este câtuşi de puţin cea pe care o zăreşte vulgul.

Nefiind competentă în materie de pictură, m-am interesat mult mai mult de personalitatea interlocutorului meu decât de tablourile lui. Nu avea nimic din pictorul ucenic tradiţional şi dădea impresia că era un *gentleman* în toată rigoarea termenului englezesc. Cu greu ţi-l puteai imagina participând la extravaganţele nebuneşti de la Bal des Quat'zarts*, pe care nu le cunoşteam, bineînţeles, decât din auzite.

L-am urmărit cu atenţie în zilele ce au urmat. Părea meditativ, foarte preocupat şi semăna cu siguranţă din ce în ce mai puţin cu un tânăr artist parizian. Atitudinea lui gânditoare şi concentrată te-ar fi făcut mai degrabă să crezi că se pregătea să intre în ordinul carmeliţilor sau în cel al cartuzienilor.

L-am întrebat cu timiditate despre religia lui.

Era catolic?

— Nu, mi-a răspuns el ironic, misticismul lor nu e decât un sentimentalism plângăreţ, cu totul de suprafaţă: „darul lacrimilor". Dar arta lor! continuă el. Păpuşile acelea pe care le cocoaţă pe altare!...

---

* Balul celor Patru Arte, serbare carnavalescă organizată anual la Paris între 1892 şi 1966 (n.tr.).

Compară-i cu Primitivii din muzeele noastre. Pânzele astea emană credință, spiritualitate, pe când imageria bigotă actuală!... Mi-l închipui foarte bine pe Iisus ca pe un profet, un iluminat în zdrențe colbuite, bătând drumurile Galileii, dar Hristosul lor în robă măturând pământul, albă, imaculată, coafat artistic cu bucle lungi ca o cochetă de pe timpul domniei lui Ludovic-Filip!... N-au înțeles nimic! Iisus trăia într-un vis... spunea lucruri nebunești, contrare oricărei evidențe; Dumnezeu nu „hrănește" păsările, multe mor de frig și de foame pe timpul iernii... ca și mulți oameni. Și nu cei „blânzi vor moșteni pământul", ci cei aprigi...

— La fel și Cerul, se pare, am murmurat eu. Și am citat: „Împărăția cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea"[1].

— E un citat? a întrebat tânărul pictor. Din cine?

— E din Sfânta Evanghelie după Matei.

— A! Citești Biblia. Ești protestantă?

— De origine hughenotă.

Interlocutorul meu nu a insistat. Și-a continuat ideea.

— Nu contează, zise el, dacă se înșela. (Vorbea despre Iisus.) Trăia într-un vis, dar era mare... L-au trădat... Ce crezi despre asta? mă întrebă el.

— Așa se întâmplă întotdeauna, am răspuns. Toți Maeștrii au fost trădați de așa-zișii lor discipoli;

1. *Matei* XI, 12.

neputând să se ridice la înălțimea Maestrului, l-au făcut pe el să coboare la nivelul lor.

— Știi, îmi zise pictorul, că aici, la Londra, există oameni care pretind că ei comunică direct cu Iisus și primesc instrucțiunile lui?

— Spiritiști?

— Poate nu chiar exact: am auzit doar vorbindu-se despre ei, dar am putea să ne informăm, dacă te interesează.

— Mai vedem.

Pentru moment doream numai să văd ce picta parizianul acela, elev al Școlii de Arte Frumoase, care distingea în peisaje aspecte ce scăpau facultăților vizuale ale muritorilor de rând.

Îmi spuse că mi-ar arăta cu dragă inimă câteva pânze. Aș accepta să merg să le văd la el în cameră în după-amiaza aceea? Nu voia să le aducă în galerie, dorind să le cruțe de examinarea și criticile celorlalți oaspeți ai casei.

Oare obiceiurile englezești îi permiteau unei tinere să intre în camera unui tânăr? Nu eram suficient de informată în această privință și nu voiam să șochez pe nimeni.

Dl Villemain mă liniști. Adepții „Gnozei supreme" aveau vederi foarte largi, considerau absurde convențiile mondene, iar mintea lor era pură, așa cum le ședea bine unor ocultiști.

— De altfel, încheie el, vom putea lăsa ușa deschisă.

Alt tânăr de vârsta lui poate că ar fi zâmbit rostind aceste ultime cuvinte, dar Villemain rămase impasibil; în mod vizibil, nimic frivol nu-i trecuse prin gând. Mintea lui era cea a ocultistului desăvârşit.

Lipsa mea de competenţă în materie de pictură nu-mi permitea să fac judecăţi asupra tehnicii compatriotului meu. Pânzele lui mi-au plăcut pur şi simplu, datorită unui anumit farmec care atrăgea foarte mult. Am încercat să disting dacă unele trăsături dezvăluiau ceea ce percepea artistul în spatele liniilor şi culorilor; încet-încet, mi se părea că discern forme care emanau din alte forme. În spatele desenului unui anumit copac sau al unora dintre ramurile lui transpărea o realitate subiacentă sau, mai exact, concomitentă. Copacul era om sau animal, zâmbea viclean sau rânjea cu răutate. Şi la fel se întâmpla cu toate elementele peisajului: pâraie, flori, stânci, munţi, toate manifestau o terifiantă dualitate a vieţii[1].

1. Mulţi ani mai târziu am văzut ceva semănător la Calcutta, unde se organizase o expoziţie de desene şi de picturi realizate de Rabindranath Tagore. Puţini oameni bănuiesc că celebrul poet era dublat de un artist plastic. Valoarea propriu-zis artistică a numeroaselor tablouri care figurau în această expoziţie era probabil secundară, ceea ce reţinea atenţia era caracterul lor ocult, viziunile de coşmar pe care le prezentau. Tagore înfăţişase în ele ca pe nişte personalităţi animate de o viaţă proprie toate obiectele pe care noi le considerăm neînsufleţite. Pe toate le înzestrase cu conştiinţă, cu voinţă şi cu o ostilitate pur şi simplu diabolică faţă de oameni!... Două case aşezate faţă în faţă pe o stradă îngustă

Una dintre pânze mi-a captat în mod deosebit atenţia. Reprezenta o stepă întinsă, acoperită de iarbă-neagră, a cărei margine atingea malul unui lac, apoi dispărea, acoperită de o ceaţă uşoară din care răsărea, în depărtare, un pisc mov cu cuşmă de nea.

Mi se părea că artistul populase ierburile cu mici forme indistincte, care erau fire de iarbă-neagră şi, în acelaşi timp, *altceva* decât aceste simple fire. Şi m-am cufundat în cercetarea mea, înaintând în gând în stepă ca să cercetez, să ating...

şi întortocheată manifestau dorinţa de a se apropia una de alta pentru a zdrobi între ele un trecător solitar, iar un felinar rânjea, pândind drama ce se anunţa. În alt tablou apăreau copaci ale căror ramuri răsucite se întindeau ca nişte tentacule de caracatiţă spre un cuplu care se odihnea la rădăcina lor, fără să conştientizeze pericolul ce-l ameninţa. Îmi aduc aminte mai ales de un fotoliu al cărui spătar înalt şi ale cărui braţe îl aşteptau – cu ce expresie de ură! – pe cel care s-ar fi aşezat. Ce supliciu îi rezerva oare ornamentul sculptat de deasupra spătarului?... Tagore nu crezuse că ar fi fost necesar să-i atribuie, fie şi abia schiţate, trăsături umane sau animale, şi totuşi acesta transmitea impresia unui cap la pândă. La fel stăteau lucrurile şi cu celelalte părţi ale mobilei; braţele nu erau altceva decât nişte braţe de fotoliu, însă curbate în aşa fel încât ghiceai că erau gata să-l întemniţeze pe imprudentul care s-ar fi aşezat între ele. În toate pânzele expuse, natura vegetală sau minerală, tot ceea ce, în jurul nostru, ni se pare inert, fusese înzestrată cu o viaţă interioară intensă, în întregime animată de ură faţă de umanitate. Oare ce putuse să perceapă acest clarvăzător?...

Brusc, tabloul dispăru. Cu un gest prompt, Villemain îl luase și-l întorsese.

— Ai grijă, îmi spuse el, o să intri.

— Să intru în ce?

— În peisaj; e periculos.

— O să vorbim despre asta altă dată. Să coborâm în galerie, e ora ceaiului; o să bem o ceașcă, cu pâine prăjită.

Aș fi vrut să-l întreb ce anume înțelegea prin „a intra într-un peisaj" pictat pe o pânză, dar mi se părea prea puțin dispus să continue conversația în acest sens și mă simțeam incredibil de obosită. Hotărât lucru, nu era sănătos să privești prea de aproape operele pictorilor adepți ai „Gnozei supreme", fie ei și numai ucenici ocultiști.

Au trecut mai multe zile fără ca Villemain să reapară la masă. Plecase oare? Ezitam să mă informez în această privință fiindcă, așa cum am arătat deja, membrii clubului se abțineau de la orice curiozitate în privința comesenilor. Totuși, în cursul unei conversații cu bătrâna mea vecină de cameră, Miss Holmwood, am riscat o întrebare:

— Compatriotul meu, dl Villemain, pictorul, ne-a părăsit cumva? Nu-l mai vezi nicăieri.

— S-a retras, mi-a răspuns Miss Holmwood.

Retras. Acest termen evoca mănăstirea unde fusesem elevă internă. Și călugărițele de acolo „se

retrăgeau" uneori, dar care era sensul acestui cuvânt la „Gnoza supremă"?

— E *probationer*, a adăugat interlocutoarea mea, în chip de explicație.

Nici explicația n-o înțelegeam mai bine. *Probationer* este un cuvânt englezesc care înseamnă candidat, novice supus la probe menite să-i descopere aptitudinile, capacitățile, înclinațiile etc., în vederea admiterii într-o funcție sau într-o societate, o congregație. Sensul său aplicat lui Villemain îmi scăpa; totuși, am considerat că era abil să-mi ascund ignoranța, ca să mă informez mai bine.

— Hm, hm! înțeleg, m-am mulțumit eu să zic.

— O să fie primit în Cercul secret, mi-a destăinuit Miss Holmwood cu glas scăzut, luând un aer misterios.

— Aha! am mai zis eu.

— E suficient de avansat ca să primească învățătura de gradul I. Va lucra sub conducerea unui discipol nemijlocit al unuia dintre Instructorii noștri, a continuat bătrâna domnișoară.

Am încercat să îndrept conversația spre tablourile pe care mi le arătase Villemain.

— Prietenul nostru afirmă că în peisajele lui, sub forma aparentă a unor obiecte naturale, discerne alte linii, forme subtile cu neputință de perceput pentru majoritatea oamenilor.

— Da, exact, a confirmat Miss Holmwood. De îndată ce ochii noștri spirituali încep să se deschidă, ne dezvăluie acest aspect al lucrurilor.

Mi-am luat inima în dinți și am continuat.

— Miss Holmwood, examinând pânzele lui Villemain, am descoperit că amesteca în pictura lui figuri umane sau animale cu copaci și stânci. Credeți că el chiar le vede? Dacă crede în spirite, în zâne, în „duhurile" din copaci, din stânci și din izvoare, de ce și le imaginează într-o manieră antropomorfică? „Duhul" dintr-un copac nu are neapărat formă animală sau umană; poate să fie de altă esență, inimaginabilă pentru noi: poate să fie copacul însuși.

— Ceea ce spui e corect dacă te gândești la zeitățile mitologice pe care păgânii le asociau odinioară cu natura. Într-adevăr, de ce hamadriadele sau naiadele semănau cu niște ființe feminine? Dar nu e vorba de asta. Orice existență umană, animală, vegetală sau chiar minerală are un dublu astral pe care îl percep doar inițiații. Însă acest dublu, făcut din materie subtilă, deși mulat mai ales pe formele obiectului material de care e legat, poate fi modelat prin acțiunea gândurilor care se leagă de el. Substanța există, dar observatorul care o contemplă o vede sub o formă fie diferită, fie deformată de forța propriei gândiri. Dl Villemain va fi instruit despre multe lucruri la Cerc, adăugă Miss Holmwood pe un ton de certitudine fermă. Și spunând acestea, se despărți de mine cu un zâmbet ușor condescendent.

Tot nu știam ce reprezenta pentru adepții „Gnozei supreme" fenomenul intrării într-un tablou.

Au trecut câteva luni; din când în când o întâlneam pe Mrs. Morgan, care se afla la originea relațiilor mele cu membrii „Gnozei supreme". Locuia într-o „periferie" destul de îndepărtată și nu venea decât rareori la clubul nostru. De altfel, mai făcea parte din câteva societăți, asociații sau grupuri și, dacă ar fi fost să-i dau ascultare – sau dacă aș fi cedat curiozității mele –, mi-aș fi petrecut tot timpul vizitând capele ce adăposteau rituri neobișnuite, cercuri spiritiste, loji unde se propovăduiau sensul ascuns al *Cabalei*, doctrinele ezoterice ale lui Iisus, Moise și Buddha, învățăturile inițiatice egiptene și tibetane, precum și multe alte cunoștințe admirabile și absconse. Nu mă aflam însă la Londra ca să mă consacru unor anchete care să mă absoarbă despre cei ce pășesc alături cu drumurile obișnuite ale științei și filosofiei, despre acei pelerini ce navighează către „Insulele preafericiților". Scopul meu era să mă perfecționez în folosirea limbii engleze, pe care doream să o vorbesc și să o scriu curent. De asemenea, frecventam cu asiduitate biblioteca de la British Museum, unde continuam studiul filosofiilor indiene. Totuși, Mrs. Morgan mi-a prezentat diferite persoane ce făceau parte din una sau alta dintre aceste diverse organizații, mai ales membri ai Societății Teozofice cu sediul la Londra și centrul în Indii. Eram departe de a împărtăși toate credințele lor, însă m-am împrietenit cu numeroși adepți ai acestei societăți și mai

târziu am stat de multe ori la unii sau la alții dintre ei. Am reluat întotdeauna cu plăcere, atunci când împrejurările mi-au permis, aceste relații amicale întrerupte din păcate de lungile mele călătorii în inima Tibetului sau în regiunile izolate ale Chinei.

Societatea Teozofică propunea o învățătură pe care fondatorii ei spuneau că o dețineau de la niște personaje misterioase ce locuiau în Himalaya sau în Tibet, dar nu cerea de la membrii săi nici o adeziune; pe față, nu viza decât să reunească, prin legături fraterne, bărbați și femei care se interesau mai mult sau mai puțin direct de filosofiile orientale. N-aș îndrăzni să afirm însă că acest program admirabil a fost întotdeauna urmat cu strictețe. Doctrinele orientale au atras mereu un numeros public de ignoranți în căutare de miracole bizare, iar dezechilibrații sau extravaganții nu au omis să presare analele Societății cu incidente pitorești.

Totuși, cum aveam în vedere să părăsesc Londra în scurt timp, stăteam până una-alta la clubul „Gnozei supreme", unde minunile, dacă se produceau, erau probabil rare, fiindcă nu-mi fusese dat încă să văd vreuna.

Cu toate astea, într-o seară, în timp ce oaspeții studioși ai clubului citeau în tăcere, ca de obicei, în bibliotecă, „s-a întâmplat ceva". Ușa s-a deschis și a intrat unul dintre ai noștri. A închis ușurel ușa, s-a

dus să ia o carte și s-a așezat pe o sofa aflată lângă o lampă înaltă cu picior.

Abia se așezase, că unul dintre cititori, care îl urmărise probabil cu privirea, scoase un strigăt. Strigăt de surprindere, aproape de spaimă.

— Learner!...

— Ce-i? întrebă cel interpelat.

Acest scurt schimb de replici care rupsese brutal tăcerea trezise atenția. Cu toții ne uitam spre Learner și spre cel care-l apostrofase, dar înainte ca acesta din urmă să fi putut răspunde la întrebarea lui Learner, alt cititor exclamă la rândul lui:

— Learner! Ridică-te. Stai așezat *pe* un Instructor!

La club, faptul că unii „Instructori" veneau uneori cu ajutorul corpului lor astral și se înfățișau astfel discipolilor inițiați, reuniți în sala Cercului secret, era considerat o certitudine.

Oare „Instructorul" care ocupa sofaua comisese o eroare și confundase biblioteca cu Cercul, încăpere interzisă profanilor? Era mai respectuos să nu-i pui în seamă această greșeală și să crezi că prezența lui printre noi răspundea unui scop profund.

Learner, insuficient inițiat în imaginile astrale, nu observase forma subtilă a Instructorului instalată pe sofa și se așezase pur și simplu pe ea. Nu a văzut-o nici după ce s-a ridicat, deși Miss Holmwood și doi cititori au declarat că o distingeau clar și au îngenuncheat, cu mâinile împreunate în semn de venerație.

Ceilalți, printre care mă număram și eu, n-au văzut nimic altceva decât răsucirea obișnuită a volutelor de fum albăstrui cu care țigările cititorilor umpleau biblioteca.

Villemain a reapărut, ușor palid și chiar mai închis în sine decât înainte. Săptămânile pe care le petrecuse zăvorât în cameră și practicile ascetice la care probabil se supusese avuseseră un rezultat dezastruos pentru sănătatea lui.

Acest tânăr pictor-ocultist îmi era simpatic. În ciuda curiozității mele persistente cu privire la „intrarea într-un tablou", mi-aș fi reproșat dacă i-aș fi îndreptat imediat atenția asupra unui subiect care putea să-i influențeze în mod neplăcut echilibrul mintal. Mi s-a părut oportun mai curând să-l fac să se destindă.

— N-o să mai stau mult la Londra, i-am zis. Aș vrea să vizitez Crystal Palace înainte să plec; vrei să mergi poimâine acolo cu mine?

A acceptat.

A rămas stabilit că vom pleca de la club imediat după micul dejun și ne vom petrece toată ziua afară.

În dimineața aceea, o ceață ușoară învăluia Londra, estompând liniile și dând formelor un aer imaterial, ca și cum ar fi fost pe punctul de a-și dizolva contururile incerte în pâcla înconjurătoare. La gară, vagoanele din față dispăreau într-un halo de un cenușiu

deschis și numai ultimele vagoane se mai distingeau de-a lungul peroanelor.

— Se va însenina probabil spre sfârșitul dimineții, iar după-amiaza poate fi frumoasă, am pronosticat eu în chip de încurajare. Totuși, aceste peisaje fantomatice ale Londrei în ceață sunt foarte ciudate. Cu condiția să nu le vezi prea des, am rectificat.

Trenul străbătea acum straturi groase de vată albă și opacă. În loc să se risipească, ceața se îngroșa. Însoțitorul meu rămânea tăcut și gânditor. Poate medita la revelațiile recentei sale inițieri? Tăcerea sa și legănatul trenului m-au adormit. Mai multe șuierături stridente și precipitate și o oprire bruscă m-au trezit. Am avut vaga impresie că dormisem mult. Ieșiserăm din zona de pâclă, nu mai rămăsese decât o ceață diafană. Am distins de-a lungul căii ferate un capăt de peron și un adăpost prevăzut cu o bancă. Niște lucrători alergau pe peron. Unde ne aflam? Coborând geamul, am strigat către unul dintre ei:

— Crystal Palace!

— *What?* făcu omul stupefiat.

— Crystal Palace! am strigat eu și mai tare.

Făceam atâta gălăgie, încât unul dintre tovarășii celui interpelat sosi în fugă.

— Crystal Palace! Crystal Palace! am strigat din nou.

Omul pricepu. Răcni câteva cuvinte în direcția șefului de tren, care se precipită imediat către mine.

— *Come down! Quick!* îmi comandă el deschizând ușa; mai degrabă am fost smulsă din tren decât am coborât.

Nu avusesem timp decât să-i strig lui Villemain să mă urmeze. Situația era clară, greșiserăm trenul la plecarea din Londra.

— *Baggage?*... întrebă șeful de tren.

— Nu.

Trenul mai șuieră de câteva ori, apoi se puse încet în mișcare.

Eu și însoțitorul meu eram singuri în fața a doi feroviari care ne studiau cu un aer ironic. După accentul meu, își dăduseră seama că eram străină.

Am explicat cum m-am priceput mai bine că, după ce urcasem din greșeală în trenul acela, ațipisem și nu-mi dădusem seama cât timp trecuse. Apoi am întrebat unde mergea trenul din care fuseserăm dați jos.

— Direct spre Scoția, ne răspunseră oamenii.

Oprirea excepțională în locul unde ne aflam se datorase unui accident. Puțin mai încolo, la o trecere de nivel, un camion se răsturnase pe șine cu toată încărcătura lui. Abia se degajase cât de cât trecerea.

— Aveți noroc, conchiseră feroviarii.

În sinea mea, nu mă bucuram prea tare. Mi s-ar fi părut mai amuzant să ajung la Edinburgh.

Villemain rămânea tăcut. Oamenii de la calea ferată au crezut probabil că nu înțelegea engleza.

— Diseară o să treacă un tren personal, adăugă unul dintre ei. Nu trebuie decât să aşteptaţi, are să vă ducă înapoi la Londra.

După aceste cuvinte, cei doi plecară.

— E o aventură foarte stupidă, i-am spus pictorului-ocultist. Dormeai ca şi mine, de nu ţi-ai dat seama că am mers mult mai mult decât trebuia?

Eram la fel de vinovată ca şi el şi nu aveam dreptul să-i fac reproşuri, dar aerul lui meditativ şi tăcerea lui mă agasaseră. Amuzant tovarăş îmi mai găsisem şi eu ca să petrec o după-amiază plăcută!

Oare trebuia acum să rămânem în locul acela pierdut până seara şi fără să mâncăm nimic?...

Streaşina, sub care te puteai adăposti, se întindea de-a lungul unei gherete cu o uşă şi un ghişeu unde se vindeau biletele în momentul în care trenurile se opreau în halta aceea. Uşa şi ghişeul erau închise. Tot închisă era şi bariera ce permitea ieşirea din haltă.

Nu asta era problema. Nimic mai uşor pentru amândoi decât s-o sărim sau să trecem, puţin mai încolo, peste micul şanţ ce despărţea calea ferată de câmp. Doar că ţinutul părea complet pustiu, nu se zăreau nici locuinţe, nici animale.

Or, dacă acolo se urcau călători în tren, probabil veneau din vreun sat din vecinătate, dar la ce distanţă se afla acesta? Mare, de bună seamă, din moment ce nu se zărea nici urmă de sat. Şi cine ştie dacă vom

găsi vreun han unde să ne putem potoli foamea? Trebuia oare să ne hazardăm?

Vremea se strica; ploaia a început să cadă, mai întâi o burniță ușoară, apoi a devenit tot mai deasă și s-a transformat în una dintre acele ploi grele și persistente frecvente în Anglia. Nu puteam spera la nici o înseninare. Să ne lăsăm udați până la piele în ținutul acela pustiu nu era prea ispititor; probabil că era mai bine era să rămânem la adăpost sub streașină.

Pesemne că însoțitorul meu luase deja această decizie, fiindcă se așezase pe bancă, cu un aer resemnat și absent. Din ce în ce mai posacă, m-am așezat și eu.

Stăteam unul lângă altul în tăcere, când deodată Villemain rosti, fără să știu dacă mi se adresa mie sau dacă vorbea cu sine însuși, această propoziție ciudată:

— Și dacă am fi morți...

Am tresărit și am zis:

— Cum așa, morți? N-am fost expuși la nici un risc. Trenul s-a oprit din cauza unui obstacol de pe calea ferată.

— Se mai întâmplă, murmură Villemain.

— Ce să se întâmple?... Să mori?... Ni se va întâmpla cu siguranță, într-o zi sau alta, tuturor.

— Am putea să fim morți și să nu știm... E ciudată oprirea asta în acest ținut pustiu...

Bătea câmpii?

— I s-a întâmplat unui membru al Societății noastre: un alt frate de-al nostru, prieten cu el, mi-a povestit.

De la incidentul cu corpul astral al Instructorului pe care se așezase unul dintre oaspeții clubului și cel cu tabloul *în care* Villemain se temuse *să nu intru*, capacitățile mele de a mă mira în fața ideilor emise de membrii Cercului „Gnozei supreme" slăbiseră întru câtva. Despre ce bizarerie mai era vorba?

— Omul de care vorbești a murit? am întrebat.

— Nu, s-a întors.

— A reînviat! am strigat eu.

— Nu, *s-a întors*, nu e același lucru. O să-ți spun.

— Chiar te rog, sunt numai urechi.

Și iată ce mi-a povestit Villemain.

Jean Réval, împreună cu soția sa și băiețelul lor de șapte ani, se ducea într-o stațiune balneară, unde se gândeau să stea câteva săptămâni.

Trenul mergea domol și, deodată, Réval constată că acesta se oprise. Domnea o mare tăcere și o ceață albă masca lumea exterioară. Soția lui Réval și fiul lor se ridicaseră și se pregăteau să coboare din vagon.

De ce să coboare? Trenul avea să plece probabil din nou. Totuși, Réval nu era sigur de această plecare. Nu-și făcea griji pentru asta, gândurile îi erau confuze. Mașinal, își urmă soția și băiețelul. Amândoi, părând foarte siguri de destinația lor, traversară un

mic teren deschis și ajunseră în fața unei îngrădituri. Mama și copilul se aflară dintr-odată de cealaltă parte a acesteia, deși Réval nu reuși să vadă nici o deschizătură care să permită trecerea. Înaintă, se lovi de o barieră de netrecut făcută din crengi spinoase și, în timp ce încerca zadarnic să descopere o breșă, auzi o voce spunând: „Dumneata nu ești așteptat".

Ceața se îngroșase și mai tare. Réval abia mai distingea siluetele soției și fiului său. I se părea că erau deja departe... Mâinile îi rătăceau în continuare pe crengile îngrăditurii, dar mișcările îi deveneau mai lente; îl cuprindea o mare oboseală, încetase să mai gândească. Auzi încă, venind parcă de foarte departe, în ceața devenită opacă, vocea care repeta: „Dumneata nu ești așteptat". Apoi se cufundă, inconștient, în tenebre.

Réval deschise ochii. La început nu avu decât o senzație de lumină, lumina caldă a soarelui. Pe urmă distinse o formă albă aplecată deasupra lui. Silueta acelei femei, îmbrăcată în alb, se contură. Femeia vorbi:

— Ah! Uite că vă treziți. Foarte bine! Doctorul o să fie mulțumit.

Réval își recăpătă cunoștința; înțelese. Forma albă era o infirmieră, iar el se afla într-un salon de spital.

Cum se explica una ca asta?

Gândurile i se adunară doar încetul cu încetul în cursul zilelor următoare. Doctorul îi evită surâzând

întrebările cu privire la îngrăditura imposibil de trecut şi îl felicită pentru norocul lui. Fusese scos dintre rămăşiţele unui vagon pulverizat la o tamponare care făcuse numeroase victime. Probabil că îşi pierduse cunoştinţa în momentul ciocnirii, în aşa fel încât nu-şi mai aducea aminte de nimic. Când ceru să-şi vadă soţia şi fiul, i se răspunse că, exceptând câteva contuzii uşoare, erau nevătămaţi. Se găsiră pretexte pentru a explica absenţa lor, iar apoi, când medicul crezu că i se putea dezvălui fără pericol adevărul, i se spuse că amândoi erau morţi când fuseseră scoşi dintre sfărâmăturile vagonului. Cât despre el, zăcuse mult timp inconştient în spital, unde fusese operat din cauza unor răni multiple.

Încheindu-şi povestirea, Villemain conchise:

— Mama şi copilul trecuseră de îngrăditură, ei fuseseră „anunţaţi"; erau aşteptaţi. Réval nu era aşteptat şi aparţinea încă lumii noastre.

— Cred că nici noi n-am fost „anunţaţi", am spus eu. Va trebui deci să luăm cina la restaurant când vom ajunge înapoi în Londra, fiindcă va fi prea târziu ca să mai sperăm să ni se servească ceva de mâncare la „Gnoza supremă".

Villemain rămânea încruntat, nu se gândea decât la această poveste. O accepta cu o încredere absolută. Eram uimită. Câţiva ani mai târziu, după ce m-am familiarizat cu diversele teorii despre soarta spiritelor celor morţi, mai ales cu cele enunţate în cartea

tibetană a morților, *Bardo Thodol*, am înțeles mai bine care anume stătea la baza poveștii lui Réval.

Istorisirea însoțitorului meu nu ocupase tot timpul care ne rămânea de așteptat până la trecerea trenului. Ploaia nu contenea să cadă și ne țintuia pe bancă, sub streașină.

De ce, mi-am zis eu, să nu profit de acel moment, de vreme ce Villemain părea dispus să vorbească despre ocultism, ca să-i pun întrebări despre sensul neobișnuitului avertisment pe care mi-l dăduse în timp ce examinam unul dintre tablourile lui: „Ai grijă, o să intri!"? Ce însemna „să intri într-un tablou"?...

— Villemain, am spus, îți aduci aminte că, în ziua în care îți priveam tablourile, mi l-ai luat brusc pe cel care reprezenta o stepă pustie, strigându-mi: „Ai grijă, o să intri!". Ce voiai să spui?

Pictorul ezită înainte să răspundă, apoi îmi mărturisi cu sinceritate:

— Ce-aș putea să-ți spun? Acest fenomen rămâne misterios pentru mine. Mi s-a zis că ar fi vorba de planul astral învecinat cu cel care ne este familiar. Toate lucrurile există și se mișcă pe mai multe planuri odată. Forma unui peisaj își are contraponderea în forma altui peisaj constituit de o materie mai subtilă. Acest lucru se aplică peisajelor materiale în mijlocul cărora ne mișcăm, dar și – chiar dacă cu o

oarecare diferență – peisajelor reprezentate în pictură. Și noi avem, ca indivizi, o contrapondere astrală. Nu e activă tot timpul, dar poate să devină; la fel se întâmplă și cu partea astrală a mediului nostru sau cu cea a unei picturi. Stepa din tablou nu e doar un desen pe o pânză. Acele linii au creat cu adevărat o stepă în planul astral, care nu e inertă, ci trăiește, atrage la ea alte forme din planul astral, în stepa aceea se petrec lucruri, acolo poți întâlni individualități. Putem fi înghițiți de această lume aflată la marginea lumii noastre, și atunci... Dar, îți repet, n-am înțeles bine explicațiile care mi-au fost date, așa că nu pune nici un preț pe ce ți-am spus, e posibil să mă fi înșelat. Totuși, există fapte tulburătoare. O să-ți dau un exemplu.

— Povestește, povestește, am spus eu zorită.

— E vorba tot de un tablou. Înfățișează un colț de plantație de palmieri undeva în Africa sau în altă parte. Un soare arzător își aruncă razele asupra unor spații descoperite și apar și câteva pâlcuri de palmieri. Pictorul chiar a reușit să-și învăluie peisajul într-o atmosferă de căldură toridă. O doamnă, membră a „Marelui Arcan", a zăbovit contemplând această pânză. Nu știu care era dispoziția ei psihică și cum s-a întâmplat totul. Brusc, a pierdut noțiunea locului unde se afla și s-a trezit în plantația de palmieri; s-a plimbat prin ea și i s-a făcut foarte cald; din când în când își făcea vânt și își ștergea fruntea cu o batistă

pe care o ținea în mână, apoi, dintr-odată, la liziera plantației, lumina și-a schimbat intensitatea. Doamna a simțit un șoc violent, s-a împleticit, a întins brațele să se sprijine de un palmier, iar când a făcut această mișcare, a dat drumul batistei din mână. Ieșise din plantația de palmieri și se afla în atelierul artistului, sprijinită de un fotoliu pe care-l apucase de spătar. O clipă mai târziu, vru să ia batista, dar n-o găsi; își aminti că o ținuse în mână în cursul ciudatei sale plimbări prin plantație și, întorcându-și privirea spre tablou, o zări la rădăcina unui palmier. Batista era pictată clar la rădăcina copacului. Bineînțeles, pictorul afirmă că nu avusese niciodată strania idee de a picta o batistă elegantă de femeie occidentală la rădăcina unui palmier, într-un peisaj african. Alții văzuseră pânza în timpul ședințelor de lucru și după ele, iar acolo nu era reprezentată nici o batistă. Totuși, de atunci încoace, batista rămâne clar vizibilă în tablou.

Cum să explici acest fenomen? Unii au vorbit de o halucinație colectivă provocată de relatarea doamnei care povestea plimbarea pe care o făcuse în planul astral și incidentul cu batista. Deși o lăsase inconștient să cadă, faptul acesta îi rămăsese imprimat în subconștient și fusese de ajuns pentru a o face să vadă o batistă în tablou. Apoi, prin transmitere de gânduri și sugestie involuntară, își comunicase viziunea celorlalți.

E posibil ca lucrurile să se fi petrecut așa sau ca fenomenul să se datoreze altei cauze. Villemain declara că nu știe ce să creadă despre asta, dar, în ceea ce privea batista pictată la rădăcina palmierului, o *văzuse*... cu ochii lui, o *văzuse* de mai multe ori.

Deși se pot găsi explicații pentru acest caz neobișnuit de iluzie, iar ulterior am auzit propunându-se mai multe, în seara aceea, după ce l-am ascultat pe Villemain, mă întrebam dacă, la urma urmelor, nu cumva fuseserăm „așteptați" și trecuserăm de limitele lumii noastre.

În sfârșit, trenul sosi șiroind de ploaie și ne lăsă la Londra seara târziu. L-am târât pe Villemain după mine într-un restaurant italian, apoi ne-am întors cu autobuzul la cuibul nostru.

Și, a doua zi, am hotărât să părăsesc Londra.

II

După şederea mea la Londra, o vreme am stat fără să iau contact cu ocultiştii sau cu alte spirite neliniştite, în căutare de „gnoză" şi de fenomene anormale. Totuşi, am schimbat din când în când scrisori amicale cu foarte amabila Mrs. Morgan. Evita în mod intenţionat, după câte se părea, să-mi vorbească despre diversele grupuri care studiau ştiinţele secrete şi din care făcea parte. Cu toată rezerva ei, ea fost cea care m-a făcut să frecventez, timp de ani de zile, lumi bizare populate de cele mai extravagante specimene umane pe care ţi le poţi imagina.

Surprinzătoare, desigur, dar şi cât de simpatice îmi apăreau la cei douăzeci de ani ai mei îndrăgostiţi de aventură, cărora le repugna atmosfera formalistă a unor oameni perfect „rezonabili".

Când spun că aceşti „extravaganţi" îmi erau simpatici, nu înseamnă că m-aş fi gândit vreodată să-i iau drept modele. Îi priveam doar cum îşi trăiau fanteziile, atât de naivi, atât de vanitoşi, atât de curajoşi uneori, cum luptau împotriva spaimelor ascunse

și misterioase provocate de credințele lor stranii; i-am cunoscut, de asemenea, emoționanți și vrednici de milă, suflete sensibile ce înaintau pe bâjbâite în căutare de simpatie și de protecție afectuoasă. Care erau mobilurile conduitei lor neobișnuite? Am încercat să le descopăr.

Când a aflat că mă pregăteam să mă instalez la Paris pentru o ședere prelungită, Mrs. Morgan m-a sfătuit să iau contact cu Societatea Teozofică. „De vreme ce ți-a plăcut la clubul «Gnozei supreme»", mi-a scris ea, „vei putea găsi un mediu asemănător la Paris, în sediul ramurii franceze a Societății Teozofice. Această societate este mult mai importantă decât cea a «Gnozei supreme»; are ramificații în întreaga lume, iar sediul său central se află în Indii. Dacă dorești, aș putea să te prezint și să mă interesez pentru dumneata de posibilitatea obținerii unei camere în sediul de la Paris".

Îmi aminteam, într-adevăr, cu plăcere de confortul și de mediul plăcut de la Londra, ideea de a le regăsi la Paris mă încânta și am rugat-o pe Mrs. Morgan să facă demersurile necesare. Puțin după aceea mi-a răspuns că, drept urmare a plecării unei doamne americane, o cameră era liberă și pusă la dispoziția mea. Nu trebuia decât să-mi anunț sosirea secretarului lojii teozofice pariziene, toate condițiile fuseseră stabilite.

Nu mi-a trebuit mai mult şi am plecat spre Paris. Pe drum, amintirile legate de şederea mea la „Gnoza supremă", oarecum exilate în adâncul memoriei, îmi reveneau în minte. Oare aveam să găsesc la Paris alte poveşti despre *lumea de dincolo?*

Sigur, scopul călătoriei mele nu era căutarea unor astfel de fantezii, însă nu aveam intenţia să le resping dacă le întâlneam. Există aproape întotdeauna şi o parte reală în spatele aberaţiilor cu aparenţele cele mai absurde; adesea, pentru a o descoperi, e de ajuns să reflectezi timp destul de îndelungat şi să duci investigaţiile suficient de departe.

Şi iată-mă la Paris, pe bulevardul Saint-Michel, la numărul indicat.

Mirare... Nu văd nici o clădire care să poată indica existenţa în acel loc a sediului unei asociaţii de oarecare importanţă. O băcănie mare, a cărei marfă expusă în vitrină se revarsă pe trotuar, ocupă tot parterul imobilului. Deasupra unei uşi destul de înguste, pe jumătate mascată de o îngrămădire de legume, orătănii şi articole diverse, e înscris numărul 30. Nu încape îndoială, asta e adresa care mi-a fost dată.

Intru în coridor, de unde pleacă scara care duce la etaje. Chiţimia portarului se află la nivelul mezaninului; înăuntru, o femeie aşezată coase, absorbită de lucrul ei.

— Societatea?... La etajul trei, îmi spune ea, fără să se deranjeze.

La etajul trei se poate citi, într-adevăr, pe o placă „Societatea Teozofică". Sun și o femeie minusculă, aproape pitică, îmi deschide ușa. Îmi zâmbește; înțeleg că sunt așteptată. Strigă:

— Edmond, Edmond! E domnișoara David!

Anticamera nu e decât un pasaj îngust și întunecos, trebuie să mă lipesc de perete ca să fac să intre valiza pe care am urcat-o cu greu până acolo pe scara întortocheată.

O ușă se deschide și un bărbat care a răspuns la chemarea doamnei mărunțele mă întâmpină cu amabilitate.

— Intrați, intrați, îmi zice el, arătând cu un gest spre încăperea din care tocmai a ieșit.

— Sunteți probabil domnul Jourdan, spun eu, întrebându-mă dacă îl aveam cu adevărat în față pe secretarul ramurii franceze a S.T. și chiar dacă mă aflam într-adevăr la sediul acesteia.

— Da, da, Jourdan sunt. Mrs. Morgan a corespondat cu mine în legătură cu șederea dumneavoastră. Soția mea o să vă arate camera.

„Soția lui" intră în acel moment; era minuscula persoană care îmi deschisese ușa.

— V-am lăsat valiza în cameră, anunță ea cu un aer prietenos. Veniți după mine, vă arăt drumul.

Înainte să o urmez, apucasem deja să fac un inventar rapid al încăperii în care mă găseam. O privire era de ajuns. Se aflau acolo o masă ce servea drept birou, acoperită de hârțoage, iar în fața ei, un fotoliu

tapițat cu împletitură de pai. Între cele două ferestre care dădeau spre bulevard se vedea un „secreter", în timp ce, lângă șemineu, un fotoliu cu spătar înalt, desfundat și îmbrăcat în catifea roșie uzată, se învecina cu trei sau patru scaune; pe niște polițe din lemn alb lipite de perete se aflau cărți noi, vizibil destinate vânzării.

Mirarea mea creștea. Eram deci cu adevărat la sediul acelei Societăți Teozofice al cărei club londonez, de o eleganță discretă, era chiar mai important decât cel al „Gnozei supreme"?

Întrebarea mea a tradus aproape inconștient neliniștea pe care o simțeam.

— Mă aflu la sediul ramurii franceze a Societății Teozofice, nu-i așa?

— Sigur, sigur, răspunse secretarul zâmbind. Veți ocupa camera rămasă liberă după plecarea lui Miss Walton.

Dna Jourdan îmi făcea semn.

— Sufrageria, îmi spuse ea, în timp ce traversam în urma ei o încăpere îngustă, mobilată cu o masă, un mic dulap din lemn alb și câteva scaune disparate. Din această „sufragerie" se trecea direct în camera ce-mi fusese rezervată.

Aspectul neașteptat al mobilierului ales de sediul Societății m-a făcut să mă îngrijorez imediat în legătură cu genul de confort pe care mi l-ar fi putut oferi camera mea.

Aceasta cuprindea o somieră așezată direct pe podea și, observându-mi probabil mirarea din privire, gazda îmi explică de îndată:

— Miss Walton considera că așa semăna cu un divan și dădea impresia de stil oriental. Acoperea sofaua asta cu o perdea cu desene persane, iar la ferestre erau altele asemănătoare, dar când a plecat le-a luat cu ea, cum și-a luat și cuverturile.

Un fotoliu de răchită și un scaun completau mobilierul. În spatele unui paravan care masca un colț al încăperii, o masă lungă pe care se aflau un ibric și un lighean ascundea între picioarele ei un urcior și o oală de noapte din faianță albă. Hidroterapia nu părea să fie practicată foarte asiduu la sediul parizian al S.T. M-am aventurat să pun încă o întrebare.

— Aveți o sală de baie în apartament?...

Doamna Jourdan păru mirată.

— Există o baie publică la doi pași de aici, pe stradă.

Apoi, imediat, deschise un dulap îngust construit în perete. Acesta era împărțit în două, o parte servind drept etajeră, iar cealaltă drept șifonier.

Doamna cea mărunțică nu mai avea nimic să-mi arate.

— Asta-i tot! încheie ea cu un aer mulțumit. Vă veți simți foarte bine; vă las să vă instalați.

Exit mica doamnă.

Trebuia oare să plâng sau să râd?...

La douăzeci de ani nu plângi pentru o asemenea păţanie. De altfel, nu plângeam niciodată. Această particularitate chiar le şocase pe bunele măicuţe de la pensionul mănăstirii „Bois Fleuri", care încurajau cu dragă inimă la elevele lor manifestările emoţionale.

Unde era misterul camerei mele de la „Gnoza supremă" din seara când sosisem acolo? Cele două deschizături înalte acoperite cu văl negru şi tabloul ce reprezenta nişte îngeri în excursie pe fundul mării!...

Eh! Aveam s-o scot la capăt cu preţul căutării altei locuinţe, după ce aveam s-o informez totuşi pe Mrs. Morgan despre decepţia mea. Camera de pe colţ, cu cele două ferestre care dădeau spre stradă, era dintre acelea calificate drept „vesele" şi, cu siguranţă, locuibilă temporar.

Chiar de a doua zi dimineaţă aveam să-mi procur cele necesare, fiindcă nu păreau a se pregăti să-mi ofere vreun articol de lenjerie de pat. Atâta pagubă. Nu era frig şi o noapte avea să treacă repede.

Cineva îmi bătea în uşă.

— Cina! anunţă doamna Jourdan.

Eram singură la masă cu secretarul, soţia sa şi fiul lor, un ţânc de trei-patru ani.

— Nu sunt şi alţi membri ai Societăţii care stau aici? am întrebat.

— Pentru moment, nu. Aşteptăm o doamnă care va ocupa cealaltă cameră, din capătul apartamentului.

Cealaltă cameră... Prin urmare, nu erau decât două camere de oaspeți în acel „sediu central francez".

— Supă de cartofi, anunță secretarul ridicând capacul supierei, apoi îmi întinse o farfurie plină cu apă clocotită în care bucăți de cartofi pluteau în jurul unei felii groase de pâine, umflată de lichid.

Știam din auzite că în Franța unii oameni taie felii de pâine într-o supieră și toarnă peste ele supă de legume. Ei numesc procedeul acesta „îmbibarea supei". Educația mea nordică nu mă pregătise însă pentru acest gen de mâncăruri. Pentru mine, supa era o ciorbă strecurată.

Am gustat câteva linguri din lichidul ce-mi fusese pus în față. Nu era decât apă în care fierseseră cartofi.

Primii mei pași la ocultiștii francezi erau, cel puțin din punct de vedere material, prea puțin încurajatori. Îmi aduceam aminte râzând de ceaiul cu piper și ouăle cu zahăr de la primul meu supeu la „Gnoza supremă". Căci te amuzi de asemenea stupidități când ești tânăr și când pornești cu o minte proaspătă să descoperi lumea vastă.

Secretarul și soția lui părură ușor surprinși de lipsa mea de entuziasm pentru acel prim fel de mâncare.

— Nu vă e foame? întrebă secretarul.

Soția lui aduse brânză.

— Suntem vegetarieni, mai spuse secretarul.

— Știu. Am locuit o vreme în Londra, la clubul „Gnozei supreme", regimul era vegetarian acolo.

— Oh, „Gnoza supremă"! rosti cu dispreț dl Jourdan. Nu are tradiția; nu are descendența în linie directă.

— În linie directă de la cine?...

— De la strămoși spirituali vechi, foarte vechi, de pe vremea când entitățile care aveau să populeze Pământul se găseau încă în Lună...

— Cum ați spus? Oamenii au coborât din Lună?

— Fără doar și poate.

— De unde știți?

— Există printre noi indivizi ajunși la un grad foarte înalt de evoluție care au contemplat acest fapt.

Pe chipul interlocutorului meu se întipărise o expresie neobișnuită. Privea fix, în gol. Brusc, reveni la o stare mai normală și, adresându-mi-se cu suficiența specifică unui pedant care catadicsește să-i ofere o explicație unui ignorant, declară:

— Unele dintre entitățile transcendente care locuiau în Lună au realizat în mod absolut conștient schimbarea planetei. Au dematerializat oare substanța propriei forme ca să o rematerializeze mai apoi, când au ajuns la noua lor casă, sau această substanță era de o esență atât de subtilă încât putea, asemenea unei unde, să călătorească prin spațiu? Cine poate ști?...

Aceste ultime cuvinte mi-au readus în memorie un text din *Vede*.

— „De unde vine această creație și dacă zeii existau înaintea ei? Doar acel ce domnește în cel mai înalt dintre Ceruri știe. Și poate nu știe nici el"[1]...

1. *Rig Veda* X, 129.

Murmurasem acest citat cu voce foarte scăzută. Cu toată discreţia remarcii mele, secretarul nu păru să guste întreruperea. Reluă, pe un ton mai apăsat:

— Pe Pământ existau atunci forme inferioare de viaţă, iar foarte evoluaţii lunari s-au unit cu ele.

Incorigibilă, am murmurat din nou:

— „Fiii lui Dumnezeu, văzând că fiicele oamenilor sunt frumoase, şi-au ales dintre ele soţii, care pe cine a voit"[1]. E scris în *Facerea*.

— Da, da, admise secretarul, care mi se păru că nu cunoştea textul citat. Există date ezoterice care pot fi culese din Biblie pentru cine e în stare să le descopere.

Întreruperile mele îl agasau vizibil. *In petto*, mi-am promis să mă abţin.

Reluă:

— Unele dintre aceste individualităţi venite din Lună îşi amintesc, în forma lor terestră actuală, de lunari, prietenii sau rudele lor care au emigrat ca şi ei şi îi recunosc. De aici, unele asociaţii prieteneşti produse de aceste afinităţi străvechi. Mai mulţi dintre Maeştrii noştri spirituali sunt astfel legaţi între ei prin forţa unor relaţii spirituale sau de afecţiune ori prin cea a unor acţiuni întreprinse împreună cu miliarde de secole în urmă şi a căror realizare continuă printre noi.

1. *Facerea* VI, 2.

Renunţând la tonul său doctoral, secretarul mă informă că în cursul serii va avea loc o întrunire a lojii şi mă pofti să asist la ea în cazul în care călătoria nu mă obosise prea tare. Am acceptat imediat să iau contact cu vizitatorii aşteptaţi.

Cina noastră extrem de frugală s-a încheiat cu o pară şi am trecut împreună cu Jourdan într-o încăpere ce ţinea loc de birou. Am înţeles că încăperea servea şi ca sală de întrunire şi, judecând după dimensiunile ei, am tras concluzia că numărul participanţilor la acele întruniri trebuia să fie restrâns.

Dna Jourdan strângea masa.

Destul de târziu în cursul serii, două persoane au sosit una după alta. Secretarul ne-a prezentat; era vorba de un domn Ronald, bărbat la vreo patruzeci de ani, şi de doamna Dejean, femeie cam de aceeaşi vârstă, slabă şi ciolănoasă, a cărei figură amintea vag de fizionomia anumitor păsări de pradă.

Când li s-a spus că fusesem în contact cu „Gnoza supremă", amândoi au exclamat cu o indignare şi mai încărcată de dispreţ decât cea a dlui Jourdan: cei de la „Gnoza supremă" nu erau decât nişte profani vulgari, poate chiar nişte impostori josnici.

La Londra, luasem deja cunoştinţă într-o anumită măsură de sentimentele reciproce de „iubire frăţească" dintre membrii diverselor asociaţii ocultiste.

Am schimbat direcţia conversaţiei întrebând care erau principalele subiecte studiate în cursul reuniunilor de grup. Dna Dejean a răspuns imediat.

— Studiem *Bhagavad-Gita* în sanscrită, rosti ea cu importanţă.

„Oho!", mi-am spus, „devine interesant".

— Învăţaţi sanscrita, doamnă? am zis. Urmaţi cursuri la Sorbona sau la Collège de France?

Ce îndrăznisem să gândesc!... Doamna mă ţintui cu ochii ei de pasăre de pradă.

— Profesorii oficiali! Foucaux, Sylvain Lévi şi ceilalţi, spuse ea batjocoritor. Ce ştiu ei despre sanscrită? Nimic! Când citesc, nu emit decât un zgomot asemenea cu zuruitul unor oase uscate. Cursurile lor sunt nişte cimitire... În rezonanţa fiecărei silabe sanscrite corect pronunţate există o vibraţie ce corespunde unui plan anume de existenţă. Această pronunţare ezoterică se învaţă intuitiv pe parcursul unor meditaţii profunde, când simţurile sunt închise pentru orice senzaţie care vine din afară. Silabele şi cuvintele sunt auzite atunci cu urechile interioare şi ochii noştri spirituali le contemplă; ele sunt armonie şi lumină şi oferă, celor care le pot percepe, viziunea planurilor cărora le aparţin şi accesul la acestea.

— Totuşi, traducerile au şi ele utilitatea lor... măcar pentru începători, riscă timid domnul.

Doamna nu avu răgazul să formuleze o obiecţie.

Din camera vecină, cea în care nu intrasem încă, se auzea o mare gălăgie.

Băieţelul se smiorcăia, ţipa, bătea din picior. Mama sa încerca să-l calmeze cu vorbe copilăreşti.

— Taci, Zi-Zi. Uite lăptic bun şi cald în ceşcuţa lui Zi-Zi... Bea repede şi te duci să faci nani. Nani, cânta mama încetişor, nani cu ursuleţul.

Doamna îşi manifestă nemulţumirea.

— Copilul ăsta nu poate fi ţinut în altă cameră atunci când aici se întrunesc membri pentru a comunia în spirit? spuse ea tăios.

Secretarul se ridică şi ieşi. L-am auzit cum îl mustra pe copil şi o admonesta pe mamă.

„Comuniunea în spirit" nu mi se părea realizată îndeajuns între noi ca să-mi trezească interesul. M-am scuzat pretextând oboseala călătoriei şi m-am retras.

Camera mea nu avea nevoie de iluminare: o asigurau luminile străzii şi ale cafenelelor situate în faţa casei. Bulevardul înfăţişa o scenă animată şi prea puţin virtuoasă. Prostituate în căutare de clienţi umblau încolo şi-ncoace pe trotuare şi se opreau în faţa teraselor braseriilor, schiţând gesturi de îmbiere care puteau şi ele să furnizeze tema anumitor meditaţii. Oare ca să se ajungă aici coborâseră din Lună strămoşii noştri din vremuri imemoriale? m-am întrebat.

Nu am părăsit apartamentul cuplului Jourdan. Femeia aceea mărunţică era fiinţa cea mai fermecătoare prin stupiditatea ei pe care ţi-o poţi imagina; îmi câştigase imediat simpatia. Dragostea pe care i-o purta soţului ei depăşea orice măsură şi se manifesta în modul cel mai excentric cu putinţă.

— Edmond are *puteri*, îmi destăinuise ea încă de la începutul şederii mele la Paris. Uneori rămâne aşezat în fotoliu fără să se mişte şi *unghiile i se fac verzi*. Oh, dar câte are în cap! mai spunea ea. Simţi vibraţiile spirituale care emană din craniul lui. Un „clarvăzător" ar putea să le distingă, fiindcă radiază în aerul din jurul său.

Nu eram „clarvăzătoare" şi nu constatam decât calviţia anormal de extinsă a secretarului, care avea totuşi doar treizeci şi doi de ani. Şi, probabil pentru a capta undele acelea invizibile, în timp ce soţul ei scria articole de ocultism transcendente pentru diverse reviste de ştiinţe secrete, săruta întruna suprafaţa lucioasă a acelui soi de ou de struţ care domina trupul slab al secretarului.

În timpul acestor demonstraţii de dragoste, tocana pe care o uitase pe maşina de gătit cu gaz – făcea şi oficiul de bucătăreasă – se apropia de o incinerare completă. Un miros revelator se strecura pe sub uşile camerelor şi, de îndată ce le deschideai, fumul care, din mica bucătărie, năpădise anticamera se răsucea în volute cenuşii în jurul secretarului înzestrat cu „puteri".

Atunci, îmi puneam o pălărie şi mă duceam să mănânc la cel mai apropiat restaurant. Să discut cu mărunţica doamnă ar fi fost inutil.

În unele seri se strângeau trei sau patru membri ai Societăţii. Citeau *Bhagavad-Gita* într-o ediţie în care textul sanscrit – transpus în caractere latine – figura

pe pagina opusă celei cu traducerea franceză făcută de Burnouf.

Aceşti oameni de treabă, uitând că ordinea cuvintelor care compun o frază nu e aceeaşi în toate limbile, aplicau imperturbabil primul cuvânt din fraza franceză primului cuvânt din fraza sanscrită, ceea ce producea cele mai hazoase îmbinări.

Încercasem să formulez câteva timide observaţii, însă fusesem imediat contrată în aşa fel încât nu mai revenisem. În cursul acelor şedinţe de lectură, dna Dejean îşi ducea mai departe ideea privitoare la undele vibrante ale silabelor sanscrite. Se vorbea mult de *vibraţii* printre membrii lojii „eterne" (numele său oficial era *ananta*). Deschizându-şi larg ciocul de pasăre de pradă, doamna emitea serii de sunete când guturale, când pătrunzătoare. La început, unii dintre fraţii ei întru teorii ermetice încercaseră să-i imite intonaţiile, dar se lăsaseră repede păgubaşi şi asistenţii tăcuţi o lăsau pe doamnă să-şi continue singură exerciţiile vocale.

Uneori, secretarul decreta o perioadă de meditaţie, la finalul unei lecturi sau al părţii muzicale pentru care *Gita* servea drept pretext. Se afunda atunci în vechiul fotoliu şi rămânea nemişcat, cu ochii închişi. Ceilalţi, mai puţin confortabil instalaţi pe nişte simple scaune, făceau eforturi lăudabile să rămână la fel de nemişcaţi, dar nu prea izbuteau. Le auzeai tălpile frecându-se de podeaua dată cu ceară, trosnetele scaunelor sau o tuse pe care cineva nu

reușea să și-o stăpânească. Și totul dura, dura, până mult după miezul nopții. Deodată, secretarul își lovea puternic palmele între ele. Asistenții tresăreau.

— Destul! striga Jourdan. Acasă!

Am aflat ulterior că acest ordin imperativ nu le comanda celor care îl primeau să se întoarcă fiecare la casa lui. Era vorba despre o reintegrare de un ordin mai subtil. În perioada lor de imobilitate și de concentrare, se presupunea că spiritele membrilor acelui mic cerc se desprindeau parțial de învelișurile lor corporale, apropiindu-se de alte planuri de existență. În acest joc poți să-și pierzi viața, cred – și nu chiar fără temei – yoghinii indieni. Membrii lojii *ananta* aveau o vagă cunoaștere a acestui pericol și, cum nici unul dintre ei nu înclina spre sinucidere, secretarul care conducea exercițiul îl oprea în momentul în care considera că acesta era aproape de punctul critic.

Temerile lui, sunt convinsă, erau exagerate; spiritele fraților săi, care nu se simțeau în largul lor pe scaune, nu amenințau să-și ia zborul spre alte regiuni. Fizionomia celor care se ridicau în picioare aducea mai degrabă cu cea a unor oameni somnoroși.

Își spuneau „noapte bună" cu glas scăzut și, cu un aer convins, cu o atitudine pioasă, vizitatorii coborau scara, luminându-se unii pe alții cu lanterne.

La sfârșitul acestor întruniri, se întâmpla uneori ca Jourdan, în loc să treacă în camera conjugală, să propună o plimbare nocturnă.

— Să ne activăm întoarcerea pranei în forma noastră fizică, spunea el.

Şi toţi trei, el, soţia lui şi cu mine, hoinăream prin Parisul adormit. La întoarcere, pe la trei-patru dimineaţa, îi comanda soţiei:

— Léontine, fă-ne nişte cafea foarte tare.

Beam cafea neagră şi stăteam de vorbă până la ziuă.

Această boemă m-a amuzat o vreme, apoi a sfârşit prin a mă obosi. Nopţile fără somn nu se prea împacă cu studiile, iar pe atunci urmam cursurile de sanscrită ale profesorului Ed. Foucaux. Profesorul Foucaux era şi specialist în limba şi literatura tibetane; tradusese versiunea tibetană (*Gyacher rolpa*) a scrierii *Lalitavistara*. El mi-a vorbit cel dintâi despre Tibet – şi, pe vremea aceea, nu prea bănuiam ce rol avea să joace mai târziu această ţară în viaţa mea.

Luasem de asemenea contact cu muzeul Guimet şi biblioteca sa, unde mă iniţiam cu încântare în literatura şi filosofia Indiei şi a Chinei.

Am spus deja ce au însemnat pentru mine biblioteca de la muzeul Guimet şi uimitoarea sa atmosferă creată de multiplele efigii ale zeilor şi înţelepţilor Orientului*. „Vibraţiile" de care vorbeau prietenii mei din bulevardul Saint-Michel erau abundente acolo. Emanau nu numai din statuile în aparenţă impasibile,

---

* *L'Inde où j'ai vécu*, Plon (ed. rom. *India în care am trăit*, traducere de Nicolae Constantinescu, Polirom, Iaşi, 2014 – n.tr.).

aşezate de-a lungul galeriilor muzeului, ci şi din sutele de obiecte care serviseră la celebrarea a diverse culte şi care acum erau aranjate cu grijă şi etichetate în vitrine.

Toate lucrurile acelea nu erau oare impregnate cu energia subtilă pe care, conştient sau nu, cei care le utilizaseră sau veneraseră o revărsaseră asupra lor legându-şi gândurile de ele? Fiecare dintre personaje – Buddha, zei sau înţelepţi –, fiecare dintre vasele sacre, dintre tăbliţele ornate cu simboluri ezoterice nu ascundea oare un suflet ce veghea acolo uneori de secole întregi şi putea să se manifeste în mod sensibil pentru nişte fiinţe receptive?

Muzeul Guimet închidea între zidurile lui mai mult mister, ezoterism şi mari taine decât toate sectele cu iniţieri imaginare şi puerile, care atrag şi păcălesc atâţia naivi.

Se întâmpla, de asemenea, ca la muzeul Guimet să ai întâlniri neaşteptate. De ceva timp, remarcasem în mica sală de lectură[1] o doamnă cu o atitudine rezervată, care se aşeza aproape în faţa mea, la masa mare, se adâncea în lectură, lua notiţe şi rămânea complet tăcută, pe când, fie la sosire, fie la ora închiderii, majoritatea obişnuiţilor făceau în general un pic de conversaţie cu bibliotecarul, eruditul domn de Milloué.

1. Cea care exista pe atunci, înainte să fie deschisă pentru cititori rotonda centrală.

Sfârşisem prin a-i adresa un mic salut fără cuvinte, la care ea îmi răspundea cu amabilitate, şi avusesem curiozitatea să mă informez despre titlurile lecturilor sale.

„Cred că e interesată de filosofia evreiască a lui Maimonide[1] şi că îi studiază şi pe arabi: Avicenna, Averroes[2]. Pentru moment, citeşte aici lucrări care tratează despre Vedanta. E doamna de Bréant... Contesa de Bréant..."

Într-o seară, mă pregăteam să plec şi, crezându-mă singură, salutam potrivit obiceiului meu, după moda indiană, cu palmele împreunate, marea statuie a lui Buddha aşezată în rotondă, în spatele grilajelor închise. Am auzit atunci vocea amical ironică a dnei de Bréant.

— Binecuvântarea lui Buddha fie asupra dumitale, domnişoară, spunea ea.

M-am întors. Neavând nici un chef să mă justific ca şi cum aş fi fost surprinsă în flagrant delict de idolatrie stupidă, am răspuns:

— Această statuie japoneză, de altfel foarte frumoasă, mă duce cu gândul la marele înţelept pe care se presupune că-l reprezintă şi salut în ea doctrina lui.

— Studiezi budismul aici, domnişoară?

1. Maimonide: teolog şi om de ştiinţă (medic). Evreu spaniol născut la Córdoba, secolul al XII-lea.
2. Avicenna: medic arab (980-1037; vezi p. 203). Averroes, medic şi filosof arab, profesa un fel de panteism.

— În principal, dar ca să-ţi faci o idee corectă mi se pare că trebuie să studiezi mediul filosofic în care ea a luat naştere. Asta te obligă să studiezi toate celelalte doctrine indiene. Cred, de asemenea, în influenţele mediului fizic asupra gândirii şi sper să merg într-o zi să văd ţinutul natal al lui Buddha.

Dorinţă pe care mi-am îndeplinit-o mulţi ani mai târziu.

— Am fost deja în Indii şi sper să mă întorc acolo la anul, spuse doamna.

Apoi, brusc:

— Vrei să vii să bei o ceaşcă de ceai cu mine într-o patiserie? Trăsura mă aşteaptă la poartă.

Am acceptat; a fost începutul unor relaţii interesante, căci dna de Bréant era inteligentă şi foarte cultivată.

Într-o zi, mi-a spus că făcea parte din Societatea Pitagora, care avea o lojă la Paris, şi m-a invitat să asist la o întrunire deschisă şi celor ce nu se numărau printre membrii săi – „profanilor", cum s-a exprimat ea. Faptul că existau pitagoricieni la Paris m-a mirat foarte mult. Pitagora, a cărui doctrină nu prea îmi era cunoscută pe atunci, reprezenta pentru mine o figură aproape mitologică de înţelept din vechea Grecie, a cărui existenţă istorică era chiar contestată. De altfel, acest detaliu nu avea importanţă. Pitagora, ca om, putea să nu fie decât un mit; cu toate acestea, exista o doctrină care se revendica de la el şi tocmai aflasem că ea avea adepţi la Paris. Merita să-i întâlneşti. Am acceptat invitaţia.

După vreo cincisprezece zile, dna de Bréant a venit să mă ia ca să mă conducă la întrunirea acestei societăți.

Întrunirea avea loc într-un pavilion situat în fundul unei mici grădini, undeva la Auteuil*. O vastă încăpere care servea drept sală de așteptare și garderobă preceda sala de întrunire propriu-zisă.

Dna de Bréant mă informase că se va ține o conferință, și nu o ceremonie rituală în adevăratul sens al cuvântului, căci numai inițiații erau admiși la acestea din urmă.

Bun! Se aflau acolo și inițiați. Îi întâlneam pretutindeni de la primul meu contact cu Cercul secret al „Gnozei supreme". Eleusis, Delfi, Misterele lui Isis aveau numeroși discipoli contemporani, iar grupul mistagogilor părea să constituie o adevărată mulțime.

Admiteam misterele din templele grecești sau din cele ale Egiptului; decorul era acolo, impozant, făcut pentru a-l impresiona pe candidatul la... De fapt, oare chiar știa la ce aspira?... Teroarea sacră ce domnea în acele locuri închinate divinităților paraliza probabil gândirea și raționamentul, lăsând loc doar unor senzații, cele ale așteptării ineditului, cele de a înainta spre pragul unei *lumi de dincolo*, de a te alătura zeilor. Dar ce comicărie jalnică erau riturile inițiatice oficiate în apartamentul sărăcăcios al soților Jourdan

---

* Astăzi, în al XVI-lea arondisment al Parisului (n.tr.).

sau în orice altă vulgară locuință asemănătoare! Cum de existau oameni care puteau să joace un rol într-o asemenea farsă fără să râdă? Existau totuși, iar în unele seri, în unele după-amiezi, secretarul se închidea cu patru-cinci aleși; ardeau tămâie în camera cu diferite utilizări și șușoteau cu glas scăzut. În general, nu eram acasă în timpul acelor ședințe. Într-o zi, întorcându-mă cu puțin înainte de căderea nopții, am auzit tânguiri, un mormăit întretăiat de suspine. Zgomotul venea din bucătăria situată la capătul anticamerei. M-am dus acolo; ușa era închisă cu cheia, dar aceasta fusese lăsată afară. Am deschis. Mărunțica doamnă Jourdan era înăuntru, înlăcrimată toată, așezată pe un scaun fără spetează, ținându-și strâns la piept băiețelul care bodogănea pe un ton plângăreț și încerca să-i scape din brațe ca să iasă din bucătărie, gata să izbucnească în țipete violente.

Amândoi dârdâiau. Era iarnă și bucătăria nu avea sobă, ci doar o mașină de gătit care funcționa cu mangal. Focul nu era aprins, aerul din încăpere era rece ca gheața.

— Ce faceți aici? am strigat, stupefiată.

— Edmond ne-a închis, răspunse cu un aer jalnic victima acelui tratament straniu. Are o întrunire ezoterică. N-am voie să văd ce se spune, nici să văd ce se face acolo.

Din milă pentru idioata aceea răbdătoare, mi-am stăpânit dorința violentă de a izbucni în râs, m-am dus direct la ușa de după care veneau adieri de tămâie, am deschis-o și am anunțat scurt:

— Jourdan, soţia şi copilul dumitale îngheaţă de frig în bucătăria unde i-ai închis. Poate că mâine vor avea bronşită.

— Ce regretabilă întrerupere! zise, cu o strâmbătură de necaz, una dintre doamnele prezente.

— Cred că de-acum întrunirea s-a terminat, zise alta, aruncându-i o privire otrăvită secretarului care, după plecarea invitaţilor, se duse cu un aer vrednic de milă să-şi elibereze familia.

Atmosfera „lojii Pitagora" se deosebea total de cea care învăluia „loja *ananta*". Confortul sever al mobilierului, atitudinea gravă a membrilor Societăţii erau de natură să-i trezească sentimente diferite vizitatorului.

Sala avea o estradă cu o tribună pentru oratori şi numeroase scaune capitonate, îmbrăcate în catifea bej. Deasupra estradei, o mare stea luminată se detaşa pe fondul albastru al picturii murale. Sub ea, o inscripţie: „Chiar dacă e prea sus". Probabil era deviza lojii: un îndemn, mi s-a explicat mai târziu, de a urmări un ideal înalt chiar dacă te crezi incapabil să-l atingi.

Această idee de ascensiune fără speranţă îmi readucea în minte un text budist în care era vorba despre o scară înălţată spre cer; autorul textului părea să ridiculizeze prin această imagine comportamentul credincioşilor din anumite secte care se îndreptau spre ţeluri ipotetice. Mie mi se păruse drăguţă ideea

de urcuș aventuros spre nori fără a ști ce se află dincolo de ei, fără a putea fi sigur nici măcar dacă exista ceva acolo, iar deviza „lojii Pitagora" îmi plăcea. La urma urmei, contează călătoria, drumul care străbate „peisaje" ce se schimbă la fiecare pas. Ne închipuim vreodată că vom atinge orizontul? Trebuie oare pentru asta să renunțăm la încântarea drumurilor întinse către el?...

Bineînțeles, nu le-am comunicat aceste reflecții gazdelor mele. Așezată printre auditorii conferinței anunțate, priveam cu atenție ritualul care o preceda.

Asistenții se ridicară pentru a intona cu voce gravă o recitare psalmodiată a celebrelor *Versuri aurite*: textul tipărit al acestora, în traducerea franceză a lui Fabre d'Olivet, fusese distribuit invitaților. Hârtia de lux, paginile cu chenar colorat arătau, ca și mobilierul sălii, că „loja Pitagora" nu ducea lipsă de fonduri.

Membrii săi, într-o atitudine de reculegere, cu ochii închiși, recitau:

Zeilor nemuritori adu-le cultul consacrat,
Păstrează apoi credința: cinstește amintirea
Eroilor binefăcători, a spiritelor-semizei.
Fiu bun să fii, drept frate, blând soț și tată bun,
Prieten să-ți alegi pe prietenul virtuții.
Ți-e dat totuși să înfrunți și să învingi
Nebunește-ți patimi: învață să le îmblânzești.
Fii sobru, sârguincios și cast; ferește-te de mânie.
În lume ori în ascuns să nu-ți îngădui niciodată
Nimic rău; și mai presus de toate respectă-te pe tine însuți.

Nu vorbi și nu făptui fără să fi cugetat.
Fii drept. Adu-ți aminte că o putere de neînvins
Ne poruncește să murim, că bunurile, onorurile
Ușor dobândite se pierd tot ușor.
Cât despre relele pe care soarta le aduce,
Ia-le drept ceea ce sunt: îndură-le și caută,
Pe cât vei putea, să le îndulcești trăsăturile.
Ascultă și întipărește-ți bine în inimă vorbele mele:
Închide ochii și astupă-ți urechile la prejudecăți,
Teme-te de pilda celorlalți; gândește cu mintea ta,
Cercetează, judecă și alege liber,
În prezent trebuie să contempli viitorul.
Ce nu știi nu pretinde să faci.
Ai grijă de sănătatea ta: dă cu măsură
Trupului hrană și minții odihnă.
Luxul și zgârcenia au urmări asemănătoare,
În toate trebuie să alegi o cale de mijloc dreaptă și bună.

Nicicând somnul să nu-ți închidă pleoapele
Fără să te fi întrebat: ce am uitat? Ce am făcut?
Dacă e rău, abține-te; dacă e bine, continuă.
Gândește-te la sfaturile mele; iubește-le; urmează-le toate;
La divinele virtuți vor ști să te conducă,
Jur pe cel ce ne-a întipărit în inimi
Tetrada sacră, imens și pur simbol,
Izvor al naturii și model al zeilor.
Învățat de ei, nimic nu te va amăgi atunci:
Ființelor diferite le vei pătrunde esența,
Vei cunoaște totul, principiul și scopul.
Vei ști, cu voia cerului, că natura,
Asemenea în toate, e aceeași pretutindeni:
Astfel încât, lămurită asupra adevăratelor tale drepturi,
Inima nu ți se va mai hrăni cu dorințe deșarte.

Vei vedea că relele ce-i mistuie pe oameni
Sunt rodul alegerii lor; și că acești nefericiți
Caută departe de ei bunurile al căror izvor se află într-înșii.
Doamne! De le-ai deschide ochii, i-ai izbăvi...
Dar nu: e de datoria oamenilor, care sunt de sămânță divină,
Să distingă greșeala, să vadă adevărul.
Natura îi ajută. Tu care ai pătruns-o,
Om înțelept, om fericit, respiră la adăpost.
Dar urmează-mi legile, abținându-te de la lucrurile
De care sufletul tău trebuie să se teamă, deslușindu-le bine;
Lăsând ca peste trup să domnească inteligența
Pentru ca, înălțându-te în eterul luminos,
Printre nemuritori să fii tu însuți un zeu.

Era un fel de serviciu religios, un fel de „cult", cum zic protestanții. Pe lângă credincioșii sectei, eram acolo vreo șase invitați profani; această lungă recitare scandată avusese asupra unora dintre noi un efect clar soporific. Aceștia nu i-au acordat atenție decât pe jumătate conferențiarului care a urcat apoi la tribună. Mărturisesc că până și eu, cu toată curiozitatea mea mereu trează în privința teoriilor filosofice, îmi simțeam mintea amorțită.

Oratorul comentă o formulă înscrisă pe unul dintre pereți: „Numărul este esența lucrurilor". Comentariul lui nu prea clarifica semnificația acestei declarații enigmatice, temelie a învățăturii pitagoreice.

Vorbi apoi despre formarea sufletelor în eterul care umple spațiul, substanța sufletelor fiind eterul însuși. Aceste suflete, explica el, se încarnează în trupuri. Unite cu trupurile respective, ele îndeplinesc

acțiuni, care sunt bune sau rele[1]. După moartea trupului cu care au fost unite, își vor găsi adăpost în diferite planete, în funcție de gradul lor de merit sau de josnicie.

Conferențiarul enumera încă multe alte teorii ce păreau să fie dogme pentru membrii „lojii Pitagora" și să nu aibă nevoie de demonstrație.

Vecina mea îmi șopti la ureche:

— Nu spune cum comunică cu noi sufletele care se găsesc în planete...

Într-adevăr, nu spusese asta și ședința se încheie fără să primim informații în această privință.

Pe când ne pregăteam să ne retragem, m-am apropiat de dna de Bréant și i-am mulțumit că mă invitase la acea întrunire. Ea mi-a zâmbit cu amabilitate și m-a informat că un grup de pitagoricieni, printre care avea prieteni, trăiau în comunitate pe o mică proprietate la țară, unde se consacrau meditației asupra învățăturilor lui Pitagora, ducând o viață simplă și cultivând o grădină...

Îi făcu semn unei alte doamne și mă prezentă acesteia ca fiind dornică să aprofundez doctrina Maestrului.

Mi-am zis în sinea mea că se aventura un pic prea departe, căci nu manifestasem nici o dorință de genul acesta, dar m-am abținut să o declar.

1. Teorii analoage se întâlnesc în India.

— Ei bine, de vreme ce așa stau lucrurile, spuse cu amabilitate doamna care înaintase spre mine, veniți să ne vizitați la falansterul nostru, vom fi fericiți să vă primim. Ne veți vedea la noi acasă, în veșmintele noastre de inițiați. Purtăm robe lungi și albe, cu mâneci largi...

Acest detaliu vestimentar părea să ocupe un loc important în mintea doamnei... Poate chiar mai mult loc decât soluția enigmei „Numărul este esența lucrurilor".

I-am mulțumit. Dar după aceea am fost ocupată cu alte subiecte de cercetare; de altfel, studiile mele nu-mi lăsau prea mult timp liber... și nu i-am mai văzut niciodată pe inițiații înveșmântați în alb din falansterul Pitagora.

Evident, știam de existența adepților spiritismului. Știam chiar și butada lui Nietzsche cu privire la ei: „Se adună într-o cameră întunecată, așteptând apariția spiritelor, și, în acest timp, propriul lor spirit dispare". Însă cu toate că în cursul ședințelor mele fie la clubul „Gnozei supreme" din Londra, fie la soții Jourdan mi-ar fi fost ușor să intru în legătură cu spiritiști, n-am făcut nimic în acest sens, fiindcă nu-mi prea inspirau interes.

Am fost pusă totuși în situația de a asista la niște *ședințe* ce aveau loc la Paris, la o doamnă scoțiană în vârstă, ducesa de Pomar, născută lady Caithness.

Locuia într-o foarte vastă și somptuoasă reședință privată, remarcabilă datorită unei scări monumentale din marmură trandafirie. Stăpâna casei își primea invitații într-un dormitor al cărui tavan pictat reprezenta „Cercul Stelei", adică mai multe sute de figuri de preafericiți și de îngeri dispuse în cercuri concentrice în jurul unei stele de aur.

Privirile acestei mulțimi celeste convergeau spre proporțiile exagerate ale unui pat cu coloane și baldachin care, așezat pe o estradă, ocupa cea mai mare parte a încăperii. Oare ducesa chiar dormea acolo, pândită de mulțimea aceea de priviri scrutătoare? Mă cam îndoiam.

În ziua în care stăpâna casei „primea", în încăperea aceea se discuta despre teorii oculte și rețete alchimice, dar mai ales despre chemarea spiritelor. Ducesa și musafirii ei erau cu toții adepți ai spiritismului, dar îi dădeau acestuia numele său englezesc, *spiritualism*, care li se părea că avea o rezonanță mai nobilă.

În această locuință impunătoare, sfânta sfintelor era un fel de capelă dedicată Mariei Stuart. În istorie, această nefericită regină a Franței și Scoției, decapitată în 1587 după o captivitate de optsprezece ani, nu apare chiar ca o sfântă, însă pentru ducesă ea era obiectul unui adevărat cult. Oare aceasta nu o instituise legatara sa universală?...

Un portret în picioare al Mariei Stuart ocupa partea din spate a capelei, iar în fața lui, credincioșii defunctei suverane se adunau în jurul unei mese

rotunde pentru a-i chema spiritul. O femeie medium profesionist își dădea și ea concursul.

În timpul ședințelor, capela era slab luminată. Participanții – în general, o duzină de persoane –, cu mâinile puse pe masă, cu degetele mici atingându-se pentru a forma „lanțul", păstrau o tăcere profundă în așteptarea „prezenței" care ar fi putut să se manifeste. De cele mai multe ori, nici o „prezență" nu dădea semn de viață; se întâmpla totuși ca masa să trosnească sau ca luminile scăzute din încăpere să înceapă să tremure și să se unduiască. Mediumul răspundea atunci întrebărilor care îi erau puse în legătură cu semnificația acestor „fenomene", iar răspunsurile sale constau în general în bolboroseli incoerente. Alteori se făcea apel la masă și se interpreta numărul de lovituri în ea, pentru a afla dacă spusese „da" sau „nu", folosind ordinea literelor alfabetului. Comunicările cu spiritul Mariei Stuart sau cu cele ale altor răposați celebri – aceste invocări erau rezervate doar celebrităților – erau de o stupiditate deconcertantă. „Cerule!", îmi spuneam *in petto*, „e oare cu putință să ne abrutizăm în asemenea hal pe lumea cealaltă?".

Odată, totuși, s-a petrecut o dramă.

Se auzeau trosnituri neobișnuite, puternice, persistente în masă; participanții erau cuprinși de neliniște. Mediumul, în stare de transă, se agita în fotoliul său.

Deodată, o voce bărbătească, joasă, aspră, proroci:

— Mâna karmei se întinde asupra voastră, cuplu impur. Pedeapsa e aproape. Nu mai pângăriți locul acesta cu prezența voastră.

Consternați, participanții încremeniră pe scaunele lor. Care dintre ei puteau fi personajele impure desemnate de către spirit?

În zadar încercară câțiva să-l facă să le numească; spiritul rămase mut. Nu le răspunse nici celor care îi cerură să-și spună numele. Oracolul și cei pe care îi denunțase rămaseră anonimi.

Oare un sceptic nu avea voie să creadă că mediumul cu simbrie fusese cumpărat de un glumeț răutăcios ca să arunce o sămânță de suspiciune printre membrii cercului Mariei Stuart?... Nu era ceva neverosimil și mi-am permis să cred asta.

Totuși, un ocultist căruia i-am povestit incidentul mi-a zis:

— Poate e vorba de altceva, nu de o glumă răutăcioasă. Cine ne spune că printre persoanele prezente acolo nu se aflau și unele a căror conștiință sau ale căror prejudecăți le reproșau o greșeală, un „păcat": relații adultere sau anormale... Poate că gândirea lor concentrată asupra unor fapte vinovate de ale căror consecințe materiale sau supramateriale se temeau a fost captată de mediumul în stare de transă și acesta a primit în mintea sa tulburată afabulația bizară ce a dat naștere prezicerii pe care ați auzit-o.

Nici asta nu era neverosimil, dar, conform datelor anumitor teorii referitoare la lumea ocultă, se mai oferea o explicație.

„Spiritele" care se manifestă în ședințele spiritiștilor sunt „elementare", suflete dezincarnate mai mult

sau mai puţin timp conştiente. Ele sunt mai mult sau mai puţin inteligente, uneori şi dezorientate de starea de disconfort pe care le-o creează lipsa învelişului material şi imposibilitatea, în absenţa unor organe senzoriale, de a mai participa la activitatea lumii căreia i-au aparţinut. Aceste „elementare" caută cu aviditate ocazii de a se reîncarna şi de a lega cu cei în viaţă relaţii de natură să le faciliteze reîncarnarea. Or, în lipsa reîncarnării, aceste entităţi tind să ocupe temporar indivizii incapabili să se opună influenţei lor sau pe cei care o suferă în mod voit. De aici rezultă fenomene de posesiune şi de mediumnitate.

Totuşi, se pare că multe dintre fiinţele care îşi manifestă prezenţa în şedinţele de spiritism ar fi *elementals*. Acestea, conform aceloraşi teorii, nu au aparţinut niciodată umanităţii. Ele fac parte din lumea zeităţilor şi a demonilor fără număr ce populează pământul şi văzduhul, ale căror acţiuni alimentează basmele şi legendele tuturor popoarelor.

Inteligente în majoritatea lor, active, viclene, uneori prietenoase, dar cel mai adesea înclinate să ne inducă în eroare, să ne întindă capcane pentru a se amuza sau, mai grav, pentru simpla plăcere de a face rău, acestor fiinţe le place ca, în cursul şedinţelor de spiritism, să-i păcălească pe participanţi prezentându-se sub nume de împrumut, dându-se drept personalităţile invocate, descifrând gândurile cele mai ascunse ale celor aşezaţi la masa rituală, producând fenomene datorită energiei pe care o posedă participanţii înşişi.

Aceleași *elementals* sunt supuse de către magicieni și folosite de aceștia în slujba lor. Era posibil ca unul dintre ele, chiar acționând la instigarea unui agent străin, să fi depistat cuplul impur prezent în capela Mariei Stuart. Sau poate că inventase povestea aceea...

Aceste explicații prezentau și ele o aparență verosimilă. Mai puteau fi construite și altele, dar nu m-am ostenit să o fac.

III

Adesea atingem în treacăt domeniul extravagantului și al grotescului. În materie de spiritism, ar fi greu de imaginat probabil un comportament mai neobișnuit decât cel al membrilor unui grup german din care făceau parte doi oameni de litere dintre cunoștințele mele. Amândoi erau destul de puțin înflăcărați ca spiritiști, iar credința lor nazistă nu era nici ea mai arzătoare; dimpotrivă, ceilalți membri ai cercului cu pricina, spiritiști convinși, erau plini de admirație pentru Führer, pe care îl considerau singurul în stare să refacă măreția și puterea Germaniei. Animați în același timp de nemăsurata lor fervoare hitleristă și de credința lor profundă în doctrinele spiritiste, acești iluminați concepuseră straniul proiect de a întări cohortele – care numărau deja milioane de indivizi – fidelilor dictatorului cu alte batalioane, ai căror ostași ar fi fost recrutați dintre cele mai înțelepte și valoroase personalități din împărăția umbrelor.

Sprijinul defuncților distinși și iluștri li se părea absolut de dorit acestor zănatici: ei ar fi oferit partidului

sprijinul unor forțe oculte și al unor sfătuitori capabili să-i sugereze Stăpânului decizii bazate pe lunga și profunda lor experiență.

Pe vremea aceea circulau deja zvonuri despre credința lui Hitler în niște directive transmise de agenți extra-umani. A spori numărul și calitatea acestora însemna să te comporți ca un partizan devotat.

Grupul și-a asigurat colaborarea unui medium.

Dacă e să dăm crezare rapoartelor corespondenților mei, au avut loc niște ședințe extraordinare! Masa a tremurat, s-au auzit zgomote, glasuri, s-au primit mesaje enigmatice prin intermediul scriiturii automate, în timp ce mediumul, livid, înfundat într-un fotoliu, bolborosea întruna, în limbi pe care nici unul dintre participanți nu le înțelegea.

Totuși, numele mediumului mă făcea să bănuiesc o origine evreiască. Cine era acesta?... Poate un supraviețuitor al pogromurilor care se ascundea sau încerca să se reabiliteze în sânul unei societăți naziste?... Un trădător, mi s-a spus mai târziu, mult mai târziu, după înfrângerea Germaniei și „denazificarea" fidelilor grupului, când entuziasmul lor pentru relațiile cu personalitățile de pe lumea cealaltă scăzuse considerabil.

Ei, da! Faptul părea evident, mediumul, fidel sângelui său evreiesc, trădase încrederea patronilor săi naziști.

Dacă ar fi fost mai avizați sau mai vigilenți, aceștia ar fi putut să fie alertați de unele manifestări cu

caracter insolit; astfel, într-o seară, creionul ce alerga pe coala aşezată sub mâna mediumului în stare de transă a scris numele lui Rabbi Shimon bar Yohai.

Shimon bar Yohai este vestit pentru că a scris *Zoharul, Cartea Splendorii*, una dintre lucrările cuprinse în *Cabala*.

Ce căuta acolo?...

Vizita inopinată a acestei entităţi eterogene nu s-a repetat, dar altă dată mediumul a fost auzit îngăimând: „Prin literă şi prin voce se creează şi se desface". Această declaraţie nu prezenta nici o legătură vizibilă cu întrebările puse spiritelor.

Cum am spus adineauri, nu am aflat despre aceste incidente decât la mult timp după ce s-au petrecut. Eram în China şi aproape că uitasem de existenţa acestui grup şi de fantasticele sale experienţe când unul dintre scriitorii care făcuseră parte din el mi le-a readus în memorie. Mi-a venit atunci în minte o explicaţie.

Mediumul putea să fie doar pe jumătate simulant. După toate aparenţele, credea în posibilitatea comunicării cu entităţi din lumile *de dincolo*. Ura pe care, ca evreu, i-o purta celui care-i prigonea pe ai săi îl făcuse să invoce spiritele unor coreligionari celebri şi învăţaţi în ştiinţele secrete pentru a dejuca, prin intermediul lor, planurile celor ce încercau să sporească puterea lui Hitler procurându-i protecţii oculte. Dorinţele adânc întipărite în mintea sa se exprimaseră, fără ca el să fie conştient de acest lucru, în cursul crizelor sale de mediumnitate.

Acest evreu vindicativ era probabil cabalist. Fraza sa „Prin literă și prin voce se creează și se desface" putea fi apropiată de un text din *Sefer Yetzirah, Cartea Creației*. Acest text afirmă: „Prin Literă și prin Cuvânt se creează". Sub impulsul dorinței lui pătimașe de a-l distruge pe Hitler, mediumul adăugase textului o continuare logică: ceea ce *creează* trebuie să fie capabil și *să distrugă*.

Explicația aceasta nu se sprijină, evident, pe nici o bază serioasă; este vorba doar despre ideile sugerate de dezamăgirea patronilor mediumului și de credința lor superstițioasă în niște influențe evreiești puternice și oculte care, după părerea lor, au contribuit la prăbușirea lui Hitler.

La început am calificat drept grotescă ideea acestor spiritiști naivi care încercau să recruteze din lumea cealaltă protectori și ajutoare pentru mult iubitul lor conducător. Ideea era bizară, fără doar și poate, și nu mă dezic de opinia mea. Totuși... totuși, oare n-au invocat oamenii dintotdeauna ajutorul unor zei, îngeri, duhuri sau sfinți, cu toții personaje de pe lumea cealaltă? Nu i-au crezut capabili să le aducă ajutor, protecție și succes?... Atunci, să ne uităm la noi înșine și să fim indulgenți cu fanteziile spiritiștilor din agreabilul oraș X... de dincolo de Rin.

Lumea spiritiștilor prezintă multe tablouri de natură să ne provoace amuzamentul, dar există și altele tragice, și voi încerca să schițez unul dintre acestea. Mai întâi trebuie să explic însă cum am fost condusă pe căi ocolite spre eroina dramei.

Pe durata uneia dintre şederile mele la Paris mă instalasem în apropiere de Champs-Elysées, la o domnişoară care ţinea o pensiune de familie pentru doamne. Gazda mea purta bizarul nume de Cybert. În ciuda vârstei sale, care putea fi deja calificată drept „respectabilă", şi a specificului aproape auster pe care-l imprima pensiunii sale, dra Cybert nu era cu totul lipsită de cochetărie. Avea relaţii, în calitate de clientă ocazională, dar mai ales de prietenă, cu patroana unui salon de frumuseţe, care îşi spunea doamna Zabrozka. Mă îndoiam că aceasta din urmă era rusoaică sau poloneză autentică, însă numele slav dădea bine pe cărţile de vizită ale salonului şi atrăgea clientela. Salonul Zabrozka, unde trei angajate graţioase oficiau sub conducerea patroanei, era prosper.

Dna Zabrozka se bucura de succesul ei, aşa cum ar fi putut face orice altă comerciantă, dar mintea ei îşi lua adeseori zborul, evadând din preocupările de ordin comercial, pentru a se îndrepta spre cercetări secrete, legate de ceea ce ea numea „stăpânirea elementelor"; dna Zabrozka era ocultistă.

La ea se reunea în unele seri o societate bizară alcătuită din indivizi care se lăudau că ar poseda „puteri" supraumane, magnetizatori, clarvăzători şi alte fenomene de acelaşi soi – toţi, de altfel, prea puţin interesanţi. Pe mai mulţi îi bănuiam că frecventau întrunirile de la salonul Zabrozka în principal datorită supeurilor îmbelşugate cu care se încheiau.

Unul dintre participanţii fideli la aceste întruniri, un individ corpolent cu barbă gălbuie, repeta mereu

același truc. Acesta consta în a încălzi până devenea fierbinte un lichid rece cu care era umplut un pahar pe care-l ținea cu ambele mâini și asupra căruia sufla încetișor. Asta era „specialitatea" lui, puterea lui neobișnuită.

Ce mi se părea mie remarcabil era ușurința cu care ceilalți invitați, cei care formau galeria simplului public și nu se mândreau cu nici o superioritate de ordin ocult, se convingeau că lichidul pe care-l gustau era într-adevăr cald. S-a întâmplat chiar ca o femeie care a dus la gură o ceașcă de ceai pe care i-o încredințase rece „vrăjitorului" să scoată un țipăt: se arsese la buze. Nu era vorba de o simplă senzație: pe buza ei inferioară se vedea urma unei ușoare arsuri.

Mai mulți dintre martorii fenomenului și-au înmuiat degetul în ceai și au declarat că era cald. Mie uneia mi s-a părut rece. Nu mă așteptasem la nici o minune; probabil de aceea nici nu văzusem vreuna.

La dna Zabrozka puteai asista la diverse alte manifestări puerile de același gen, însă „marea demonstrație" era prezentată de stăpâna casei, cea care aspira să îmblânzească „elementele".

Astfel, dna Zabrozka se lăuda că îmblânzise focul; reușise să o facă, spunea ea, cu ajutorul unor duhuri asociate cu acest element. Ca dovadă a imunității pe care o dobândise, dna Zabrozka apuca marginea plăcii fierbinți a unei plite cu gaz.

Acest aparat de încălzit se bucura pe atunci de o mare popularitate. Consta într-o lampă mare deasupra

căreia era fixată o tavă întinsă din fier. Tava aceasta se încălzea şi făcea oficiu de radiator.

În faţa invitaţilor săi, dna Zabrozka se plimba cu lampa aprinsă în jurul salonului, ţinând-o cu vârful degetelor de marginea tăvii. Se lăuda că, doar atingând cu degetele ei degetele altei persoane, putea să-i confere acesteia propria-i imunitate. În realitate, câţiva dintre participanţii care riscaseră să se supună probei au declarat că nu simţiseră senzaţia de arsură; de altfel, se mărginiseră să atingă uşor placa fierbinte. Încrederea lor în puterile gazdei nu era fermă.

Aceste mici exhibări de „puteri oculte" nu mă interesau şi în scurt timp am încetat să mai particip la întruniri. Totuşi, am păstrat relaţia cu dna Zabrozka şi, din când în când, mă duceam să beau o ceaşcă de ceai la ea. Conversaţia cu dânsa nu era lipsită de interes. Poseda un adevărat tezaur de anecdote picante datorită clientelor ei, care o luau cu dragă inimă drept confidentă, însă le povestea cu discreţie şi nu divulga niciodată numele eroinelor poveştilor sale.

Aşa s-a făcut că, aflându-mă într-o seară la ea, am fost atât de puternic impresionată de frumuseţea unei femei elegant îmbrăcate care părăsea salonul, încât i-am făcut o remarcă în legătură cu aceasta esteticienei noastre. Ce căuta la ea zeiţa aceea coborâtă din Olimp?... De bună seamă, nu avea nevoie de îngrijirile ei. Şi, în pofida discreţiei bine cunoscute a gazdei mele, nu m-am putut abţine să n-o întreb:

Cine era?... O femeie de lume?... O actriță?... Ce făcea în viața de zi cu zi?...

— Ce face?... Face pacheboturile, răspunse dna Zabrozka. Părăsește Parisul mâine, probabil n-ai s-o mai vezi niciodată. Și apoi, nu ți-am zis cum o cheamă.

— Pacheboturile?...

De data asta, dna Zabrozka râdea de-a dreptul.

— Chiar așa; tot lungul anului, călătorește pe liniile mari, în cabină de lux, consacrându-se în mod caritabil destinderii pasagerilor bogați în ceasurile lungi și monotone ale traversărilor.

Conversația noastră nu a mers mai departe. Anii, mulți ani, au trecut. La întoarcerea mea din Tibet, am ajuns din nou la Paris și am avut curiozitatea să mă informez de la dna Zabrozka.

Salonul Zabrozka exista în continuare, dar fondatoarea lui, retrasă din afaceri după ce se îmbogățise, se mulțumea cu dividendele pe care i le aducea. Locuia într-un apartament cochet, unde m-a primit cu un entuziasm neobișnuit.

— Vizita dumitale e mai mult decât o coincidență, mi-a spus ea. Se datorează cu siguranță vreunei puteri oculte. Ți-am citit ultimele cărți și mulți dintre prietenii mei, printre care și vicontesa de Trévaux, le-au citit și ei. Ea e mâhnită pentru că te crede foarte departe de aici și ar fi vrut tare mult să te consulte. Nu se îndoiește că în Tibet ai dobândit cunoașterea unor științe profunde și că ești în măsură să o ajuți, câtă vreme nimeni n-a putut să o facă până acum.

Despre ce era vorba?... Dacă doamna cu pricina era bolnavă, trebuia să i se spună că nu practicam arta vindecării. Şi, în primul rând, cine era acea vicontesă de Trévaux care se aprinsese cu atâta naivitate în legătură cu mine?

— O cunoşti, mi-a spus dna Zabrozka. Îţi aduci aminte de o femeie a cărei frumuseţe te-a impresionat în mod deosebit într-o seară, la mine?

Memoria mea excelentă mi-a reamintit într-o clipă fermecătoarea clientă a interlocutoarei mele şi profesia pe care aceasta i-o atribuise.

— Femeia care face pacheboturile!... am exclamat eu.

— De mult nu le mai face, răspunse dna Zabrozka. E văduvă şi vicontesă autentică. Ar fi o dovadă de altruism din partea dumitale dacă te-ai duce să o vezi, te-aş conduce eu la ea. Zi da, te rog. E îngrozitor de nefericită; o să-ţi povestească chiar ea... Da, chiar ea, eu nu trebuie...

M-am lăsat condusă la dna de Trévaux şi aşa am cunoscut cea mai emoţionantă dintre dramele spiritiste care se pot imagina. Voi încerca să o reconstitui aici după relatarea pe care mi-a făcut-o încetul cu încetul nefericita ei eroină.

În anul acela, Claire de Langy, după o fructuoasă retragere de câteva luni din viaţa mondenă alături de un generos industriaş american, pornea din nou la drum şi, dispunând de suficiente fonduri pentru a se

lăsa în voia fanteziei, decisese ca, în loc să se întoarcă în Europa pe liniile ce-i erau familiare, să facă turul lumii, trecând prin Japonia, China și India.

Pachebotul pe care călătorea luase la bord la Shanghai, după o foarte scurtă escală, câțiva negustori chinezi și trei englezi pe care Claire de Langy îi cântărise numaidecât cu ochiul ei exersat: indivizi destul de avuți, dar mult sub nivelul căruia îi acorda ea atenție. Traversarea îi apărea, în consecință, ca o cură de odihnă și își îngăduia să se bucure de ea cu încântare, întinsă pe un șezlong de pe punte.

Pe măsură ce se apropiau de Singapore, temperatura a devenit toridă; vântul de pe mare, în loc să-i răcorească pe pasageri, făcea să treacă peste ei valuri de aer fierbinte care îi epuizau. În afară de membrii personalului care trebuiau să-și îndeplinească obligațiile de serviciu, toată cei aflați la bord își petreceau zilele dormind.

Claire de Langy, întinsă pe șezlongul ei, moțăia pe jumătate când, printre genele-i lungi coborâte, a întrezărit doi pasageri pe care nu-i observase până atunci.

Erau doi călugări în veșmânt de dimie, cu capul descoperit și sandale în picioarele goale. Cum puteau, cu rasele acelea atât de grele pe ei, să suporte căldura asfixiantă? Cei doi bărbați se plimbau alene pe punte. Unul dintre ei, în vârstă, destul de scund, mai degrabă rotofei, cu fruntea șiroind de sudoare, părea doborât de căldură; tovarășul lui, tânăr și de statură înaltă,

avea un chip palid şi supt, asemenea cu cel al unor martiri înfăţişaţi în tablourile artiştilor din Evul Mediu.

„Misionari care se întorc în Europa", îşi zise Claire. N-o interesau. Închise ochii. După un timp, simţi o senzaţie aparte, aceea de a fi privită, apoi auzi o voce:

— Mi se învârte capul... Abia respir... Ce căldură!... Hotărât lucru, nu mă simt bine decât întins în cabină.

— Sigur că da, tată, răspunse altă voce. Mersul nu e bun pentru dumneata; imobilitatea e preferabilă. Dar îngăduie-mi să chem medicul, te-ai înroşit foarte tare; mi-e teamă să nu ai febră.

— Medicul... da, poate. Mă simt cu adevărat rău... Zi să-l cheme. Cobor în cabină, să vii la mine după ce doctorul va fi anunţat.

Claire auzi paşii târşâiţi ai bătrânului călugăr care se îndepărta încet. Apoi, senzaţia că o privire era aţintită asupra ei reveni. Deschise ochii. În picioare, cu o mână încleştată pe balustradă, tânărul călugăr o privea fix. Dându-şi seama că fusese surprins, se îndepărtă imediat, dar Claire de Langy, expertă profesionistă, avusese timp să vadă jucând în adâncul ochilor mari şi căprui ai tânărului călugăr luminiţa ce trădează emoţiile ascunse.

Un călugăr!... Trezită brusc din toropeală, era stupefiată. „Ce aventură!", murmură ea. Niciodată, niciodată în cursul vieţii ei galante nu-i ieşise în cale vreun amant de genul acela. Niciodată nu putuse

să-şi imagineze că aşa ceva s-ar putea întâmpla... Un călugăr!... Şi încă unul tânăr... cu figură de ascet... poate virgin... Un val de căldură îi străbătu arterele, o idee diabolică îi încolţise în minte: să provoace bulversarea acelui trup făgăduit unei veşnice castităţi, să se amuze pe seama lui. Ce experienţă savuroasă de încercat!

Acel admirator neprevăzut al frumuseţii sale nu avusese cum, îşi spuse Claire, să nu observe, în spatele şezlongului, uşa deschisă ce semnala ca fiind a ei cabina în apropierea căreia stătea lungită. Un instinct despre care simţea că era infailibil o asigura că tânărul călugăr se va întoarce noaptea să dea târcoale în zonă.

S-a lăsat noaptea; o noapte tropicală, voluptuoasă, caldă şi umedă. Pe marea aproape nemişcată, un strat fosforescent se întindea cât vedeai cu ochii; atmosfera încărcată anunţa furtuna şi, foarte departe, din când în când, fulgere scurte brăzdau cerul întunecat.

Claire şi-a drapat strâns nuditatea blondă într-un chimono uşor din crep închis la culoare, şi-a aruncat o năframă neagră peste părul auriu şi astfel, aproape invizibilă în noapte, căci lămpile din cabina ei erau stinse, s-a dus să se sprijine de parapetul punţii, privind spre mare, nemişcată, aşteptând ce *ştia* că trebuia să se întâmple.

Şi el a venit, în picioarele goale, tăcut, aproape invizibil ca şi ea, în veşmântul lui cafeniu-închis de

dimie. Ca și ea, s-a sprijinit de parapet, dar, rezemat de acesta, privea nu oceanul, ci o ușă deschisă ce apărea ca o gaură întunecată în albeața pereților cabinelor. Stătea acolo, fascinat, când un soi de pachet negru l-a lovit, cu o ușoară exclamație de surprindere.

— Oh, pardon! zise „pachetul" cu glas scăzut. Noaptea e așa de întunecată... nu v-am văzut... Priveam marea. Nu e magnifică? Uitați-vă la pânza aceea mișcătoare de argint din care țâșnesc scântei. Cum pot toți oamenii ăștia să doarmă în cabinele lor când e o asemenea noapte?!... În jurul nostru se zbenguie probabil zâne și duhuri... Ar trebui să le auzim cântecele. Nu auziți nimic?...

Se apropiase foarte mult de el fără să pară că-și dă seama. Îl simțea că tremură și ghicea că nu era în stare să scoată o vorbă.

Oare călugărul își conștientiza gesturile?... Întinse o mână care întâlni, prin deschizătura chimonoului, trupul femeii, ce păru să nu simtă ușoara atingere.

— Mă ia cu frig, zise ea. Umiditatea din regiunea asta e nesănătoasă. Mă întorc înăuntru.

Încet, cu calm, se îndreptă spre ușa deschisă și pătrunse în cabină. Fără un cuvânt, el intrase în urma ei.

Oare s-a amuzat atât cât își promisese de acel dialog mut, scăldat într-o atmosferă de sacrilegiu? Și-a pus această întrebare în zori, după ce tânărul călugăr plecase. „Dacă niște mateloți îl întâlnesc la

ora asta pe punte, o să creadă că sfântul recită utrenia", şi-a zis ea ironic. A fost însă ultima ei bravadă. Jocul răutăcios pe care-l declanşase o prinsese deja. Fervoarea senzuală ezitantă, stângace şi în acelaşi timp pasionată a neobişnuitului ei amant îi zdruncinase impasibilitatea profesională.

Contactul aspru al dimiei cu trupul ei delicat îi lăsa o senzaţie pe care nu o mai resimţise niciodată, voluptuoasă şi intensă, iar tulburarea din mintea ei o egala pe cea a simţurilor sale.

Ieşind din muţenia lui, înainte să o părăsească, amantul său de o noapte îi spusese scurt, pe un ton autoritar care o descumpănise:

— Mâine, în cursul serii, vom ajunge la Colombo; pune să ţi se facă bagajele şi coboară pe uscat. Şi eu voi părăsi vaporul. Ne vom întâlni într-un hotel. Cunoşti Colombo?

Da, cândva petrecuse câteva săptămâni acolo.

— Poţi să-mi spui un hotel?

Ea i-a spus unul. Cel în care stătuse cu doi înainte.

— Sunt vicontele de Trévaux, adăugase călugărul. Mă duc în Franţa ca să intru în posesia moştenirii unuia dintre unchii mei. Însoţitorul meu e însărcinat să transfere suma conducătorului ordinului nostru. Acum...

Fraza lăsată în suspensie indica suficient de bine că şeful ordinului tocmai îşi pierduse calitatea de beneficiar.

— N-ai de ce să te temi. O să mă ocup de toate.

„Mă tratează ca pe o prostituată", și-a zis Claire de Langy, și orgoliul ei s-a revoltat, deși era conștientă că acționase într-adevăr ca o prostituată.

— N-am nevoie de nimic, a răspuns ea tăios.

Un scurt moment de ezitare. Oare va continua aventura? Amintirile senzuale din noaptea aceea se iviră din nou în mintea ei, dominatoare.

— Voi coborî pe uscat, a zis Claire.

El părăsise cabina fără să spună un cuvânt, fără să încerce o ultimă mângâiere.

Claire de Langy nu se simțea deloc obligată de promisiunea pe care o făcuse. Promisiuni... Făcuse atâtea, auzise atâtea! Reflecta. Sau cel puțin credea că reflecta, însă fatalitatea tocmai o prinsese în brațele sale. Fără să știe, se îndrepta spre cel mai straniu destin.

Vasul ridicase ancora la amiază. Din camera ei, Claire auzise sirena chemând pasagerii care zăboveau pe cheiuri. Ajunsese în seara precedentă, iar acum aștepta.

A așteptat toată ziua, mirându-se că nu-l vedea pe Trévaux. Era posibil ca niște scrupule de ultim moment să-l fi oprit, respins, întristat și pocăit lângă bătrânul său tovarăș pus pesemne să-l păzească de niște superiori preocupați să-i apere castitatea... și, probabil, și moștenirea destinată ordinului?

Oricum, aventura nu fusese banală.

Trévaux a vizitat-o în ziua următoare. Claire l-a recunoscut cu greu. Își folosise timpul pentru a se metamorfoza. Avea în fața ei un gentleman elegant în costum tropical. Un singur detaliu dădea o notă exotică ținutei sale: capul, ras pentru moment spre a-i masca tonsura, îi era înfășurat într-un turban negru. La Colombo, în mijlocul mulțimii cosmopolite, această particularitate nu atrăgea atenția.

Frumoasa curtezană a apreciat aspectul cuviincios și distins al vicontelui; i-a apreciat și frumusețea masculină, precum și chipul palid cu trăsături clasice de erou grec, dar atracția diabolică de păcat rar, de sacrilegiu, care emana din veșmântul monastic dispăruse.

Pasiunea lui Trévaux nu se stinsese; au fost din nou amanți. Totuși, Claire a avut impresia că percepe la tânăr o ușoară schimbare de atitudine. Să fi scăzut oare intensitatea pe care o dădea dorinței sale conștiința faptului că își călca jurămintele și profana veșmântul care era simbolul lor?

— Am comis o greșeală gravă; pentru mine, asta era o crimă, i-a spus Trévaux. Măcar din punct de vedere social trebuie să o reparăm. Legea engleză permite oficierea căsătoriei după o scurtă ședere pe teritoriul britanic. Ne vom căsători în cincisprezece zile.

Trévaux decisese asta, de unul singur, fără să-și consulte amanta. Aceasta era consternată, chiar umilită,

dar nu s-a gândit să se opună. Nu-i lipseau motivele temeinice să accepte căsătoria. Avea douăzeci şi şase de ani, până la treizeci nu mai era mult. Poseda o avere suficientă ca să ducă o existenţă confortabilă, dar, ca majoritatea colegelor sale, aspira instinctiv la o viaţă normală şi liniştită... şi, în plus, avea să fie vicontesă.

Căsătoria a avut loc. După ce toate formalităţile legale au fost îndeplinite, dl şi dna de Trévaux s-au întors în Franţa, s-au instalat luxos pe Coasta de Azur şi aşa a apărut acolo, printre multe alte familii, un cuplu bogat, liniştit, banal, care nu se deosebea prin nimic de vecinii săi.

S-a întâmplat însă că Trévaux, plecat într-o dimineaţă în excursie, nu s-a mai întors acasă. În locul lui, un om în vârstă, cu un aer grav, a cerut să fie primit în cursul serii.

Pe cartea lui de vizită scria „Maestrul X..., notar".

— Doamnă, a anunţat-o el pe Claire cu un laconism solemn, sunt însărcinat de soţul dumneavoastră, vicontele de Trévaux, să vă informez că nu va mai reveni aici. A părăsit această ţară pentru a intra într-o mănăstire de cartuzieni, unde a hotărât să-şi petreacă viaţa în izolare. Toate veniturile sale, a căror administrare mi-a încredinţat-o, vă vor fi vărsate în mod regulat, iar proprietatea asupra casei pe care o

ocupați în prezent a fost transferată pe numele dumneavoastră. Vă las adresa mea și rămân la dispoziția dumneavoastră pentru toate chestiunile de interes despre care mi-ați putea vorbi.

În zadar a încercat dna de Trévaux să afle în ce mănăstire a cartuzienilor se închisese soțul ei, notarul a declarat că se legase prin jurământ să n-o dezvăluie.

Plecarea soțului ei, decizia lui de a reteza toate legăturile dintre dânșii nu au surprins-o peste măsură pe fosta Claire de Langy. Înțelegea că influențele care îl făcuseră odinioară pe Trévaux să îmbrățișeze viața monastică nu fuseseră niciodată complet învinse: tocmai puseseră din nou stăpânire pe el.

În timp ce era obligată să accepte această constatare melancolică, Claire făcea o descoperire. Voise să se amuze cu iubirea lui Trévaux și acum îl iubea.

De mai multe ori, vicontesa îl implorase pe notar să renunțe la tăcerea lui. A fost în zadar.

A plătit polițiști particulari, i-a pus să facă cercetări în Franța, în Spania, în Italia și în alte țări. Nu s-a ajuns la nici un rezultat. Și cum ar fi putut să fie altfel? Îngropat într-o chilie, în spatele zidurilor înalte ale unei mănăstiri, nu devenise Trévaux un oarecare părinte Benedict sau frate Augustin, lipsit de personalitate, anonim printre alți morți-vii ca și el?

Oare se mai gândea la Claire?... Poate se ruga pentru ea...

Au trecut ani de zile. Într-o zi, Maestrul X..., notarul, ceru din nou să fie primit.

Era chiar mai grav şi mai solemn decât la ultima sa vizită.

— Doamnă, îi spuse el lui Claire, am de îndeplinit o misiune tristă şi dureroasă. Trebuie să vă anunţ moartea vicontelui de Trévaux, soţul dumneavoastră. Conform dispoziţiei din testamentul său depus la mine de multă vreme, aţi fost instituită unica moştenitoare a tuturor bunurilor sale. Voi îndeplini, dacă vreţi să-mi daţi această putere, toate formalităţile necesare pentru a vă pune în posesia moştenirii.

Claire era zdrobită.

Trévaux murise. Infima licărire de speranţă pe care o mai putuse păstra în suflet tocmai se stinsese. O barieră mai greu de trecut decât zidurile tuturor mănăstirilor – moartea – o despărţea pentru totdeauna de bărbatul pe care îl iubea.

Înainte să dispară, acesta nu-i adresase un mesaj suprem, câteva cuvinte care să arate că îşi amintea de iubirea lor?

— Nimic, zise notarul.

Trévaux nu adăgase nimic la testamentul redactat cu prilejul intrării sale în mănăstire.

Putea măcar să afle unde murise, să obţină câteva detalii despre ultimele sale zile, despre ultimele sale ore de viaţă?

Nu, notarul nu trebuia să spună nimic. De altfel, nici nu ştia aproape nimic.

Dna de Trévaux nu putea, nu voia să se împace cu această tăcere fără speranţă.

Atunci a întâlnit nişte adepţi ai spiritismului şi calvarul ei a reînceput sub o altă formă.

Spiritele defuncţilor se manifestă pentru cei vii prin intermediul mediumurilor, al meselor, precum şi în diferite alte feluri; aşadar, nu toate legăturile sunt rupte în mod iremediabil între noi şi fiinţele de care moartea ne-a despărţit.

Claire se agăţa de această speranţă. Chiar dacă rămânea nevăzut, Trévaux putea s-o audă, să-i răspundă. Avea să capete dovada că îşi amintea de ea.

Clientă asiduă a şedinţelor de spiritism şi a mediumurilor rapace, dna de Trévaux a făcut eforturi zadarnice. Se întâmpla ca mediumurile, mesele, chiar şi unele apariţii fugare să răspundă prin mesaje la cercetările înfrigurate ale unor rude sau prieteni. „Spiritele" celor dispăruţi dovedeau prin aceste comunicări că *trăiau* în *lumea de dincolo* şi că aveau în continuare sentimentele ce-i legaseră de cei care le chemau. Dar, de îndată ce era pomenit numele lui Trévaux, mediumurile intrau pe loc într-o muţenie apăsătoare, iar peste mesele încremenite se lăsa o tăcere grea.

Totdeauna se întâmpla aşa, totdeauna. Trévaux rămânea mut, complet mut. Şi asta a durat iarăşi ani de zile. Biata văduvă îşi pierdea încetul cu încetul judecata în această urmărire exasperată ce se lovea

de un zid pe care nimic nu avea să-l străpungă vreodată – mai rău, în această urmărire ce se adâncea în gol.

Când a aflat de întoarcerea mea din Tibet, sărmana femeie și-a închipuit că aflasem probabil acolo secretul prin care morții pot fi constrânși să se manifeste; cine știe, poate și pe cel prin care pot fi chemați, sub o formă corporală, în lumea noastră.

Cu greu am convins-o că o asemenea știință îmi era străină.

Dna de Trévaux a crezut la început că nu aveam compasiune pentru durerea ei.

Apoi m-a întrebat care este, conform credințelor tibetane, soarta celor ce părăsesc lumea noastră.

Nu puteam să-i țin un curs de filosofie budistă, nu avea mijloacele intelectuale necesare pentru înțelegerea lui. M-am limitat să-i expun credințele populare referitoare la reîncarnare.

— Nimeni nu moare în totalitate, i-am spus. Nu facem decât să continuăm o lungă călătorie începută cu secole și secole în urmă și care va continua la nesfârșit pentru cei mai mulți dintre noi. Numai unii mari înțelepți ajung la oprire, la repaus. Soțul dumitale s-a născut din nou; poate fi acum un copil mic, undeva în lume. Zămislește în inima dumitale dorințe de fericire în favoarea tuturor ființelor și el va beneficia împreună cu acestea de ele.

Dna de Trévaux se uita în altă parte și privirea ei fixa, în gol, o imagine care nu era cu siguranță cea a

unui copil, ci a unui tânăr călugăr ce i se arătase cândva pe puntea unui pachebot, în atmosfera fierbinte a Tropicelor. Cel al cărui veşmânt aspru de dimie îi zgâriase trupul într-o noapte în care fluierul marelui Pan, ironic şi prielnic, cânta deasupra mării scânteietoare epitalamul veşnicelor nunţi păgâne.

IV

Totul a început sub un smochin, în una dintre acele case luxoase în care locuiau, în India, înalții funcționari britanici.

Bărbatul pe care mi l-a prezentat gazda mea corespundea tipului clasic al savantului germanic, înalt, blond, purtând niște ochelari mari cu ramă de aur, cu o înfățișare distinsă și doctorală. Într-adevăr, vizitatorul era profesor. „Doktor, Professor Arnold Grundwald", scria pe cartea lui de vizită, care îi menționa și domiciliul: Viena. Herr Grundwald era austriac.

— Profesorul dorește să vă vorbească despre fantome, mi-a spus lady Woodward surâzând.

— Nu, nu despre fantome, a rectificat profesorul, al cărui aer grav arăta că glumele vor fi excluse din discuția noastră. Este vorba despre fenomene de o natură specială, care necesită investigații.

Această declarație lăsa să se prevadă aspectul științific al conversației noastre. Totuși, în zilele următoare – profesorul ceruse să mă revadă –, domeniul în care am intrat împreună cu el a fost cel al fantasticului.

Reveneam pe atunci dintr-o primă ședere prelungită pe pământ tibetan și de aceea doctorul Grundwald spera că dobândisem anumite cunoștințe derivate din magia tibetană și că printre acestea se găseau și unele care aveau să lămurească problema pe care se muncea să o rezolve.

Profesorul Grundwald, oficial austriac, era pe jumătate slav, poate și puțin mongol, prin mama sa, o rusoaică siberiană. Faptul acesta mi s-a părut de natură să explice unele caracteristici ale gândirii lui. Recunoștea că era ocultist și astrolog. Când a venit să mă viziteze, se interesa de steaua care a anunțat nașterea lui Iisus – cea care, potrivit legendei, li s-a arătat regilor-magi și i-a călăuzit spre staulul din Betleem.

Ce stea era aceea care părea să meargă pe cer în fața pelerinilor de stirpe regească?

Aceasta era problema ce-l preocupa până la angoasă pe eruditul doctor vienez.

Își dădea perfect seama că, menținând o anumită direcție, poți continua să vezi mult timp în fața ta una și aceeași stea și că faptul acesta îți poate da iluzia că vezi steaua respectivă mergând înaintea ta... „Asta dacă admitem că steaua cu pricina face parte dintre cele pe care nu le vedem coborând sub linia orizontului, că este una dintre stelele care nu «asfințesc»."

Dar stelele „care asfințesc" le vedem din nou a doua zi reluându-și plimbarea, pe când steaua aceasta *se oprise*.

„...și iată, steaua pe care o văzuseră în Răsărit mergea înaintea lor, până ce a venit și *a stat* deasupra, unde era Pruncul."[1]

Se oprise... După care nu se mai știa nimic. Nu se spunea nici când, nici cum dispăruse. Nu se spunea că dispăruse de pe cer, și totuși nu putea fi regăsită pe firmamentul actual.

Or, toate stelele care au fost văzute, chiar și de către strămoșii noștri cei mai îndepărtați, există în continuare și trebuie să le putem descoperi într-un loc sau altul de pe cer. Dar cu aceasta ce se întâmplase după ce *se oprise* „deasupra, unde era Pruncul"?

De mai mulți ani, Herr Grundwald făcea grafice complicate – calcule bazate pe date astronomice, dublate de cifre care țineau de astrologie –, dar tot nu putuse să repereze steaua. Când a venit să mă viziteze, începea, timid, să se îndoiască de realitatea ei. Nu că și-ar fi dat în sfârșit seama că povestea cu magii și cu steaua era doar una dintre acele legende în care abundă minunile plăcute sufletelor simple. Nicidecum. Credea cu tărie în realitatea istorică a regilor-magi și a călăuzei lor luminoase.

Am crezut că îi voi zdruncina convingerea amintindu-i că, în timp ce au traversat deșertul, după plecarea lor din Egipt, israeliții spun că au fost călăuziți de un stâlp care mergea înaintea lor: stâlp de

1. *Matei* II, 9. Singura dintre Evanghelii care menționează această stea.

foc pe timpul nopții, care pe timpul zilei devenea stâlp de nor.

Ce stângăcie din partea mea! Nefericita mea observație nu a făcut decât să-i întărească credința în minunea stelei călătoare. Un fapt care se produsese deja – precum stâlpul menționat în *Ieșirea* (XIII, 22) – se putea produce din nou, cu variante.

Totuși, era un subiect de reflecție și profesorul reflecta. Mie mi se părea că mă afund încetul cu încetul într-o atmosferă de casă de nebuni.

Dacă, spunea Herr Grundwald, stâlpul din *Ieșirea* putea fi luat drept un fenomen pasager, nu fel stăteau lucrurile și cu o stea, o stea *adevărată, reală*. Și atunci?... Am îndrăzni să credem că era vorba de un simulacru de stea creat cu scopul precis de a-i aduce pe magi la Betleem și care, după ce își îndeplinise misiunea, nu mersese mai departe, ci pierise fără urmă, așa cum dispar visele și mirajele lipsite de realitate materială...

Aici, profesorul ezita. La baza mirajului există o cauză materială... Se poate întâmpla ca acesta să fie centrat pe un obiect material transfigurat ca efect al unor condiții atmosferice sau de altă natură...

Pe de altă parte, un suport material capabil să joace rolul unei stele nu ar fi putut să fie creat și să dispară atunci când forța care îi dăduse forma și luminozitatea unei stele *s-ar fi retras* din el sau *i-ar fi fost retrasă*?...

Herr Grundwald ajunsese aici cu ipotezele în momentul în care conversațiile noastre au luat sfârșit. Vara era aproape, am plecat în munți. Credeam că nu voi mai avea ocazia să-l întâlnesc pe profesor, iar cercetarea lui cu privire la steaua de la Betleem mă interesa foarte puțin; probabil însă că unele cauze secrete tindeau să ne apropie din nou. Fără știrea noastră, numeroși factori se învârt în jurul nostru și determină incidentele cu care ne este presărată existența. L-am revăzut pe ocultistul austriac la Adyar, lângă Madras, pe când locuiam pe superbul domeniu al Societății Teozofice.

Uitase profesorul de steaua lui, își pierduse interesul pentru soarta ei? La început am avut această impresie.

După ce am schimbat câteva banalități despre ce mai făcuserăm după conversațiile noastre din iarna precedentă, Herr Grundwald m-a întrebat pe nepusă masă:

— Credeți în posibilitatea de a crea o ființă însuflețită?

— Ce vreți să spuneți? am zis eu, destul de năucită de ciudățenia întrebării.

— A crea. A reproduce actul creației originare, cel despre care se vorbește în *Facerea*.

— Crearea lui Adam! am exclamat.

Această nouă marotă era mai ceva decât cea cu steaua magilor.

— Da, a încuviințat el calm.

Mi-am mobilizat amintirile legate de homunculușii chipurile fabricați în sticle de unii alchimiști din Evul Mediu. După câte se părea, acei vrăjitori nu fuseseră în stare să-și extragă creaturile din sticlele în care se născuseră și să le dea drumul în lume ca oameni în adevăratul înțeles al cuvântului.

Oricum ar fi stat lucrurile cu homunculușii în sticle, ei nu păreau să-l intereseze pe profesorul Grundwald. A respins subiectul cu un gest scurt, care scotea din discuție o asemenea fantezie.

— Unii ocultiști evrei au creat golemi, mi-a zis el. I-au creat copiind gestul creației. Acest gest era de altfel copiat el însuși după procedee oculte în care Moise fusese inițiat de către egipteni. Descrierea creării lui Adam, în *Facerea*, este materializarea grosolană a unui fapt al cărui mecanism subtil autorul povestirii nu credea că-l va putea face înțeles de către cei cărora li se adresa. Totuși, folosind acest gest ca punct de sprijin pentru a concentra asupra lui forțe tainice, unor ocultiști le-a reușit actul creator... Le-a reușit parțial, căci creaturile lor, întregi din punct de vedere fizic, nu erau întregi și mintal... Rațiunea... discernământul le lipseau, deși păreau să fi fost înzestrate, până la un anumit punct, cu reflecție și chiar cu capacitate de previziune... Nu erau lipsite în întregime nici de conștiința individualității lor. Această conștiință tindea să se consolideze cu timpul, de unde rezulta la acești pseudo-oameni un atașament tot mai puternic față de starea lor de oameni vii, pe

care o simțeau precară și pentru păstrarea căreia se pregăteau să lupte. Ajungeau astfel să-și sperie creatorii, care, simțind că erau pe punctul de a se elibera de sub controlul lor, le nimiceau cât mai aveau încă puterea să o facă. Ce s-ar fi întâmplat dacă golemii pomeniți în povestirile evreiești ar fi fost lăsați liberi să-și continue cariera?... Riscul era mare... era mortal...

Herr Grundwald rămase tăcut. În mintea lui se contura probabil viziunea consecințelor înspăimântătoare datorate emancipării roboților în întreaga lume. Ca pentru a-i acompania meditația, un vacarm discordant de gonguri și de conci izbucni dintr-un mic templu învecinat, unde brahmanul pūjari oficia ritualul *arati* de seară în cinstea lui Shiva. Doi indieni care treceau pe lângă smochin se opriră, cu mîinile împreunate, într-o atitudine smerită. În mod politicos, m-am ridicat și i-am imitat. Ne aflam în Indii... departe de reveriile de ghetou legate de crearea, după exemplul lui Iehova, a unor noi Adami.

Tărăboiul sacru se stinse, urmă un moment de tăcere meditativă, apoi profesorul își reluă firul discursului.

— Unii gnostici evrei, spuse el, și-au imaginat că Creatorul despre care vorbește Moise nu era decât o emanație secundară a Ființei în sine. „Cel care nu are nume." Fără nume, pentru că un nume este o desemnare, un fel de limitare, iar Ființa ființelor nu are

limite. Acest zeu de categoria a doua a încercat să organizeze haosul primordial, dar îi lipsea inteligența și l-a organizat prost.

Herr Grundwald se întrerupse pentru a mi se adresa direct.

— Considerați că lumea e perfectă? mă întrebă el.

— Slăbiciunea simțurilor noastre nu permite fiecăruia dintre noi să conștientizeze decât o infimă parte a lumii, am răspuns. Cea care mi s-a arătat constituie un tablou destul de trist. În zadar caut acolo perfecțiunea.

— Poftim! aprobă profesorul. Câmpul percepțiilor noastre este minuscul. A vorbi despre univers e absurd pentru noi. Să ne gândim doar la Pământul nostru. Pământul e dominat de om. Este acesta perfect?

— Cu siguranță, nu, am declarat eu fără șovăire.

Profesorul dădu din cap în semn de aprobare.

— Acei gnostici evrei din vechime înțeleseseră asta și, de vreme ce Adam era o creatură ratată, au visat să-l creeze din nou și să dăruiască Pământului un stăpân mai bun.

Eram obișnuită cu divagațiile confraților ocultiști ai doctorului Grundwald, așa că am primit impasibilă revelația neobișnuită că se pregătea o nouă creare a lumii.

— Realizarea acestui proiect depășea oare puterile celor care îl concepuseră? continuă profesorul. Ce se știe despre asta?... Cert este că, prin secolul al XVII-lea,

anumiți ocultiști au avut și ei ideea unei creații, însă puterea lor de concepere nu era la înălțimea cunoașterii lor. Departe de a dori să refacă într-o manieră mai desăvârșită crearea lui Adam, nu s-au gândit decât să o copieze, cu ajutorul creatorului său inițial, acel Iahve al lui Moise. Referitor la aceste creații, am cules o mulțime de informații din țările din estul Europei. Toate par să coincidă în privința metodelor folosite. Trebuia modelată o reprezentare umană din lut pentru a aminti făurirea lui Adam de către Iahve. Reprezentarea aceasta ar fi rămas inertă, la fel ca statuile noastre, dacă acești creatori n-ar fi cunoscut mijlocul de a o însufleți. O făceau cu ajutorul unei combinații a literelor ce compun numele lui Iahve. Secretul acestei combinații este oferit, în mod mascat, în *Sefer Yetzirah*. Trebuia, de asemenea, ca pe fruntea reprezentării umane să fie fixată o bucățică de pergament pe care era scris numele divin. Acesta avea puterea de a însufleți reprezentarea, care îndeplinea atunci acte de ființă umană; era însă aproape lipsită de inteligență și nu putea acționa decât la comandă.

Eruditul profesor, care studiase serios subiectul, mi-a citat atunci date și nume în sprijinul mai multor cazuri de golemi creați între secolele al XI-lea și al XVIII-lea.

Mi-a înșirat rabini și filosofi ocultiști: Rabi Shed, Solomon Ibn Gabirol, Abraham Ibn Ezra, Rabi Eliahu din Chelm, Rabi David Jaffa și mulți alții.

Mai târziu, după șederea mea la Praga, interesându-mă de legendele despre golemi, am putut să verific detaliile oferite de Herr Grundwald: erau exacte.

Am făcut atunci cunoștință cu cel mai celebru dintre golemi, cel creat de rabinul Loew. Mi s-a întâmplat să mă aflu în sinagoga Altneuschul, unde, din anul 5340 al calendarului israelit (1580), acest golem trăise sub numele de Iozef și îndeplinise mai mulți ani funcțiile complexe de slujitor și de apărător al evreilor. Înșelând vigilența paznicului sinagogii, am avut chiar îndrăzneala să dau deoparte șnurul de mătase ce oprea accesul la străvechiul fotoliu în care se așeza rabinul Loew în timpul slujbelor și să mă așez și eu în el pentru un moment.

Dar toate acestea aveau să se petreacă mult mai târziu. Deocamdată, mă aflam în țara smochinilor și conversam cu acel soi de doctor Faust care era Herr Grundwald.

Legenda plasează crearea golemului de către rabinul Loew în 1580. La acea dată, Inchiziția îi hăituia pe evrei și îi acuza frecvent de crime ritualice.

Inspirat de un oracol, rabinul Loew a conceput proiectul de a crea un robot (un golem) care să-i apere pe evrei descoperind și făcând să eșueze comploturile urzite împotriva lor. Acest golem ar fi putut, în anumite condiții, să devină invizibil; forța lui ar fi întrecut-o pe a celor mai puternici bărbați și, firește,

fiind robot, nu ar fi avut nevoie nici să mănânce, nici să bea, nici să doarmă şi n-ar fi suferit de nici o boală. Supunerea lui absolută la ordinele date de creatorul său ar fi fost asigurată de lipsa lui de inteligenţă şi de lipsa de voinţă proprie.

Crearea acestui golem ne este povestită după cum urmează.

Rabinul a cerut să fie asistat de doi colegi iniţiaţi, ca şi el, în doctrinele ezoterice din *Cartea Creaţiei* (*Sefer Yetzirah*). Împreună, au modelat pe timpul nopţii şi în cea mai mare taină o statuie din lut, căreia i-au dat formă de om. Unul după altul, cei doi acoliţi ai rabinului au dat ocol statuii ce zăcea pe pământ. Unul se învârtea spre stânga, iar celălalt spre dreapta, fiecare dintre ei însoţindu-şi paşii cu recitarea unor formule magice primite de la Loew. Sângele a început să circule prin statuie, apoi acesteia i-au crescut păr şi unghii, însă rămânea nemişcată. Atunci, rabinul i-a pus în gură o bucăţică de pergament pe care era scris numele divin, numele Celui Veşnic, şi a recitat împreună cu cele două ajutoare ale sale textul din *Facerea* II, 7: „...şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie". Numaidecât, golemul a deschis ochii şi a privit în jur. Rabinul i-a poruncit să se ridice în picioare şi el s-a ridicat.

Conform tradiţiei evreilor din Europa Orientală, existenţa acestui robot pare să fi fost destul de îndelungată. Se zice că Loew, nemaiavând nevoie de

serviciile lui, l-a suprimat reluând, de la coadă la cap, operația ce-i dăduse viață.

Loew n-a părut niciodată să se teamă că propria-i creatură se va întoarce împotriva lui, așa cum s-au temut mai mulți alți creatori, ai căror roboți creșteau peste măsură și se arătau amenințători. Pentru a-i distruge, trebuia să le smulgi de pe frunte bucățica de pergament pe care era scris numele divin, ceea ce nu era lucru ușor. În cazul în care creatorul său nu izbutea să pună mâna pe ea prin viclenie, izbucnea o luptă crâncenă, pentru că robotul voia să rămână în viață. Profesorul Grundwald susținea că rezultatul unora dintre aceste lupte le fusese fatal ocultiștilor-creatori. În ce mă privește, nu am găsit exemple în acest sens în documentația pe care am adunat-o; totuși, majoritatea ocultiștilor pe care i-am consultat referitor la golemi considerau posibilă o asemenea dramă.

Într-o interesantă lucrare consacrată cazurilor câtorva golemi[1] se povestește că golemul creat de rabinul Eliahu Ba'al-Shem (1583) creștea extraordinar ca forță și ca dimensiuni. Rabinul s-a înfricoșat și a încercat să-i smulgă bucățica de pergament pe care era scris numele divin, golemul s-a opus violent și, întrucât rabinul reușea să ia pergamentul, l-a lovit la față, provocându-i o rană adâncă.

1. *Le Golem, légendes du Ghetto de Prague*, de Chaim Bloch.

Altă legendă vorbește despre un golem care, în momentul în care a fost distrus de creatorul său, s-a prăbușit peste el și l-a zdrobit sub greutatea lui.

Numărul acestor povești este considerabil și toate reiau aceeași temă principală.

Credea profesorul Grundwald în autenticitatea faptelor extravagante descrise astfel?... Nu se pronunța categoric. Era posibil ca detaliile să fi fost brodate în jurul unor evenimente reale pe care le denaturau atât de mult încât le făceau neverosimile, dar nu exista cumva un fond adevărat sub acest talmeș-balmeș de folclor?... Profesorul se oprea la această ipoteză și ghiceam în ce parte înclina. De altfel, în cele din urmă m-a lămurit în privința opiniei sale.

— Crearea lui Adam e un mit, mi-a spus el, un mit care simbolizează posibilitatea umană a gestului creator – idee înrădăcinată în mintea omului. Ce poate crea omul? În ce fel se poate realiza o creație? Aici e problema. Acei ocultiști evrei dominați de credințele lor religioase nu-și imaginau nimic mai bun decât să-l imite pe Dumnezeu. Era deja o îndrăzneală din partea lor să creadă că erau în stare să-l egaleze... poate să reușească mai bine decât el, dar, în fond, concepția lor era copilărească. Dacă au creat vreodată ceva, n-au făcut-o ca rezultat al unei bucățele de pergament lipite pe fruntea păpușii lor de lut, ci printr-o forță care se declanșase și acționa fără știrea lor. Aici e ceva... ceva... ceva care trebuie încercat.

Herr Grundwald s-a pierdut apoi în reveriile lui, iar ultimele sale cuvinte mă făceau să cred că punea la cale niște încercări de a crea.

Mi-a venit să-i vorbesc despre acei *tulpa* care joacă un rol atât de important în literatura, folclorul și teoriile oculte ale Tibetului. *Tulpa* sunt pure emanații ale gândirii care îmbracă forme materiale fără să aibă nevoie să se sprijine pe un suport material precum fabricarea unei statui din lut. Dacă profesorul Grundwald crezuse cumva că relatarea cercetărilor sale despre crearea în secolul al XV-lea a unor golemi din humă mă va putea uimi, se înșela. Nu puteam oare să opun roboților aproape mitici ai rabinilor săi ocultiști crearea absolut contemporană, efectuată de mine, a unui *tulpa*, făcut doar din materia subtilă a gândurilor mele, și care a fost constatată de martori[1]? N-am vrut însă să-l copleșesc și să furnizez un nou material care să-i alimenteze divagațiile.

De altfel, a pus el însuși capăt tuturor intențiilor mele.

De când ne reîntâlniserăm sub un alt smochin, aproape că uitasem de steaua de la Betleem, subiect al preocupărilor profesorului în cursul iernii precedente, și credeam că nici lui, alergând după alte himere, nu-i mai păsa de ea. Mă înșelam însă: Herr Grundwald

1. Vezi A. David-Néel, *Mystiques et Magiciens du Tibet*, Plon, p. 299, și Presses Pocket (nr. 1921) (ed. rom. *Mistici și magicieni în Tibet*, traducere de Mihnea Columbeanu, Polirom, Iași, 2014, p. 288 – n.tr.).

nu uitase de steaua care *se oprise* și care nu era de găsit nicăieri.

Revenea la ea în legătură cu golemii. Revenea la ea repetând întrebarea inițială care ne condusese la ei, dar o modifica, bazându-se pe un asentiment pe care *nu* îl dădusem.

— Prin urmare, zise el, credeți în posibilitatea unei creații analoage, în anumite puncte, cu cea care a dat naștere golemilor, cu un obiect material ca suport al gândirii – care rămâne adevărata creatoare. Putem deci să ne imaginăm că steaua de la Betleem, pe care n-o putem regăsi, era un golem pe care creatorul său l-a suprimat deoarece devenise inutil... Rămâne de aflat cine era acest creator... De ce intervenea el în planurile divine privitoare la Pruncul născut în Betleem și de ce suport material putuse să se servească pentru a crea această stea-robot? Sunt tot atâtea probleme de rezolvat... Mă gândesc să mă ocup de ele. Nu există nimic în fenomenele perceptibile pentru noi, în cauzele și în mecanismul lor care să nu poată fi descoperit de mintea omenească. Mă întorc la Betleem.

Așa a luat sfârșit ultima noastră discuție sub smochinul impasibil care trebuie să fi auzit atâtea discursuri fantastice în acea plăcută și destul de seducătoare rezidență care era domeniul de la Adyar.

Herr Grundwald se îndepărta, zvelt, foarte drept, foarte înalt, foarte blond: figură de arhanghel sau de

zeu ieşit din mitologia germanică. Mergea cu pas sigur, cutezător; ghiceai că era însufleţit de o voinţă puternică şi nu se îndoia că era în stare să înfrunte acele taine şi să le pătrundă.

Îl admir, cum îi admir pe toţi ceilalţi halucinaţi, egalii săi, care au pornit şi ei spre ţinte nebuneşti şi au adunat fără să-şi dea seama în călătoriile lor absurde o mulţime de cunoştinţe din care trăim astăzi.

V

Ceţurile nordice nu deţin privilegiul de a inspira concepţii fantastice şi de a da naştere unor crainici care să le trâmbiţeze. Magii, profeţii, doctorii în ştiinţe oculte nu par să se teamă de razele pătrunzătoare ale soarelui şi s-au înmulţit rapid în ţările meridionale, unde îi găseşti târând după ei turma obişnuită de fiinţe debile care, frustrate de viaţă deoarece le-a lipsit forţa necesară pentru a o domina, visează la evadare... o evadare în grupuri conduse de un ghid, în genul călătoriilor colective organizate de agenţiile Cook sau de altele.

Nu trebuie să-i considerăm pe aceşti conducători de caravane extravagante nişte mistificatori vulgari sau nişte şarlatani pitoreşti. Mistificatori au fost cu toţii, în diferite grade, dar printre ei s-au găsit şi oameni care nu erau lipsiţi nici de talent, nici de o anumită erudiţie.

Printre aceştia din urmă se numără şi Joséphin Péladan. Născut la Lyon în 1858, era de fapt meridional prin originile sale şi aproape toată tinereţea şi-a petrecut-o în Provence.

A debutat ca scriitor printr-un roman intitulat *Viciul suprem*, pentru care Barbey d'Aurevilly a scris o prefață elogioasă, salutându-l pe autor ca pe un scriitor original și puternic hărăzit unui viitor cât se poate de strălucit. Că Péladan a știut să mânuiască pana cu eleganță este de netăgăduit, dar că subiectul romanului său ar fi puternic și foarte original e discutabil. De altfel, nu avem a cerceta această chestiune: ea depășește subiectul nostru. Ceea ce putem reține este tendința deja evidentă a autorului către o vanitate ciudat de puerilă. Personajele cărții sale, ca majoritatea celor din lucrările care au urmat, sunt toate duci, marchizi sau cel puțin conți, atunci când nu sunt prinți de sânge. Toți acești oameni arată un dispreț profund pentru plebei, mai ales pentru cei care s-au îmbogățit și și-au asigurat un loc important în lume. Disprețul lor, sub care nu izbutesc să ascundă o ură născută din invidie, se întinde asupra a tot ceea ce aparține societății moderne, în special asupra guvernării democratice care i-a redus la situația de simpli cetățeni-alegători.

Deși eroii cărților lui Péladan se proclamă catolici, ei se arată severi față de Biserica romano-catolică și de papa acesteia care, după părerea lor, și-au pierdut simțul nobilelor tradiții ezoterice și magice din care s-au ivit.

Să-l ascultăm însă pe Péladan însuși:

„Biserica" – scrie el – „are o inferioritate față de sacerdoțiile din vechime; de două secole, clerul este laic, profan, liber-cugetător.

Cât despre scriitorii religioşi, patosul lor redundant şi laşitatea comportamentului lor le atrag disprețul omului cultivat şi al artistului[1].

Clerul actual nu mai prezintă valoare cerebrală, episcopii au grijă de asta; reduşi astfel la un rol de notari sacramentali, le este îngăduită sfinţenia, dar nu şi ştiinţa; să nu-l acuzăm deci pe preot sau pe canonic, să nu acuzăm pe nimeni şi să încercăm să aducem un remediu la vitregia vremurilor şi la imperfecţiunea clericilor.

Biserica a devenit bulevardul vulgarităţii şi al neroziei".

Cei care aparţin de Biserica romano-catolică (cea pe care o critică Péladan) vor putea aprecia după cum vor crede de cuviinţă temeinicia observaţiilor sale. El, Péladan, s-a hotărât: Biserica trebuie fie ajutată să se reformeze, dacă este de acord, fie înlocuită cu o organizaţie validă.

„Biserica trebuie să ne trimită oameni pe măsura noastră sau să suporte eforturile noastre de a-i remedia imperfecţiunea."

Papa n-a considerat oportun să-l cheme pe Péladan lângă dânsul pentru a-l asista în calitate de „consilier al Sfântului Scaun", dar Péladan va compensa orbirea regretabilă, spune el, a pontifului. Va fi în faţa oamenilor

1. Péladan scrie „arist" în loc de „artist".

asemenea acelor borne indicatoare care jalonează drumurile. Această bornă umană va purta înscrise mențiunile: „Drumul Infinitului – Marșul Idealului".

„Eu trezesc și arăt" – scrie el – „la cotitura drumului ce desparte inconștientul de voință, liber-cugetătorilor calea ce duce către Roma, iar romanilor[1] calea ce duce către Frumos".

Așadar, el, Péladan, își va asuma sarcina pe care Biserica, căreia nu-i pasă de el, nu se decide să i-o încredințeze. Va înființa un ordin care va fi mai spiritualist și mai creștin decât ea, dar care va rămâne totuși legat de forma ei exterioară, dând dogmelor și riturilor sale semnificații ezoterice pentru oamenii cu inteligență superioară: artiști geniali sau gânditori transcendenți, singurii care vor fi admiși în această frăție a elitelor.

Ce ordin să înființeze?... N-ar fi mai bine să restaureze un ordin din vechime, aureolat de legende vecine cu mitul? Cu siguranță, efectul ar fi mai spectaculos, mai puternic și ar avea pe deasupra și mai multă frumusețe. Frumusețea: Péladan vorbește necontenit despre ea și o concepe în felul lui, ca un meridional îndrăgostit de culorile intense, de cerurile prea luminoase. Péladan va reînvia ordinul Rozei-Cruce, al Templului și al Graalului, visând la fastul ceremoniilor pe care ar vrea să le vadă derulându-se în fața lui, fiindcă, evident, el va fi Marele Maestru.

1. Catolicilor.

Da, „Mare Maestru", dar ăsta e un titlu francez, pe care-l înțelege toată lumea... toată lumea, ceea ce e supărător... „Inițiații" se așteaptă la altceva. Péladan va fi deci *sār*, reînviind titlul străvechi purtat de magii din Caldeea și Asiria; va împrumuta, de asemenea, numele unei planete pentru a-și face din el un prenume mai măgulitor decât cel de Joséphin. De acum înainte, va fi *sār*-ul Merodak[1] Péladan.

De ce toată această mascaradă? Judecând după opera lui literară, se pare că Péladan s-ar fi putut lipsi de ea. Spre deosebire de un mare număr de șarlatani, era cultivat. Cunoștințele lui în privința ebraicei, poate chiar și cunoașterea la perfecție a limbii grecești și mai ales competența lui în materie de asiriologie erau discutabile, însă opera lui principală, *Amfiteatrul științelor moarte*, conține numeroase observații judicioase și considerații elevate. Din păcate, ele sunt amestecate cu declarații sforăitoare, bazate pe noțiuni științifice sau sociale perimate și eronate.

Când mi s-a întâmplat să trec în drumul meu pe lângă micul grup de discipoli înfocați ai *sār*-ului, aceștia nu prea reprezentau decât o șleahtă de snobi care încercau să se distingă de vulg „dându-și aere". Sub conducerea spirituală a *sār*-ului Péladan, Mare Maestru al Templului Rozei-Cruce, puteai aspira să devii mag sau măcar să fii numit „comandor de Geburah în T.R.-C.", cum a fost contele de Larmandie, un

1. Merodak este numele planetei Jupiter.

prieten apropiat al *sār*-ului, căruia îi sunt datoare pentru o mare parte a detaliilor pe care le-am putut aduna despre acest subiect.

O scrisoare a lui Péladan către contele de Larmandie are să vă dea o idee despre tonul care domnea printre „inițiații" Templului:

Sār-ul Péladan Mare Maestru
al
Templului Rozei-Cruce

prietenului său iubit și devotat
Contele Léonce de Larmandie
Comandor de Geburah în T.R.-C.

Salut și Laudă
Întru Iisus singurul Dumnezeu și Petru singurul rege

Preaiubite și admirabile Egal

Gloriosul simbol al Rozei-Cruce, întinat vreme îndelungată de cretinismul francmasonic, reapare pentru prima dată după multe secole[1] în splendoarea sa expresivă a adeziunilor individualiste la Abstractul catolic roman...

1. Când vorbea despre multe secole, Péladan făcea probabil aluzie la ordinul Templierilor, care și-a avut începutul în 1118 la inițiativa lui Hugues de Payns (sau de Payens). De altfel, el revendica o filiație spirituală care îl lega de acesta prin intermediul tatălui său, afiliat, spunea el, la așa-numita Néo-Templerie a lui Genoude. Se declara, de asemenea, fiu spiritual al lui Rosenkreutz. Să amintim că în Germania exista în secolul al XVII-lea o sectă de rozacrucieni hermetiști, alchimiști etc., care pretindea că posedă puteri supranormale.

La exemplul supremului dispreț pentru succesul dobândit în josnicie pe care l-a dat Jules Barbey d'Aurevilly am adăugat o voință de unire ce va crea curând o a treia stare neprevăzută între lumea care se descompune și Roma care nu îndrăznește: a treia stare intelectuală.

Ierarhia implacabilă restaurată de noi m-ar sili să declar că nimic din *Eoraka*[1] nu era contrar nici dreptei învățături catolice, nici dreptei învățături magice.
Însă n-aș putea nici să-ți scriu fără prietenie, nici să te numesc fără admirație, fie numai și pentru o rigiditate decorativă.
Nu încuviințez, iubite egal, ci aplaud, exult la paginile dumitale formidabile, la frumoasele și sfintele dumitale violențe, la tot acest foc care este entitatea dumitale.
Ai fi cel căruia aș vrea să-i dau drapelul dublei Cruci în ziua bătăliei. Fii cel ce poartă Roza-Cruce la primul ei pas în lumină.
În puternicele și loialele dumitale mâini, stindardul negru cu alb va flutura mai sus!
Și primește, iubite conte și nobile comandor, îmbrățișarea fratelui dumitale în T.R.-C.
Ad crucem per Rosam ad Rosam per crucem, in ea, in eis gemmatus resurgam.

Sâr-ul Péladan
Paris, sfânta zi a Cincizecimii 1891.

Jacques de Molay, ultimul Mare Maestru al templierilor, a fost ars pe rug la Paris, în 1313.

1. O carte a contelui de Larmandie, în care se vorbește mult despre spirite care își semnalează prezența în timpul ședințelor de spiritism bătând în obiecte și care tulburau tihna casei sale părintești. Scrisoarea citată mai sus servea drept prefață la această carte.

Léonce de Larmandie, căruia îi erau adresate aceste pretenţioase formulări bombastice, era un om extrem de amabil. Unii membri ai Societăţii Oamenilor de Litere îşi vor aminti poate de el, fiindcă era de-al lor. N-am înţeles niciodată foarte bine cum devenise un admirator fanatic al lui Péladan. Aspectul emfatic al stilului său, tonul dispreţuitor al cărţilor lui faţă de ţărani şi târgoveţi, grosolăniile lui de limbaj când vorbea despre francmasoni, despre oamenii politici republicani, despre evrei şi protestanţi le împrumutase de la *sār*, pe care se străduia să-l imite. În fond, Larmandie era foarte simplu şi de o naivitate care îl ducea uneori la iniţiative de natură să-l scoată din minţi pe maestrul său în materie de Roza-Cruce, dacă se întâmpla să le descopere.

Aşa se face că într-o zi m-a invitat să inspectez garderoba rozacruciană.

Era de un caraghioslâc incredibil! Atârnată într-un dulap mare se etala cea mai lamentabilă colecţie de boarfe de stambă pe care ţi-o poţi imagina pentru o trupă de actori ambulanţi săraci.

Într-adevăr, *sār*-ul edictase un cod vestimentar şi, în acelaşi timp, formularul ceremoniilor iniţiatice pe care le plănuia.

Trebuiau să fie acolo o robă roz cu negru purtată de artişti, roba albă cu cruce roşie copiată după uniforma templierilor din vechime, precum şi o robă albastră atribuită adepţilor înfocaţi ai Graalului.

Evident, n-am putut să fac o examinare minuțioasă a zdrențelor ce-mi erau propuse spre admirare. Oare corespundeau regulilor pe care le auzisem enunțate? Era greu să judeci la o primă vedere, din cauza sumedeniei de semne distinctive de toate formele și dimensiunile, unele în culori vii, altele aurite, agățate de robe și menite să-i onoreze pe cei care aveau să le poarte.

Oamenii, indiferent din ce țară ar fi, nu se pot decide decât cu greu să-și abandoneze jocurile de copii și să renunțe să se deghizeze. De la Bisericile care își îmbracă demnitarii în țesături de aur și îi împodobesc cu giuvaeruri până la cele mai umile dintre sectele care cultivă un ocultism pueril, pasiunea pentru manifestările carnavalești bântuie cu aceeași furie. În momentul în care scriu aceste rânduri, cunosc o confrerie alcătuită din câteva zeci de oameni sărmani – în majoritate femei – fără mare educație sau aproape complet analfabeți, care pretind că au acces – prin intuiție – la învățăturile ezoterice transmise odinioară în templele egiptene. Când se reunesc, acești confrați, bărbați și femei, se înveșmântează în robe largi și lungi până la pământ, ale căror culori – verde, mov, roșu sau alb – indică, în ordine, gradul celor care le poartă. Toți poartă tichii ce reprezintă un cap de sfinx și, deghizați astfel, se consacră unor serii de mișcări care închipuie figuri geometrice. Acest balet se execută într-o tăcere întreruptă din când în când de strigarea unor silabe de neînțeles, despre

care se consideră că ar aparține celui mai arhaic dintre limbajele Egiptului. Se crede că acestea ar emite, acolo unde sunt proferate, vibrații ce provoacă schimbări incomensurabile în „supramentalul" participanților la exercițiu.

Aceste detalii au fost oferite în fața mea, acasă la una dintre prietenele mele, de către o femeie cumsecade care vine în fiecare dimineață să-i facă curățenie în apartament și care aparține frăției Sfinxului Ezoteric.

M-am informat ulterior în privința acestei asociații, iar informațiile pe care le-am cules au confirmat spusele femeii de menaj inițiate în misterele Egiptului faraonic.

Am fi tentați să credem că numai niște trândavi înstăriți își permit luxul unor divagații în domeniul ocultului. Nu e deloc așa. Atracția doctrinelor numite ezoterice și a riturilor ciudate face ravagii și în păturile inferioare ale ierarhiei noastre sociale, printre indivizi care nu se împacă cu obscuritatea propriei condiții și caută în ele compensații ce le dau iluzia că joacă un rol în „armonia cosmică". În străfundurile subconștientului acestor naivi zac uneori adormite tendințe erotico-mistice asemănătoare cu cele denunțate de unii autori din Evul Mediu.

Mi s-a relatat că o proprietate situată în împrejurimile Parisului adăpostea din când în când reuniuni nocturne în care se celebra, cu psalmodieri și cădelniță din belșug, un cult al femeii, ritualul încheindu-se,

cât se poate de vulgar, cu o promiscuitate de îmbrăţişări.

Printre fidelii acestor adunări erau menţionaţi comisionarul unui mare magazin şi angajatul unei bănci, amândoi cu soţiile lor.

Anturajul *sār*-ului se recruta departe de această plebe şi mai degrabă din rândurile unei elite intelectuale – „intelectual" nefiind întotdeauna sinonim cu „inteligent".

În ciuda insistenţei lui Péladan de a preamări castitatea şi de a-şi îndemna neotemplierii să o practice, nu avea reputaţia de a trăi ca un ascet, iar unii dintre discipolii săi se lăudau că ar fi perverşi. Pură fanfaronadă din partea lor, ziceau cei care-i cunoşteau, glumă de artişti boemi care vor să epateze burghezii.

Cu excepţia contelui de Larmandie, nu am abordat cu adevărat decât câţiva discipoli ai *sār*-ului, însă, chiar dacă nu eram deloc expertă în materie de perversitate, n-am descoperit în ei nimic care să nu fie perfect conform moralei curente.

Trebuiau oare luate în serios unele închipuiri literare mai mult sau mai puţin bizare ce apăreau în lucrările câtorva membri ai cercurilor rozacruciene şi pe care nişte critici maliţioşi le-ar fi putut considera inserate acolo pe post de momeală?

Într-una dintre aceste cărţi era subliniat ciudatul exemplu de „perversitate" de mai jos:

„O femeie e întinsă pe un divan, cu capul rezemat pe genunchii eroului întâmplării. Acesta a depărtat buzele femeii și bate ușor în dinții ei cu vârful degetelor ca și cum ar cânta la pian (sic!). Acest exercițiu îi dă senzația unei posesiuni complete...".

Sār-ul însuși descrie următoarea scenă într-una dintre cărțile sale. În romanul cu pricina apare un anume Nebo (numele asirian al planetei Mercur). Acesta și-a dat întâlnire la el acasă cu o tânără din înalta societate; firește, tânăra e fecioară, dar își dorește să nu mai fie. Potrivit concepției estetice a lui Nebo, această transformare trebuie să fie înconjurată de rituri care vor îndepărta orice caracter banal.

Eroina e lăsată singură într-o odaie, unde se va despuia în fața unei oglinzi înalte. Ni se spune că, după ce și-a lepădat veșmintele, se vede în cămașă și i se pare că e impudică în această ținută simplă: goală, va fi castă.

E lepădată și cămașa și începe toaleta. O găteală uimitoare, toată numai pietre scumpe, e așezată lângă un desen ce arată cum trebuie pusă. Din colier coboară două fire aurite care au la capăt perle ce trebuie să-i împodobească sfârcurile sânilor; cingătoarea e o fâșie de țesătură strălucitoare de care atârnă bijuterii: „pe buric, un rubin, iar mai jos, un diamant", ne spune textul.

Nuditate scânteietoare, tânăra e introdusă în odaia vecină. Acolo se află un așternut din petale de trandafiri pregătit pentru ea. Se întinde pe așternut, dar

iată că puțin mai târziu ideea de a sta astfel despuiată o stânjenește. Umplându-și căușul mâinilor cu petalele parfumate, le presară pe ea. Gestul îl șochează pe oficiantul ritului ca o manifestare de pudoare vulgară și, la un semn al lui, „admirabila tânără" (sic!) îndepărtează petalele răspândite pe corpul său.

Acum îl vedem pe Nebo în picioare în fața ei; e „gol, palid, nespus de dezirabil" (sic!). Psalmodiază versuri sublime legănând o cădelniță.

Cultul se lungește, durează. Trec ore întregi; în sfârșit, vine și momentul acțiunii, dar ceremonialul prea lung l-a obosit pe Nebo. Trebuie să-i mărturisească asta victimei, care așteaptă pe patul ei de trandafiri.

— Revino mâine, îi spune el.

Iar tânăra îi răspunde, pe un ton pe care ni-l putem imagina dubitativ:

— Poate.

Câteva fapte încă și voi termina cu Péladan.

A scris două volume, dintre care unul se intitulează *Cum devii Mag*, iar al doilea, destinat femeilor, *Cum devii Zână*. Oare câți dintre cei ce alcătuiau turma lui Péladan au încercat să devină magi urmând formulele maestrului? Habar n-am, dar am cunoscut mai multe femei care au încercat să devină zâne. Mai ales una dintre ele se străduia cu o voință evidentă și tenace.

O întâlnisem cu mult înainte să fi fost afiliată ca „slujitoare" la ordinul înființat de *sār*. Femeile nu puteau spera să se ridice în cadrul acestuia mai sus de nivelul inițierii. Péladan afișa un dispreț extraordinar față de sexul feminin.

Pe vremea când am făcut cunoștință cu ea, dra S. urma un curs de literatură la care asistam și eu. Era în general însoțită de un tânăr înalt, cu o atitudine solemnă, cu care s-a și căsătorit după aceea. Soțul ei, M.N., scriitor, jurnalist și belgian, ca și ea, devenise unul dintre admiratorii *sār*-ului. M-au invitat într-o zi la ei, la o întrunire pe care Péladan trebuia să o prezideze. Acolo am fost martoră la încercările bizare ale stăpânei casei, care exersa o ușurime de silfidă, urmând rețeta autorului cărții *Cum devii Zână*. Aceasta consta în a manifesta o grație exagerată a mersului, o ușurime supraomenească de fluture ce se așază pe flori; în mers, picioarele trebuiau abia să atingă pământul, așteptând probabil momentul când vor putea să se lipsească de asta și să lase trupul, eliberat de greutatea lui, să plutească în văzduh. Mâinile, obligate să apuce obiecte, trebuiau, la fel, să pară că nu le ating și că le țin doar datorită vreunui magnet magic care suprima contactul direct. Cine știe câte porțelanuri or fi căzut victime acelei ucenicii, mă întrebam eu, privind-o pe dna N., flamandă înaltă și planturoasă, cum oferea cești de ceai invitaților în timp ce țopăia cu brațele întinse pentru a închipui niște aripi.

Ce ţel spiritual urmărea oare prin practicarea acelui antrenament absurd? Nici unul, probabil. În pofida grandilocvenţelor literare ale *sār*-ului, a pretenţiei sale de a înlocui religiile „decadente" şi de a crea o lume nouă făcută din Frumuseţe şi din Iubire transcendentă, adevărata spiritualitate lipsea din cercurile unde trona el.

Dimpotrivă, vodevilul lui Péladan şi al comparşilor săi se derula într-o atmosferă burlescă.

Scriitor de talent, Péladan voise să fie şi autor dramatic. Titlurile a două dintre piesele lui mi-au rămas în memorie: *Babilon* şi *Fiul Stelei*. N-am avut ocazia să asist la reprezentarea lor, însă m-am aflat pe scenă într-o zi când se repeta una dintre operele sale. Care anume? Nu-mi aduc aminte. Péladan plecase, iar de Larmandie singur, cu coatele rezemate pe o măsuţă, avea un aer deznădăjduit. M-am aşezat fără să spun nimic într-un fotoliu din faţa lui, crezând că se gândea la unele probleme legate de punerea în scenă sau de reprezentaţii.

— E lugubru aici, am zis fără să vreau.

— Ah! a replicat de Larmandie, adus dintr-odată la realitate, aţi simţit vibraţiile. *Sār*-ul se afla aici mai adineauri, aşezat în fotoliul în care staţi. Era extrem de descurajat... Ea nu vrea să apară goală.

— Ce? am exclamat eu. Cine?... Despre ce e vorba?

— E primul nostru rol, răspunse de Larmandie. Trebuie neapărat să joace actul complet dezbrăcată. Sensul piesei o cere. Fără asta, tot efectul e pierdut.

Pe vremea aceea – înainte de 1900 –, artiştii de music-hall şi de cinema încă nu ne obişnuiseră cu etalările de nuditate, care au devenit ceva curent de atunci.

Doamna care refuza să-şi dezgolească în întregime farmecele era o artistă renumită, dar eram cumplit de şocată pentru ea de ideea lui Péladan.

Cu toate astea, de Larmandie îşi continua ideea:

— O actriţă... ar trebui să înţeleagă... Cum o s-o scoatem la capăt?... *Săr*-ul e foarte mâhnit!...

N-am ştiut niciodată cum a scos-o la capăt. Nu frecventam decât foarte sporadic lumea aceea bizară de pseudo-ocultişti şi diversele lor bisericuţe. Pentru mine, spiritualitatea era foarte departe de manifestările de suficienţă bufonă care se etalau acolo.

Totuşi, la câteva zile de la întâlnirea mea cu contele de Larmandie, problema doamnei care refuza să joace goală puşcă mi-a fost reamintită de mama *săr*-ului, o femeie admirabilă pe care acesta o botezase „hoaşca Péladan".

O întâlnisem, în ziua aceea, la ieşirea din magazinul Bon Marché şi am făcut o bucată de drum împreună.

— E de necrezut! exclama ea. O actriţă!... Să nu vrea să se arate goală!... Dar oare nu e ceva absolut firesc pentru ele... nu e ceva obişnuit?... *Săr*-ul e furios... Din cauza ei, piesa lui o să fie un eşec...

Şi îi dădea înainte pe acest ton. Apoi, dintr-odată:

— Ştiţi că un rajah din India vrea să-i trimită o navă încărcată în întregime cu butoaie pline cu aur? El (adică *sār*-ul) a refuzat. Unde ar putea el să pună tot aurul ăsta?...

Şi accentul ei dădea acelei enormităţi un comic irezistibil. Acel accent sonor care face să danseze silabele, cărora li se pronunţă toate literele, accentul savuros din Arles şi din Avignon conferea o certitudine indiscutabilă spuselor pitoreştii doamne Péladan, promovată hoaşcă prin mila fiului său Joséphin, devenit Merodak şi *sār*.

— Unde ar putea el să pună toate butoaiele astea cu aur?...

Am realizat mai bine dificultatea invocată de dna Péladan atunci când m-a poftit să vizitez locuinţa fiului ei.

Foarte puţini au fost, cred, cei care au putut să arunce o privire asupra acelei odăi de pe strada Commailles, nr. 2.

Merg la el, nu e acasă. „Intraţi puţin cu mine", îmi spusese hoaşca.

Nu încercasem să declin invitaţia aceea neprevăzută. Locuinţa magului, deja celebru, care nu vorbea decât despre duci şi marchizi şi primea la el acasă prinţese în văluri ce veneau să-i solicite favorurile, nu putea să nu fie originală şi magnifică. Îmi reveneau în minte toate descrierile grandilocvente din romanele lui Péladan.

La parter, după ce treceai pragul, trebuia să o iei pe o uşă la stânga pe coridor, apoi pătrundeai imediat, fără să mai străbaţi nici o anticameră, într-o cămăruţă luminată de o singură fereastră.

Un covor uzat şi foarte murdar, presărat cu nenumărate mucuri de ţigară, o masă de scris aşezată în faţa ferestrei şi acoperită de hârtii, un scaun în faţa mesei, alte două-trei scaune răspândite prin odaie. Într-un colţ, un paravan, iar în spatele acestuia, direct pe covor, două sau trei cuverturi întinse acolo în dezordine: aşternutul *sār*-ului.

Asta era tot. Am rămas siderată. Buna doamnă Péladan, deloc conştientă de eroarea pe care o comisese oferindu-mi spectacolul acelui revers al fastului literar al Marelui Maestru al ordinului renovat al Rozei-Cruce, al Templului şi al Graalului, continua să vorbească despre rajahi şi sultani care voiau să renunţe la regatele lor spre a le oferi fiului său.

M-am retras în grabă, de teamă ca Péladan să nu se întoarcă şi, văzându-şi bârlogul dezvăluit unei străine, să nu se înfurie pe naiva „hoaşcă".

În timp ce-mi reluam drumul, încă sub efectul stupefacţiei, mi-a venit deodată în minte o idee ciudată: unde se spăla Péladan?... Odaia amărâtă pe care o văzusem nu avea nici lavabou, nici lighean, nici urcior cu apă şi nu se vedea nici o uşă care să poată da acces la o sală de baie... Şi atunci, cum se spăla *sār*-ul?...

După comedie, tragedia. Au trecut ani de zile, am aflat că Péladan se căsătorise banal, în biserica Saint-Philippe-du-Roule, cu o văduvă bogată, care avea un fiu deja mare şi era verişoara contelui de Larmandie. Mi s-a spus că mireasa îşi pusese pentru ceremonie o mantie de curte din catifea neagră dublată cu satin roz, a cărei trenă era dusă de fiul ei.

Apoi am plecat în Orient. Când m-am întors, soţia lui Péladan divorţase de acesta. Contele de Larmandie mi-a povestit că el îşi sfătuise verişoara să se căsătorească cu *sār*-ul şi că ea nu întârziase să se căiască. Péladan era tiranic, interesat material, iar extravaganţele lui frizau nebunia.

De pildă, i se întâmpla să i se adreseze brusc soţiei, la masă, declarând:

— Gustaţi mai întâi vinul ăsta, doamnă; e otrăvit.

Aceste comportamente melodramatice, adăugate la plângerile deja menţionate, o exasperaseră pe femeie, de unde şi divorţul, iar odată cu soţia au dispărut şi capitalurile ce asigurau confortul *sār*-ului.

Îi rămânea condeiul, indiscutabilul său talent scriitoricesc. Putea oare să obţină de pe urma lui resurse suficiente?...

Ultima dată l-am văzut pe Péladan la *Mercure de France*. Era ziua când Rachilde, autorul bine-cunoscut, soţia directorului revistei, Vallette, „primea". Discutam în salonul unde stăteau doamnele, în timp ce bărbaţii fumau în cabinetul de lucru al lui Vallette.

Acesta din urmă, care știa că îl cunoșteam pe *sār*, a venit la mine.

— Péladan e aici, mi-a spus el. Vreți să-l vedeți?

Din ușa care dădea spre cabinetul de lucru, l-am zărit pe Péladan în mijlocul unui grup de vizitatori.

Nu mai avea părul vâlvoi, nici barba tăiată asemenea magilor de pe stelele asiriene, nimic în comun cu un Merodak sau cu un *sār Mare Maestru al Rozei-Cruce, al Templului și al Graalului*, era doar dl Joséphin Péladan.

Péladan a murit la Neuilly-sur-Seine, lângă Paris, pe 27 iunie 1918, la vârsta de șaizeci de ani.

VI

În amurgul vieţii, marele înţelept chinez Lao Zi a părăsit sihăstria în care trăise mulţi ani cufundat în meditaţiile lui şi a pornit spre graniţa de apus. Era singur. Nu destăinuise nimănui ţelul călătoriei sale. Straja din ultimul post de la marginea Chinei l-a văzut cum se îndepărta, străbătând nisipurile deşertului Gobi, şi nimeni nu l-a mai văzut după aceea.

Tot aşa, în amurgul vieţii lor, aproape legendarii rishi au visat că hinduşii îşi părăseau casele din câmpii şi se afundau în pădurile virgine ale Munţilor Himalaya, în căutarea unor misterioase relaţii cu zeităţile de pe acele înălţimi sau a unor contacte şi mai tainice, necunoscute muritorilor.

De secole întregi, călători porniţi în căutarea unor paradisuri de vis au mers pe urmele acestor pelerini din vechime. Îi întâlnim şi în zilele noastre, traversând junglele sau pustiurile Asiei Centrale, murind epuizaţi pe drum fără să fi întrezărit ţinta urmărită. Sau, dacă au atins-o uneori, nu au găsit acolo cu ce să-şi astâmpere foamea spirituală şi îşi reiau cursa zadarnică, cu mintea bântuită de noi himere.

În fine, unii nu se mai întorc niciodată din această căutare mistică, dispar ca înghiţiţi de vidul unui mister insondabil în care s-ar fi topit.

„James Murray Boston" scria pe cartea de vizită pe care mi-a înmânat-o servitorul. Nu cunoşteam nici un James Murray, poate că vizitatorul se înşela adresându-mi-se mie. Câteva cuvinte ar fi fost de ajuns pentru a-l face să înţeleagă. Doi albi care se întâlnesc în Asia se simt întotdeauna oarecum uniţi de o solidaritate de rasă instinctivă. Nu-l puteam respinge pe acest „compatriot": ne aflam la Benares.

După un minimum de preambul consacrat formulelor obligatorii de politeţe, dl Murray trecu imediat la obiectul vizitei sale.

— Mi s-a vorbit despre călătoriile dumneavoastră în Tibet, mi-a spus el, şi despre cunoaşterea desăvârşită pe care o aveţi asupra doctrinelor oculte ale Indiei şi Tibetului.

— Cunoaştere desăvârşită e mult spus! am replicat. M-am interesat de aceste doctrine şi le-am studiat întru câtva. Asta-i tot.

— Competenţa dumneavoastră e mult mai mare de atât, protestă vizitatorul meu. Ştiu din sursă sigură.

— Şi cine v-a dat nişte informaţii atât de fanteziste? am întrebat.

Murray a rostit numele unui pandit amabil pe care-l cunoşteam. De unde îl ştia americanul? Nu mi-a dat răgazul să-l întreb. Era înfierbântat şi vizibil grăbit să ajungă la subiectul care îl adusese la mine.

— Timp de câțiva ani, zise el, am fost în relații cu un indian stabilit în America. Fusese student la Cambridge și, într-un fel, se anglicizase acolo; dar, după ce-și făcuse în tinerețe studiile în Anglia, dl Singh se întorsese în Indii, unde rămăsese mai bine de zece ani. Dl Singh era un filosof erudit, se bucura de o avere destul de mare și își petrecea timpul făcând cercetări în biblioteci și scriind note acasă. N-am îndrăznit niciodată să-i pun întrebări despre subiectele care-l interesau; era foarte rezervat și foarte închis în tot ce privea viața sa intimă. M-am mulțumit să-l ascult expunându-mi istoria marilor filosofii indiene și felul cum au fost interpretate acestea de-a lungul secolelor de către înțelepții din țara lui. Avusesem ideea să vizitez Brazilia și tocmai ajungeam la Rio când am primit o telegramă de la un medic din Philadelphia. Singh era grav bolnav și voia să mă vadă neîntârziat. Probabil fără știrea pacientului său, medicul adăugase la conținutul telegramei: „pericol de moarte". Când plecasem, Singh se simțea bine și plănuia să facă cercetări într-o bibliotecă din Philadelphia; ce pățise? M-am grăbit să plec din Rio și să ajung la căpătâiul prietenului meu. Se schimbase atât de mult, încât cu greu l-am recunoscut. Tenul său smead devenise de un cenușiu livid; slăbise enorm. Cum se putuse produce o asemenea transformare într-un interval de câteva zile? Medicul nu înțelegea nimic; nu descoperea nici o boală, ci doar o inexplicabilă scădere de vitalitate a tuturor organelor. „Te-am chemat

pentru că o să mor", mi-a spus Singh şi, cum eu începeam o frază menită să-l facă să-şi întrevadă însănătoşirea, m-a întrerupt numaidecât, spunând tăios: „Minciunile astea sunt inutile. N-am timp să le ascult. Ascultă-mă doar. Uite, am fost laş...". Întrucât încercam să protestez încă o dată împotriva acestei declaraţii neobişnuite, mi-a impus să tac cu un gest scurt. „Am fost laş. Asta mă priveşte doar pe mine; numai mie mi-am făcut rău... un rău ireparabil. Profită de exemplul meu, dacă eşti în stare. Noi, hinduşii, credem că există în Himalaya anumite locuri deosebit de sacre, vizitate de zeii noştri: Shiva, Vishnu, Durga; locuri, de asemenea, unde au stat vechii noştri rishi, iar după ei alţi înţelepţi, consacrându-se contemplării misterului Fiinţei unice: Brahman, prezent în toate, sub miriade de forme, şi la care ajungem sfâşiind vălul de iluzie pe care ataşamentul nostru pătimaş faţă de eul individual zugrăveşte formele lumii... Am învăţat asta de la gurul meu... Am avut un guru, un *sannyāsin* din *math*-ul de la Sringeri; un bharati... un sfânt, foarte înţelept. Văzuse ce contemplau rishi, ale căror învăţături ne-au fost transmise prin *Upanishade*[1]. Ţi-am vorbit de multe ori despre aceste cărţi sfinte, ai să mă înţelegi. Am vrut să vizitez locurile unde a luat naştere toată această înţelepciune

1. Cărţi sacre ale Indiei, despre care se consideră că ar conţine învăţăturile pe care înţelepţii indieni din vechime le dădeau discipolilor lor.

profundă. Discuțiile înțelepților *aranyaka*, instrucțiunile pe care le dădeau discipolilor, viziunile ce se ofereau percepției lor spirituale, toate astea trebuie să fi lăsat urme adânci în ambianța acelor locuri, generând energii subtile gata să se infiltreze în cel care li se dăruiește cu o fervoare totală și să-l ducă la iluminarea supremă."

Vă repet din memorie cuvintele prietenului meu, îmi spuse dl Murray, însă am o memorie fidelă și am fost atât de frapat de discursul lui Singh, încât cred că vi l-am relatat aproape textual. În ziua aceea, am aflat că plecase, așa cum plănuise, călătorise prin Munții Himalaya și vizitase mai multe locuri de pelerinaj celebre. Când l-am revăzut a doua zi, starea i se înrăutățise brusc. În ajun părea foarte slăbit, dar perfect lucid, acum avea privirea rătăcită și vorbea cu greutate. „Am fost un laș", mi-a spus din nou, de îndată ce am ajuns la căpătâiul lui, și și-a repetat uimitoarea declarație din ziua precedentă, cu un accent de deznădejde sfâșietor. „Am fost un laș... un laș..." Am înțeles că delira. Oare mi-a ghicit gândul? M-a prins de mână. „Repede, repede, ascultă... După mai multe zile de meditație în pădure, obosit din cauza imobilității, m-am ridicat și m-am plimbat puțin pe sub copaci. Am ajuns astfel la intrarea unei grote mari. M-am uitat curios înăuntru. Solul era presărat cu oseminte omenești... Nu, nu presărat; osemintele formau un strat gros... atât de gros!...

Nici măcar nu mi-a dat prin gând că vedeam bârlogul unui animal feroce, un tigru sau un leopard. Pricepusem imediat că era vorba despre *altceva*, despre ceva teribil, de *dincolo* de lumea noastră. M-am dat înapoi și m-am îndepărtat. M-am pomenit pe o coastă de munte; priveliștea pe care o aveai de acolo se întindea foarte departe, până la o câmpie aflată la poalele muntelui. Câțiva oameni o străbăteau, împreună cu catârii lor încărcați cu baloturi. Mi-a venit deodată o idee: nu ținea decât de mine să cobor înainte să se lase noaptea, să mă duc la oamenii aceia și să scap de Devoratorul din grotă. Apoi i-am lăsat pe călători să se îndepărteze, fără să fi făcut nici o mișcare ca să mă duc la ei. Întunericul serii se întindea sub copacii înalți. M-am gândit: dacă nu mă las devorat, nu voi atinge iluminarea spirituală, *mukti*[1], Eliberarea, și de câte ori va trebui să renasc, să sufăr în diferite condiții durerea inerentă vieților succesive până să mi se ofere o asemenea ocazie? Atunci, foarte hotărât, m-am îndreptat din nou spre grotă, am făcut câțiva pași înăuntru și, chiar în capătul ei, l-am întrezărit pe Bhairava Înspăimântătorul[2]. Forma lui de țeastă de taur enormă, în picioare, nemișcată, părea să aștepte. Brusc, m-am aruncat înapoi. Am avut senzația că pic și mă rostogolesc pe o pantă lungă, cu viteză amețitoare.

1. Aceeași idee se poate exprima și prin termenul *moksha*.
2. Bhairava înseamnă „Cel care terorizează". Este una dintre formele zeului Shiva.

Când mi-am venit în simțiri, mă aflam într-o vale de la poalele muntelui. Am părăsit India; ai cunoscut existența pe care am dus-o în America. Acum, moartea mă ia... Unde?... Ca să revin unde?... Ocazia ce mi-a fost oferită, probabil prin mila preasfântului meu guru, am pierdut-o din lașitate... Am fost laș..."

N-a mai zis nimic; s-a cufundat în tăcere, probabil în comă. Am crezut că după câteva ore de odihnă va fi posibil să-i pun întrebări. Voiam să-l întreb unde anume avusese viziunea aceea stupefiantă, dar a murit în timpul nopții, fără să mai apuc să-l revăd...

Murray tăcuse și stătea fără să scoată o vorbă, cufundat în amintirea povestirii fantastice a prietenului său.

Din motive diferite de ale lui, povestirea mă tulburase și pe mine și, la fel ca el, stăteam fără să scot o vorbă și adâncită în gânduri.

Dintr-odată, s-a ridicat atât de brusc, încât și-a răsturnat scaunul.

— Eu, strigă el cu vehemență, eu n-am să fiu laș! Voi pleca mâine spre Himalaya!

Era teribil de surescitat, tremura, roșu la față, cu ochii căscați.

— Ați trăit în Himalaya, continuă el, și ați trăit în Tibet, ați fost inițiată în numeroase doctrine oculte. Mi s-a spus asta și cred că e adevărat. Sfătuiți-mă, călăuziți-mă. Munții Himalaya acoperă o regiune întinsă; încotro trebuie să mă îndrept?...

Am încercat încă o dată să-l conving că exagera importanța cunoștințelor pe care putusem să le dobândesc în Himalaya și în Tibet, dar m-am ostenit degeaba; se încăpățâna, poate nu atât pentru că ar fi crezut că posedam vastele cunoștințe ce-mi erau atribuite, cât pentru că nu dorea să rătăcească la întâmplare prin pustietățile himalayene. Cu ce scop? Căutând ce anume? De fapt, ghicisem deja, însă l-am întrebat.

— Cum aș putea eu să te sfătuiesc pe dumneata să te duci în cutare loc mai degrabă decât în altul? am răspuns. De ce vrei să străbați Munții Himalaya? Care e motivul călătoriei dumitale?... De altfel, nu cunosc decât o foarte mică parte din imensul lanț himalayan.

— De ce plec spre Himalaya?... Ați înțeles foarte bine... Vreau să reușesc, să merg până la capăt, acolo unde Singh a dat înapoi... Eu n-am să fiu laș!...

O asemenea căutare era absurdă. Singh transferase în viziunea lui conținutul propriului subconștient, în care i se înregistraseră încă din copilărie credințe hinduse, însă în cazul lui Murray, care era american, nu exista același arierplan de doctrine mistice, și iată că acesta pleca în căutarea unei viziuni ca și cum ar fi trebuit să regăsească amplasamentul unui obiect material real – un lac sau un pisc a căror existență i-ar fi fost semnalată. Era absurd! O viziune este un fenomen imaterial, generat de cauze speciale care nu acționează decât asupra unui individ anume. Nimic mai evident...

Există fenomene pur imateriale? Oare le-am putea percepe? Viziunile și imaginile din visele noastre sunt cu adevărat lipsite de orice suport material, oricât de puțin ponderabil ni l-am putea imagina? „Subiectiv" este neapărat sinonim cu „imaterial"? Ne putem întreba.

Dar, trecând înaintea acestor considerații, o amintire se impunea în mintea mea. Singh nu era singurul care avusese acea viziune stranie. Mai era cineva care trăise toate emoțiile ei în Himalaya și cunoșteam locul unde se produsese viziunea.

Unii cred că orice mișcare mentală lasă urme în ambianța locului unde se produce. Astfel, dorințele noastre, proiectele noastre și reveriile în voia cărora ne lăsăm ar înscrie în elementele ce ne înconjoară imagini perceptibile pentru unii, iar aceleași elemente, asemenea unor acumulatori, s-ar încărca de energii subtile în măsură să declanșeze repetarea senzațiilor resimțite în acel loc.

Există aici un teren misterios, pe care e tentant să-l explorezi. Mi se oferea ocazia unei experiențe: puteam să-l trimit pe Murray, fără să-l informez despre o viziune anterioară, în locul unde se produsese aceasta, apoi să aflu de la dânsul mai întâi dacă avusese o viziune, iar pe urmă dacă ea o reproducea întocmai pe cea a lui Singh sau dacă era diferită și semăna mai mult cu cea despre care aflasem din altă parte.

Aceasta din urmă nu mi se șterse din memorie. Deși îmi fusese povestită cu mai mulți ani în urmă,

mi se înfăţişa acum la fel de clară şi de impresionantă ca altădată.

Peisajul descris nu era cel al unei păduri dese şi întunecate, ca acela văzut de Singh. Decorul consta într-o creastă ascuţită ce forma culmea unui lanţ de munţi arid, ars de soare. De acolo, îţi puteai arunca privirea până jos de tot, asupra unei imense câmpii deşertice care se întindea cât vedeai cu ochii.

Mergând de-a lungul crestei, eroul acestei aventuri psihice descoperise grota cu oseminte. Totuşi, cel care înaintase până la grota macabră s-a întors apoi şi s-a aşezat pe creasta muntelui, cu faţa îndreptată spre câmpie.

După aceea, cele două viziuni concordau: oamenii care traversau câmpia cu catâri încărcaţi şi reflecţia: „Aş putea să scap de Devorator dacă m-aş duce la oamenii aceia" apăreau în amândouă.

Episodul următor consta în apariţia unui şarpe care nu exista în viziunea lui Singh. Reptila, de proporţii monstruoase, înainta lent, urmând sinuozităţile crestei muntelui. Era atât de mare încât nu i se putea zări vârful cozii.

Vizionarul, crezând în realitatea imaginilor ce i se înfăţişau, a înţeles pericolul la care se expunea, însă a rămas aşezat, nemişcat, fără să încerce să scape de acel şarpe fantastic. L-a simţit cum îi atinge uşor genunchii şi îşi pune capul pe ei. În momentul acela a înţeles clar importanţa ocaziei ce i se oferea astfel.

Ar fi putut ajunge la iluminarea spirituală lăsându-se înghiţit de Devoratorul căruia, deşi nu-l văzuse, îi ghicea prezenţa în grota cu oseminte sau, dacă ar fi refuzat să se sacrifice, ar fi recăzut în ignoranţă, în orbire, şi ar fi rătăcit din nou, veacuri fără număr, prin lumea iluziei şi a suferinţei, prins în hora dureroasă a morţilor şi renaşterilor succesive.

Era aceeaşi alegere care i se oferise şi lui Singh. Dar, încă o dată, cealaltă viziune se deosebea de a lui. Ajuns în acest moment decisiv, cel care trăise seria aceasta de aventuri nu a dat înapoi. S-a întors la grotă cu hotărârea fermă de a se lăsa devorat, a intrat şi a întrezărit chiar în capătul ei forma tibetană a zeităţii hinduse Bhairava: Dorje Jigje[1].

Şocul mental produs de vederea Marelui Teribil a pus capăt brusc viziunii sau visului, oricum am vrea să numim acest fenomen.

Scenele, a căror descriere mi-a luat destul de mult timp, se derulaseră în câteva minute în mintea mea. Dl Murray mă privea fix, aşteptând să-mi audă părerea. Decizia mea era luată. Aş fi ezitat să mă folosesc pe post de material de experienţă şi de cobai uman de un om al cărui echilibru mental era deja tulburat; riscul mi se părea prea mare.

1. Bhairava şi Jigje sunt personificări simbolice ale lui Shiva ca zeitate distrugătoare şi creatoare. Numele lor, atât în sanscrită, cât şi în tibetană, înseamnă „Cel ce înspăimântă".

Nu mi s-a părut potrivit nici să combat direct intenţiile interlocutorului meu, ceea ce n-ar fi avut probabil alt rezultat decât acela de a-l face să se încăpăţâneze. L-am sfătuit să facă un sejur de o oarecare durată în una sau alta dintre staţiunile de vilegiatură din Himalaya; în felul acesta, s-ar fi obişnuit cu atmosfera foarte aparte a acestor munţi. Pe urmă ar fi putut să viziteze în voie unele dintre locurile pe care hinduşii le consideră sacre de multe secole şi să experimenteze influenţele pe care acestea le pot degaja.

— Trebuie să înţelegi, i-am spus, că viziunile, ca şi visele, nu au sens decât pentru cei care le percep. Ele sunt produsele unor cauze personale, care există în indivizii respectivi. Localităţile unde se produc nu au neapărat legătură cu ei. E îndoielnic că dumneata, care ai o personalitate diferită de a lui Singh, ai ajunge să vezi ce a văzut el... să ai acelaşi vis ca el. Dacă ţi s-ar întâmpla să simţi că trăieşti aventura fantastică pe care ţi-a povestit-o, nu ar fi probabil decât un fenomen de autosugestie bazat pe amintirea relatării care te-a tulburat atât de tare.

Am încercat astfel să-l abat de la o căutare care, în starea fizică şi mentală în care vedeam că era, putea să aibă un rezultat funest. Cât priveşte însă afirmaţia că nu s-ar putea constata că unele fenomene, aproape identice întotdeauna, se repetă în anumite localităţi, am frecventat prea multă vreme locurile remarcabile din Himalaya şi Tibet ca să îndrăznesc să mi-o permit.

Căror cauze trebuie să li se atribuie aceste situații neobișnuite? Am auzit multe explicații în privința lor, fără ca nici una să mă mulțumească pe deplin. E cazul să ne amintim că „se petrec în cer și pe pământ mai multe lucruri de câte-a visat filosofia noastră"[1].

Dl Murray s-a despărțit de mine aparent dezamăgit de primirea mea prea „rațională". Se așteptase să mă vadă minunându-mă de relatarea lui; ar fi vrut să fiu întru totul de aceeași părere cu el și să-l îndemn să caute amplasamentul grotei unde Bhairava apare printre osemintele victimelor sale, gata să devoreze altele.

Dl Murray aparținea mulțimii de aventurieri spirituali aflați în căutarea unor „Insule ale preafericiților" paradisiace sau a unor inițieri macabre premergătoare Cunoașterii Supreme, cu toții aspirând să-și localizeze reacțiile subiective în lumea noastră materială.

Murray a promis să-mi trimită vești, dar am înțeles că, din partea sa, era o simplă formulă de politețe.

N-am știut niciodată ce s-a mai întâmplat cu el.

Cazul dlui Murray era unul excepțional și deosebit de dramatic, dar câți alții n-am cunoscut pe care îi însuflețea aceeași dorință pătimașă de a ajunge într-un

1. Shakespeare, *Hamlet*, actul I, scena IV: „*There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy*" [„Căci se petrec în cer și pe pământ mai multe lucruri de câte-a visat, Horațio, filosofia ta" – traducere de Ion Vinea, Editura Univers, București, 1971 (n.tr.).].

loc magic, rezervat unor zeități, miracole sau forțe cu un caracter și mai misterios! Uneori era vorba de oameni umili; comportamentul lor, de natură să-i uimească pe occidentalii din epoca noastră, trecea neobservat în mijlocul mulțimilor hinduse predispuse de o ereditate milenară la extravaganțe bigote.

În ce mă privește, nu-mi recunosc dreptul de a-i blama sau ironiza pe acești originali „care ies din cadrul normelor", fiindcă aproape toată viața mea a constat în ceea ce majoritatea oamenilor numesc „extravaganțe". Nu-mi cer scuze pentru asta, ci mai degrabă sunt înclinată să mă felicit. Să-ți petreci viața mergând pe un drum drept, adâncit între taluzuri înalte, înseamnă să folosești într-un mod mediocru zilele pe care ni le-a dat Destinul, câtă vreme ele pot fi însorite dacă te cațări pe taluz ca să hoinărești liber pe vastul platou ce se întinde deasupra lui.

În zilele noastre auzim deseori vorbindu-se despre „inadaptați", cuvânt căruia i se dă un sens peiorativ. Totuși, oare „adaptatul tipic", animalul perfect domesticit, este un exemplu admirabil de propus ființelor capabile să compare și să evalueze gradul de satisfacție pe care-l vor găsi fie în cadrul normelor, fie în afara acestuia? Poate fi rezonabil să ne punem această întrebare.

Când am aflat faptul pe care îl voi relata, tocmai eram în plină extravaganță. Trăiam ca sihastră într-o peșteră situată la 3.900 de metri altitudine, într-unul

dintre lanțurile nordice ale Munților Himalaya. Peștera mea se căsca în coasta unui versant abrupt care domina un circ glaciar pe fundul căruia se afla un ghețar mare. Locul era complet izolat; unica ieșire de acolo era o potecă îngustă ce trecea peste un pinten de munte pentru a întâlni, la câțiva kilometri distanță, un drum de catâri puțin umblat care ducea la o trecătoare foarte apropiată, cu o altitudine de circa 5.000 de metri, de unde descopereai imense platouri pustii ale sudului tibetan. În direcția opusă, coborând vreo doisprezece kilometri, drumul trecea printr-un mic sat locuit de tibetani. Aceștia iernau acolo, semănau câteva ogoare primăvara, iar când venea vara urcau din nou și se instalau pe platourile înalte cu turmele lor de iaci.

Or, iată că un păstor, aducându-mi unt, mi-a povestit că niște călători găsiseră un indian care zăcea pe drum foarte aproape de trecătoare. Omul părea pe moarte. Călătorii îl puseseră într-un coș mare și îl duseseră în spinare până în sat, unde un tibetan înstărit îi dăduse adăpost.

Mai apoi l-am întâlnit pe acel indian la niște oameni milоși care îl adăposteau, iar el mi-a povestit aventura lui.

Era originar din Travancore, regiunea cea mai sudică a Indiei, unde practica meseria de croitor într-un sătuc ce se învecina cu marele *math* de la Sringeri. Se numea Ram Dars și era foarte pios.

În vecinătatea *math*-ului circulau numeroase poveşti care istoriseau viaţa faimosului său fondator, Sankaracharya. Brahmanii, discipolii săi, povesteau, înfrumuseţându-le cu minuni, necontenitele călătorii ale celebrului filosof prin toată India şi prin Himalaya. Pe munţii aceştia vizitaţi de zei întemeiase *math*-ul Joshi[1], spre a oferi adăpost acelora dintre membrii ordinului său care aspirau la o izolare şi mai deplină decât cea din *math*-urile din India. Ram Dars mai aflase şi că, la sfârşitul vieţii, Sankara, bolnav, ceruse să fie dus pe nişte culmi şi mai înalte decât cele pe care era ridicată mănăstirea Joshi, la hotarele Tibetului, la Kedarnath, într-un loc închinat lui Shiva[2], unde murise.

Plănuia oare Sankara să treacă de Kedarnath şi să pătrundă în Tibet? Nu avem nici o informaţie în această privinţă, însă Ram Dars pretindea că ştia din surse demne de încredere că Sankara se pregătea să treacă în Tibet când moartea îl oprise din drum. E foarte posibil ca piosul croitor, amestecând în biata

1. Joshi sau Jotir era denumit *math*-ul yoghinilor deoarece *sannyāsin*-ii care stăteau acolo se consacrau în mod special meditaţiei. Un *math* este un fel de mănăstire unde trăiesc în comunitate călugări hinduşi. Un *sannyāsin* este cel care a rostit formula triplei renunţări: 1) renunţarea la lumea noastră; 2) renunţarea la lumea strămoşilor (care este explicată adesea ca o renunţare la celebritatea postumă etc.); 3) renunţarea la lumea zeilor.
2. Kedar e unul dintre numele lui Shiva.

lui minte poveşti de diferite provenienţe, să fi construit în felul lui această legendă inedită despre Sankara. De altfel, caracterul plauzibil sau neplauzibil al legendelor cu care se hrănesc mulţimile nu are importanţă; cu cât ele sunt mai neverosimile, cu atât influenţa lor este mai puternică.

Ram Dars se convinsese aşadar că ilustrul Sankara voise să meargă în Tibet. Legile misterioase ale karmei[1] sau vreun demon puternic ce păzea pragul tibetan îl împiedicaseră să o facă. Totuşi, Sankara arătase calea; alţii ar fi putut să treacă de bariera himalayană şi să se ducă să moară dincolo, pe teritoriul vizitat de *deva*. Dar oare chiar mureai acolo? Nu mai degrabă te transformai, dezintegrând substanţa unui corp grosolan, pentru a trăi apoi în tovărăşia zeilor, cu un corp subtil asemenea cu al lor?

Bizuindu-se pe convingerea lui, Ram Dars pornise la drum spre Munţii Himalaya, despre care ştia că erau foarte departe de satul său, fără să poată aprecia însă, nici măcar foarte aproximativ, distanţa până acolo. Mergea la întâmplare, îndreptându-se pe cât putea spre nord, cerşind sau lucrând atunci când i se

1. Karma înseamnă „acţiune". Legea karmei este cea a succesiunii cauzelor şi efectelor, exprimată prin formula: „Dat fiind un anumit lucru, se produce un altul". Nu este vorba însă de un determinism elementar, deoarece se spune că e nevoie întotdeauna de reunirea mai multor cauze pentru ca un efect să se producă. Efectul este deci condiţionat de elementele diverse aparţinând diferitelor cauze care l-au generat.

oferea prilejul. Aceste opriri erau scurte, fie pentru că era concediat, fie pentru că nu mai era nevoie de serviciile lui sau își părăsea el singur munca, mânat de dorința de a-și atinge ținta. După cele câteva zile de odihnă și de mâncare bună urmau atunci săptămâni de ajunare și de vagabondaj istovitor... Cât a durat această „urmărire a stelei călăuzitoare"? Ram Dars nu-și dădea decât vag seama. Oboseala și foamea îi amorțeau facultățile; înainta, halucinat și tot mai slăbit de la o zi la alta. Trecuseră doi ani, credea el, de când își părăsise satul umbrit de palmieri din însoritul ținut Travancore când a ajuns la poalele primelor lanțuri muntoase din Himalaya.

Locul unde intra în munți nu era cel de unde pleacă drumurile care urcă spre Badrinath, *math*-ul Joshi și, mai departe, Kedarnath, unde Sankara ceruse să fie dus în ajunul morții sale. Ram Dars ar fi putut să se informeze despre asta, dar nu mai avusese nici mental, nici fizic forța necesară. Bietul croitor nu mai era decât un cerșetor care își târa picioarele cu un aer rătăcit când a început să urce pantele abrupte ale pădurilor întunecate, atât de diferite de pâlcurile vesele de palmieri din Sud. Clătinându-se, împleticindu-se, târându-se uneori în genunchi, s-a prăbușit în cele din urmă la marginea de nord a Sikkimului[1], la doi pași de Tibet, ai cărui zei nu voiseră să-l primească.

1. Mic stat himalayan situat între Nepal și Bhutan și limitrof Tibetului, din care făcea parte în momentul când englezii l-au anexat. La ora actuală este integrat Indiei.

Am auzit această relatare tragică pe fragmente, în timp ce sărmanul indian, oarecum refăcut, cosea haine pentru copiii familiei ce-i dăduse adăpost.

Iarna se apropia. Lanțul de munți unde locuiau acei oameni miloși se înalță la circa 3.600 de metri altitudine; acolo nu e niciodată cald – cel puțin pentru indieni – și iarna e aspră. Ram Dars nu se putea gândi să înfrunte niște temperaturi atât de scăzute, și cu atât mai puțin să-și continue călătoria, căci zăpada bloca trecătorile ce duceau spre Tibet. A trebuit să se resemneze. Având asupra lui merinde și ceva bani, a coborât cu tristețe pantele abrupte pe care le urcase cu prețul atâtor suferințe, dar cu inima înflăcărată de atâta speranță. Această speranță fusese înșelată: planul lui eșuase; totuși, un asemenea eșec nu este resimțit de un indian așa cum ar putea fi resimțit de un occidental convins că viața e scurtă. Pentru un indian, cursul unei vieți nu este decât un incident printre alte peripeții asemănătoare. Moartea este coborârea cortinei după primul act al unei piese ale cărei acte se succed la nesfârșit în eternitatea timpului. În consecință, proiectul care n-a fost dus la bun sfârșit în această viață va putea fi reluat într-o viață viitoare, iar orice eșec poate fi astfel reparat. Idee consolatoare, pe care cei ce sunt pătrunși de ea nu vor să o schimbe pe niște dogme care prezintă moartea ca pe intrarea în domeniul ireparabilului și al definitivului.

Ram Dars a părăsit fără disperare Munții Himalaya. Nu ajunsese pe tărâmul miracolelor, dar putea continua

să creadă în acesta. Asemenea unui jucător ce mizează pe forțele sale fizice insuficiente, pierduse material partida, dar credința îi rămânea neștirbită, nu-și pierduse visul.

Alții, spre deosebire de nefericitul Ram Dars, au ajuns în unul sau altul dintre locurile sfinte la care visau și au simțit cum se năruie credința ce îi condusese până acolo. Trebuie oare să ne bucurăm pentru ei sau să-i plângem? A ști este mai de preț decât a crede, însă mulți au vederea prea slabă ca să poată înfrunta lumina Cunoașterii, iar strălucirea puternică ce risipește imaginile din vise li se pare necruțătoare.

Aceasta a fost și soarta bengalezului Banerji, un brahman cultivat, hindus profund ortodox și funcționar al administrației britanice în Indii[1]. Suficient de înstărit ca să se poată lipsi de onorariile legate de slujba lui, renunțase la ea, ieșind la pensie cu puțin înainte de termenul reglementar.

Devenit complet liber, Banerji a decis să întreprindă o serie de pelerinaje la diferite locuri sfinte. Când l-am întâlnit, vizitase deja mai multe, fără ca nici unul să declanșeze în el comoția spirituală la care aspira. Acest om pios, care încă de tânăr practicase mereu cu strictețe toate riturile prescrise pentru cei din casta lui, nu se îndoia de utilitatea lor, dar

1. Faptele relatate aici s-au petrecut cu vreo douăzeci de ani înainte ca India să devină stat independent.

știa în același timp că, dincolo de „Calea" faptelor bune și a cultului obișnuit, mai există una: cea a marilor sfinți pe care India îi venerează, cea care i-a condus pe aceștia la zeii pe care îi adorau.

Vishnu, Shiva, Kali s-au manifestat uneori sub forme vizibile; cel mai adesea însă, în unele locuri alese, credincioșii lor înfocați i-au simțit apropiindu-se de ei și învăluindu-i într-o comuniune inefabilă.

Pentru că mă găsise într-o zi citind *Upanishadele* în biblioteca unuia dintre prietenii mei indieni din Calcutta, dl Banerji mă luase drept confidentă a căutării sale spirituale și a decepției lui.

— Ah, citiți, iertați-mă că vă deranjez, mi-a spus el. Prietenul meu Goshe mi-a îngăduit să vin în absența lui și să iau cărți din biblioteca sa.

Și, cu acea lipsă de discreție comună majorității asiaticilor, s-a aplecat peste umărul meu să vadă ce citeam.

— *Chandogya Upanishad*, a citit el și a oftat.

După care a murmurat:

— Înțelepții pădurii.

A rămas tăcut câteva clipe, apoi a reluat:

— Pădurea, Munții Himalaya, cunoașteți toate astea, cred...

— Le-am experimentat și mă întorc acolo peste câteva săptămâni, am răspuns.

— Ce căutați acolo? m-a mai întrebat el.

— Nimic. Pădurea și Munții Himalaya vorbesc probabil când le place și cui le place. Așa cum au

făcut şi în cazul lui Satyakama[1], atunci când păzea turmele maestrului său.

— Probabil că aşa e, declară Banerji, dar majoritatea trec prin pădure şi prin Himalaya urmărind alt vis. Ei nu aud glasurile copacilor falnici şi ale torentelor; iar dacă le aud, nu se opresc să le asculte şi să mediteze la cuvintele lor, ci trec, se duc înainte, căutând altceva, ceva mai puţin măreţ, mai de înţeles pentru mintea lor mărginită.

Banerji, cufundat în amintirile lui, părea să fi uitat de prezenţa mea.

Deodată, mi-a spus pe un ton hotărât:

— Am fost la Badrinath[2]; o să vă povestesc călătoria mea, poate are să vă fie de folos. Mi se păruse potrivit să urmez drumul care, de la Hardwar, urcă

1. Pe când Satyakama păzea în pădure turma maestrului său (îndrumătorul său spiritual), un taur a venit la dânsul. „Ascultă, Satyakama", i-a spus el. Şi taurul l-a învăţat începuturile infinităţii Fiinţei şi mijlocul de a dobândi nemurirea, apoi i-a zis: „Mâine, focul are să-ţi spună mai multe". La căderea serii, Satyakama a adunat turma, a aprins un foc, s-a aşezat lângă el, iar focul i-a vorbit şi a încheiat zicând: „Mâine, soarele are să-ţi spună mai multe". Şi aşa, zi după zi, soarele şi vântul l-au învăţat pe Satyakama despre natura Fiinţei în Sine. Iar după ce s-a întors la maestrul său, când acesta l-a întrebat pe Satyakama: „Dar cine te-a învăţat, copilul meu?", Satyakama a răspuns: „Alţii decât oamenii". (După *Chandogya Upanishad*, capitolul IV, secţiunea a 5-a şi următoarele.)
2. Badrinath, la 3.000 de metri altitudine în Himalaya, este locul unde se află un templu închinat lui Vishnu sub numele său de Badri. Sute de mii de pelerini se îndreaptă spre acest

munţii mergând în susul Gangelui. La Hardwar, Gangele, coborând din Himalaya, întâlneşte câmpia indiană. Gangadwara, „poarta Gangelui", este un loc foarte sfânt. Dacă te scalzi în bazinul format de apele fluviului care ies dintr-un defileu adânc, te cureţi de toate greşelile pe care le-ai comis şi de toate întinările pe care le-ai putut suferi. Nu am pierdut prilejul să mă scald şi eu. Am vizitat, de asemenea, templul lui Maya-Devi, Marea Mamă universală, creatoarea lumii în care trăim: această lume a aparenţelor care ni-l ascund pe Brahman[1], cum spun panditii noştri vedantini. Eu unul nu mă simt în stare de această înaltă Cunoaştere. Îi ador pe Krishna şi Rama şi nu aspir decât la fericirea de a rămâne prosternat la picioarele lor... Zâmbiţi, cititoare a *Upanishadelor*. *Bakta*[2] vi se par nişte săraci cu duhul.

Dar eu nu zâmbeam. E greu să rămâi impasibil în faţa enigmei Fiinţei. Cei mai mulţi dintre noi nu sunt capabili să o facă; terifiaţi de misterul lumii care îi înconjoară şi de cel al propriului eu, nu încearcă decât să se refugieze, ca nişte copii speriaţi, lângă nişte protectori născuţi din propria lor imaginaţie şi să-şi aline sentimentul de abandon spiritual prin emoţiile amoroase ale devoţiunii. Sunt vrednici de milă, cu

---

loc în fiecare vară. Gangele îşi are izvorul în gheţarii care domină Badrinath (la aproape 7.000 de metri altitudine).

1. Brahman: Fiinţa în Sine, nu un zeu personal.
2. *Bakta* sunt cei care se consacră aşa-numitei *bakti*: devoţiunea şi dragostea faţă de zeii personali.

siguranță, dar cel care i-ar lua în derâdere ar fi prea puțin înțelegător.

I-am răspuns dlui Banerji protestând că îi înțelegeam perfect sentimentele și le consideram demne de respect. Atunci, și-a continuat povestirea.

— Plătisem două *eka*[1] pentru servitorul meu și pentru mine, ca să călătorim comod până la capătul drumului carosabil, după care trebuia să fim transportați în *dandi*[2]. În primele zile ale călătoriei, decorul în care se desfășura aceasta nu se deosebea prea mult de peisajele indiene care îmi sunt familiare. Printre oamenii întâlniți pe drum se vedeau grupuri de pelerini, a căror înfățișare arăta că erau de condiție foarte modestă. Spre Badrinath se îndreptau și mulți cerșetori; aceștia nu uitau să se prevaleze de titlul lor de pelerini ca să ceară de pomană cu strigăte puternice de la călători sau de la locuitorii satelor pe care le traversau. Drumul a ajuns apoi la niște pante împădurite, după care s-a afundat în pădure și atmosfera s-a schimbat. Era imposibil să nu te simți psihic învăluit de influențe subtile și de prezențe invizibile și puternice. *Aum*, cântau copacii falnici, repetându-și unul altuia silaba magică; *aum*, mugeau torentele și cascadele. Dimineața, când se trezeau, păsările își repetau una alteia *aum*. O repetau iarăși la asfințitul

1. Vehicule cu două roți, foarte ușoare, care duc un singur pasager pe lângă vizitiu.
2. Un fel de scaun dus de hamali, utilizat mai ales în zona muntoasă.

soarelui şi, din toate părţile, răsuna silaba supremă ce deschide poarta nemuririi[1]. Ar fi trebuit probabil să ne oprim acolo, aşa cum au făcut odinioară rishi Nara-Narayana şi Krishna însuşi. De ce să mergi mai departe?... Însă pelerinii continuau ascensiunea; mulţi dintre ei, extenuaţi, mai curând se târau decât mergeau. Prăvăliile deschise în mici cătune situate pe traseul pelerinajului abuzau fără milă de nevoia călătorilor de a se aproviziona. Cei care mai aveau ceva bani îi lăsau în mâinile acelor speculanţi neîndurători, a căror duritate era de înţeles. E greu să te instalezi pentru luni de zile în acele pustietăţi cu climat aspru atunci când nici un sentiment religios nu te îndeamnă să o faci. În plus, cheltuielile lor cu transportul sunt, evident, considerabile. Da, negustorii cu pricina sunt scuzabili pentru că se arată lacomi de câştig, dar era şocant să vezi cum traficul acela se practica de-a lungul unui drum care îi ducea spre Dumnezeul lor pe nişte credincioşi ce-l iubeau nebuneşte. Aveam să văd lucruri şi mai rele. Pe când cerşetorii cereau de pomană – cel mai adesea în zadar – ceva de mâncare de la prăvăliaşi sau de la pelerinii care aveau de-ale gurii, mici bande de indivizi în pielea goală, mânjiţi cu cenuşă, dintre care unii erau înarmaţi cu tridente, s-au năpustit asupra tejghelelor, au prădat o parte din alimentele expuse şi, pătrunzând în case, i-au maltratat pe proprietarii

1. Vezi *Chandogya Upanishad*, capitolul I, secţiunea a IV-a.

lor atunci când aceştia nu se grăbeau îndeajuns, după gustul lor, să le dea merindele şi banii. Când am ajuns în cătunul unde acţionaseră tâlharii, acesta era aproape jefuit. Zărindu-mă, vreo zece hoţi dădură fuga spre mine, cerând de pomană cu strigăte puternice. Îi văzusem venind şi, cum ştiam la ce trebuie să mă aştept din partea lor, mi-am scos revolverul din toc şi l-am îndreptat spre ei. Ca funcţionar, aveam dreptul să fiu înarmat (şi acest drept nu mi-a fost retras). Vederea armei i-a înspăimântat şi au luat-o la sănătoasa acoperindu-mă cu injurii şi blesteme; apoi, la apropierea nopţii, au plecat în goană, asemenea unei cete de maimuţe care tocmai a jefuit o livadă sau un ogor. Răufăcătorii aceştia sunt naga aparţinând unei secte foarte vechi, ai cărei membri îşi iau o înfăţişare de asceţi şi trăiesc despuiaţi. Sub diverse nume, precum kapalika, bhairagi şi altele, au înţesat de câteva secole acele locuri remarcabile de pelerinaj. Celebrul Sankaracharya a fost cât pe ce să le cadă victimă. Toate astea sunt foarte triste, dar pericolele de tot felul pe care le au de înfruntat nu-i opresc din drum pe numeroşii pelerini care urcă în fiecare an spre Badrinath.

Banerji n-a mai spus nimic şi a rămas dus pe gânduri. La ce se gândea? Voiam să cunosc urmarea lungii sale povestiri, însă n-am îndrăznit să-i întrerup reveria. Totuşi, cum aceasta se prelungea, am întrebat încetişor:

— V-aţi continuat drumul? Aţi mers până la Badrinath?

— Acolo a fost cel mai rău, răspunse Banerji cu o nuanță de furie. Joshi math, întemeiat cu mai bine de o mie de ani în urmă de Sankara, era aproape în ruine; nu mai exista acolo nici măcar un *sannyāsin*. Templul... a, da, templul!... Abia ajunsesem, că un trimis al intendentului a și venit să se intereseze ce sumă îmi propuneam să ofer. Cea pe care i-am înmânat-o a părut să-l mulțumească, fiindcă s-a arătat amabil și m-a informat că, printr-o favoare, îmi va fi îngăduit să contemplu de aproape statuia zeului. Venise însă momentul să i se aducă mâncarea. Numai preoții de serviciu pot rămâne atunci în sanctuare. Unul dintre ei mi-a adus *prasad*-ul[1] (o parte din alimentele ce rămăseseră etalate în fața reprezentării zeului). Mâncărurile din orez și ingredientele cu care acesta era asezonat erau de excelentă calitate. Cel care ducea mâncărurile a pus tava lângă mine pe o masă, apoi a rămas în picioare, așteptând. Atitudinea lui nu-mi lăsa nici o îndoială în privința sentimentelor sale: spera la o gratificație. I-am dat-o și, bizuindu-mă pe generozitatea pe care o arătasem, i-am pus omului niște întrebări. Am aflat astfel că personalul templului era numeros și că era sporit de slujitorii unui templu închinat lui Lakshmi[2] care se afla

1. *Prasad* înseamnă „favoare". Sunt numite astfel porțiile de alimente care au fost oferite statuilor zeităților și care sunt apoi împărțite credincioșilor.
2. Zeița Lakshmi este soția lui Vishnu. La Badrinath este adorat Vishnu, sub numele de Badri.

în aceeași incintă închisă de ziduri ca și templul principal. Toți oamenii aceia se hrăneau cu alimentele oferite pentru masa zeităților. Totuși, nici cantitatea, nici calitatea hranei împărțite nu erau aceleași pentru toți, iar în incinta templelor se făceau auzite necontenit contestații zgomotoase. „Și pelerinii?", am întrebat. „Pelerinii săraci care sosesc aici înfometați nu sunt hrăniți și ei?" Omul a ridicat vag din umeri. „Da, probabil", a răspuns, „dacă rămâne destul *prasad* după ce se împarte la slujitorii templelor și la pelerinii care și-au rezervat porții dinainte făcând o ofrandă".

Acum eram informată.

— La ora la care se deschid porțile templului s-a produs îmbulzeala obișnuită[1]. Pelerinii se înghesuiau să intre și să ajungă în primul rând al credincioșilor, lângă grilajele care îi despart de încăperea zeului. Se loveau cu brutalitate, câțiva au căzut pe când urcau treptele de la intrare, ceilalți i-au călcat în picioare... Unul dintre preoți m-a introdus pe altă ușă, ca să nu trebuiască să trec prin îmbulzeala aceea. M-am pomenit atunci de cealaltă parte a grilajului care proteja intrarea în încăperea zeului. Pelerinii se împingeau în grilaj, se striveau între ei, încercând să zărească

1. Am fost nu o dată martoră la aceste îmbulzeli cauzate de fanatism la intrarea în temple, însă ele ating paroxismul în perioada marilor băi rituale. La ultima mare Khumba Mellah, numărul credincioșilor care au fost striviți și înecați s-a ridicat la câteva sute.

reprezentarea lui Badri. În speranța de a-l contempla, făcuseră o călătorie lungă și chinuitoare, îndură seră atâta oboseală, cheltuiseră bruma de bani pe care o aveau... Unul dintre ajutoarele preotului mi-a spus să înaintez în camera interioară. A aprins camfor pe o mică spatulă. În lumina orbitoare care s-a produs, am văzut statuia aproape în întregime ascunsă de draperia care o înconjoară și sumedenia de giuvaeruri ce-i atârnau la gât. Valorau, mi-a spus cu mândrie brahmanul oficiant, câteva sute de lakh[1] de rupii... Iarna, când zăpada se adună în nămeți în jurul templului, această comoară este coborâtă de la Badrinath și păstrată în alt templu, situat mai jos pe munte; personalul, preoți și slujitori, coboară și el, iar străvechiul zeu de piatră, despuiat de podoabele lui din aur și pietre prețioase sclipitoare, rămâne gol ca un adevărat ascet în lăcașul său înghețat, luminat de o singură lampă alimentată cu ulei de ajuns ca să ardă până în primăvara următoare...

Banerji tăcu.

A urmat o tăcere foarte lungă. După care, cu glas scăzut, am riscat o întrebare:

— Și pe urmă?...

— Pe urmă... nimic, a răspuns Banerji.

— Nu v-ați gândit să vă continuați drumul? Nu erați departe de Kedarnath[2], unde Sankara a cerut să

1. Un lakh valorează 100.000 de rupii.
2. Kedarnath este situat la aproape 3.500 de metri altitudine. O potecă dificilă, pentru alpiniști, îți permite să ajungi de

fie dus ca să moară. Nu acolo, la Kedarnath, se manifestă Shiva sub forma unui *lingam*[1] din gheață care crește în fiecare lună odată cu Luna până ce aceasta e plină și apoi descrește odată cu ea?

— La ce bun? răspunse Banerji pe un ton de lehamite.

Nu puteam să mai adaug nimic. Înțelesese oare Banerji că toate locurile de pelerinaj și toți zeii pe care îi căutăm se află în noi?

Pe muntele unde tronează templul lui Badri se disting patru zone în ordine ascendentă: Stula – Sukshama – Ati sukshama – Shudcha, adică Badri material, grosier – Badri subtil – Badri dincolo de subtil – Badri absolut pur.

Conform tradiției, aceste zone pleacă de la un Adi Badri (Badri originar), unde se spune că au stat în vremurile legendare Krishna și Nara-Narayana.

În ce mă privește, am auzit explicații în care aceste zone nu sunt niște etape pe un drum material ce urcă pantele muntelui, ci niște escale spirituale pe calea spre o cunoaștere din ce în ce mai pură, spre invizibilul, imaterialul Shuddha Badri.

Brahman și expert în doctrinele religiei sale, Banerji cunoștea probabil aceste explicații. Nu trebuia să i le repet eu.

---

acolo, peste munți, la Kailasa, în Tibet. În mitologia hindusă, despre Kailasa se spune că este sălașul lui Shiva și al soției sale Parvati.

1. *Lingam*: un falus.

Expresia întristată a feței sale mă făcea să cred că își regreta visul pios, contrazis deja de multe ori în cursul precedentelor lui pelerinaje și care se năruise pentru totdeauna la Badrinath, unde, în sanctuarul zeității sale adorate, nu întâlnise decât comportamentul nedemn al unei mulțimi grosolane.

Păcat!

VII

Să alergi după himere pe pământul acesta nu e ceva complet lipsit de pericole, însă riscurile la care se expun cei pe care propria imaginație îi îndeamnă să hoinărească în domenii pe care le cred situate dincolo de granițele noastre normale sunt mult mai mari.

Nu vreau să spun că, fie și numai din punct de vedere științific, s-ar putea nega complet existența unor fenomene de alt ordin decât cele ale căror limite provizorii ni le trasează percepțiile noastre obișnuite, cu întinderea lor. Este evident rezonabil să credem în posibilitatea unei creșteri a puterii facultăților noastre fizice și mentale și a mijloacelor materiale de natură să extindă câmpul acestora, dar lucrul de care trebuie să ne convingem este că toate explorările noastre fizice și mentale se efectuează într-un spațiu închis, iar acest spațiu închis suntem noi înșine ca indivizi materiali și spirituali. Nu ieșim niciodată din noi înșine. Gândurile, percepțiile, senzațiile sunt condiționate de substanța materială și spirituală din care suntem făcuți; nu poate exista evadare din sine, nici

evadare din lumea în care trăim, căci această lume nu este în afara noastră, ci în noi.

Toate astea sunt adevăruri banale, însă poate că acest mic preambul nu e deplasat înainte de a prezenta câteva încercări de evadare din lumea noastră cotidiană.

Iată-mă din nou în una dintre acele încântătoare locuințe cum știau englezii să amenajeze altădată în India. Confortul banal și odihnitor al unei *home* britanice reînvia acolo în atmosfera caldă și în natura luxuriantă de la Tropice. O adiere de voluptate învăluitoare și mistică se revărsa asupra ființelor și lucrurilor și simțeai cu desfătare cum te cufundai într-o stare de pace, pe jumătate toropeală, pe jumătate extaz: era un sentiment imposibil de exprimat.

Cu toate acestea, în planul îndepărtat al decorului se adunau forțele ce aveau să măture solul Indiei și să-i arunce în mare pe temerarii *mleccha*[1] care îndrăzniseră să acosteze la țărmul ei.

Este foarte drept, foarte bine, dar poate că e și păcat...

Se servea ceaiul: un *high tea*[2].

---

1. *Mleccha*: „barbarii", „impurii". Epitet disprețuitor aplicat străinilor de către hindușii ortodocși. De fapt, *mleccha* sunt una dintre castele disprețuite ale populației.
2. Adică odată cu ceaiul se servesc mâncăruri mai multe și mai substanțiale decât simpla felie de prăjitură uscată obișnuită.

— Asta ne va ţine loc de cină astăzi, mi-a spus gazda mea, dar voi pune să vi se lase în cameră un platou care are să vă servească drept supeu. Noi ne vom culca devreme, fiindcă în noaptea asta vom fi luate în călătorie împreună cu numeroşi prieteni. Maeştrii ne vor primi acasă la ei.

„Noi" erau gazda mea, Mrs. Stanley, şi două doamne care stăteau pentru câteva săptămâni la ea.

Ştiam despre ce era vorba. Eram în ziua în care, după spusele ei, maestrul spiritual al acelor doamne susţinea că le conduce, în corpul astral, la Marea Adunare pe care o ţineau, undeva în spaţiu, Instructorii al căror discipol iniţiat era el însuşi. Acest discipol de elită se numea Larsen; îl întrezărisem anterior în Anglia.

Era urât, cu o mină prefăcută şi nişte ochi de pisică la pândă. Acest aspect fizic – dezavantajos, s-ar fi putut crede – nu-l împiedicase să-şi formeze o clientelă destul de numeroasă de adepţi înfocaţi, recrutaţi din diferite ţări ale Europei şi Americii. Autor prolific, îşi dădea în cărţile sale importanţa unui ocultist care avea acces la misterele cele mai profunde ale universului. Modul în care dobândise această cunoaştere transcendentă nu era divulgat; lăsa vag să se înţeleagă că ea era rodul unei dezvoltări spirituale continuate pe parcursul a numeroase reîncarnări în lumea aceasta şi în alte lumi superioare celei în care trăim. Planetele nu aveau pentru el nici o taină, le cunoştea topografia, flora, fauna, precum şi alte

particularități și vorbea despre ele cu mai multă siguranță decât cei mai experimentați savanți. Se spunea despre el că avea moravuri echivoce; să fi fost pură calomnie? Nu voi risca nici opinie în această privință. Viața privată a lui Larsen mă lăsa complet indiferentă. Era însă evident dispreţul, ba chiar dezgustul față de femei pe care îl afișa. Asta nu le împiedica pe multe dintre ele să fie entuziasmate de dânsul și să caute îndrumarea lui spirituală. El le-o transmitea prin intermediul unor cărți și broșuri dintre care unele rămâneau confidențiale și erau distribuite unui mic număr de aleși cărora Larsen le examinase – în general prin corespondență, cu ajutorul unui chestionar ad hoc – aptitudinile de a se înscrie în turma celor mai săraci cu duhul dintre credincioșii săi. Pentru instruirea acestora din urmă, maestrul lor, care călătorea mult, îi aduna din când în când în diferite țări, unde ținea o serie de ședințe cu caracter compozit: conferință, curs și cult. Asistența asculta cu un respect aproape religios, cu mâinile împreunate în stil oriental – cu palmele lipite între ele și degetele întinse –, iar cuvintele pe care oratorul le rostea lent erau socotite drept revelație.

Pentru a feri locurile de întrunire de orice contaminare impură erau luate măsuri de precauție variate; nu numai că atmosfera trebuia să fie lipsită de mirosuri urâte și de vibrații brutale, dar trebuia protejată și ambianța ocultă la care *aura* este sensibilă. *Aura*, explica Larsen, constă într-o substanță subtilă

ce învăluie corpurile materiale, le multiplică dimensiunile şi, odată cu ele, zonele percepţiilor şi senzaţiilor.

Evident, arăta Larsen, iniţiatul cunoaşte modalitatea de a traversa toate atmosferele fără a se întina... dar... cu toate acestea...

Rezultatul acestor reticenţe era că Larsen considera că era bine – sau util din punct de vedere spectacular – să ia în anumite cazuri măsuri de precauţie materiale pentru a-şi izola aura. Aşa se face că la o şedinţă la care mă dusese una dintre discipolele sale am putut să asist la un spectacol neobişnuit.

Întrunirea se ţinea noaptea, pe acoperişul-terasă al unei case indiene. Erau acolo vreo patruzeci de persoane, atât indieni, cât şi străini: europeni şi americani. Din discreţie, întrucât nu făceam parte din cercul discipolilor lui Larsen, mă aşezasem cu modestie în ultimul rând al asistenţei.

Într-o tăcere deplină, aproape nemişcaţi, credincioşii aşteptau. Aşteptau... aşteptau... A durat mult, foarte mult, apoi a răsunat un gong. Un fel de freamăt stăpânit a făcut să se legene uşor trupurile asistenţilor aşezaţi pe covoare, cu picioarele încrucişate „în lotus", cum se spune foarte drăguţ în Orient, şi o procesiune stranie s-a apropiat încet.

Mai întâi veneau patru tineri, care mergeau doi câte doi, urma maestrul, flancat de alţi patru tineri, şi, în fine, încă patru tineri încheiau cortegiul.

Larsen purta o sutană albă întru totul asemănătoare cu cea a papei de la Roma, dar aproape complet ascunsă sub un cearşaf foarte mare din bumbac alb. Pus pe capul maestrului, acel soi de cearşaf de pat îi atârna pe lângă corp şi atingea dalele terasei.

Cei doisprezece acoliţi ai lui Larsen – numărul lor fusese ales astfel încât să amintească de cel al apostolilor lui Iisus – erau şi ei îmbrăcaţi în alb şi acoperiţi cu toţii cu câte un cearşaf mare. Deşi acesta te împiedica să le zăreşti veşmântul, probabil că el consta, judecând după amploarea stofei care le cobora până la picioarele goale, într-o robă largă.

Din Larsen şi gărzile lui de corp nu prea distingeai decât mâinile împreunate, cu palmele lipite una de alta, şi vârful nasului.

Am aflat că procesiunea aceea de efebi, în ridicola lor costumaţie teatrală, constituia un „zid de puritate" menit să-l izoleze pe patronul lor de orice emanaţie impură. Acelaşi rol îl jucau şi cearşafurile pentru fiecare dintre băieţi.

Maestrul urcă pe o estradă uşor înălţată şi îşi ţinu conferinţa, în timp ce în jurul lui se ardea tămâie din belşug. Nu spunea nimic original, repeta teorii curente în India, adăugând câteva comentarii bizare de producţie proprie; îşi debita însă discursul pe un ton convins, închizând uneori ochii, alteori ridicându-i spre cer, într-o parodie de răpire extatică. Discipolii erau sideraţi. Am profitat de starea lor de absenţă ca să mă retrag pe neobservate.

Acest Larsen avea să o ducă pe gazda mea împreună cu prietenele ei la Adunarea Marilor Instructori ai Lumii. Ştiam că acestora li se prescrisese să doarmă, pentru a înlesni detaşarea corpului lor astral şi a-l lăsa liber să hoinărească, legat de corpul lor material doar printr-un fir subţire. Era important ca acel fir să nu se rupă, fiindcă ruperea lui atrăgea după sine moartea corpului material. Există nenumărate poveşti hinduse legate de fenomene de acest gen.

Caracteristic pentru călătoriile patronate de Larsen era faptul că aceia care le efectuau nu păstrau nici o amintire, nici despre minunile pe care se presupunea că le văzuseră, nici despre persoanele ilustre cu care intraseră în contact. Lucru ciudat, nu simţeau, după câte se părea, nici o decepţie din cauza asta. Dădeau din cap cu un aer complice, zicând: „Ni se pecetluieşte memoria". În schimb, memoria lui Larsen nu părea să sufere nici un fel de restricţionări. Dimpotrivă, el scria mult, descriind Adunările Marilor Instructori şi felul cum erau primiţi acolo unii dintre discipolii săi. Un anumit tânăr, fiul lui spiritual de predilecţie, era deosebit de răsfăţat: îl descria cum stătea aşezat la picioarele unuia dintre acele personaje ilustre, care îl binecuvânta, îi lua mâna şi o ţinea între mâinile lui... imagine emoţionantă... Se povestea că acest privilegiat îşi amintea perfect călătoriile pe care le făcea în lumea „de alături".

Supunându-se magistrului sau, poate, sugestionat de el, tânărul îi confirma spusele, dar într-o zi, sătul

de apăsare, s-a rupt de şleahta care ţesea în jurul lui poveşti cu miracole şi le-a răspuns celor ce-l presau să dea explicaţii: „Eu unul nu ştiu nimic despre lucrurile astea".

A început o nouă carieră de îndrumător spiritual şi l-a întrecut cu mult pe Larsen, iar discipolii lui au fost şi ei mult mai numeroşi decât cei ai profesorului său în materie de teorii ezoterice. Îi era de altfel mult superior ca inteligenţă: filosofia pe care o propovăduia se inspira din cele care sunt clasice în India. Discipolilor săi nu li s-au făcut niciodată confidenţe despre călătoriile în corpul astral care i se atribuiseră, iar el nu le-a propus niciodată să-i conducă în asemenea călătorii.

Oamenilor cu memoria scurtă care nu-şi mai amintesc călătoriile efectuate în corpul astral pot să le opun alţii care se laudă că au o memorie fidelă. Aceştia din urmă nu sunt foarte rari în Tibet; am cunoscut personal câţiva. Sunt numiţi *Deslog*.

Deslog (*hdes log*) înseamnă literal „revenit din lumea de dincolo". *Deslog*-ul nu a murit, ci doar a efectuat în mod misterios o călătorie în timp ce corpul său fie dormea în stare de catalepsie, fie era în comă. Starea aceasta se poate prelungi mult timp. Se citează cazul unor oameni care au rămas aşa mai bine de o lună.

Când revin la viaţa normală, aceşti indivizi – bărbaţi sau femei – povestesc peregrinările pe care le-au

făcut, descriu peisaje pe care le-au contemplat și persoane cu care au stat de vorbă. Relatează aventurile prin care au trecut și senzațiile de plăcere sau de spaimă pe care le-au trăit.

În general, relatările făcute de *Deslog*-i au legătură cu pretinse șederi în infernuri sau paradisuri. Descrierile lor cu privire la anumite persoane întâlnite acolo îi fac uneori pe cei care le aud să recunoască rude sau prieteni și, după caz, respectivii se bucură sau se întristează auzind că aceștia se află fie într-un loc fericit, fie într-un loc al suferinței. În a doua situație, afecțiunea pe care o nutresc față de defunct îi va îndemna să recurgă la serviciile unui lama sau ale unui magician bönpo, în funcție de religia de care aparțin, pentru a le cere să oficieze riturile de natură să aducă eliberarea nefericitului individ[1].

1. Putem apropia acest comportament de cel al catolicilor care cred în purgatoriu și care speră să reușească, cu ajutorul unor rugăciuni și al unor ceremonii, să elibereze sufletele unor apropiați care sunt ținute acolo. Descrierile de paradisuri și infernuri făcute de *Deslog*-i seamănă cu cele care sunt răspândite printre tibetani și care apar în lucrările populare ale budismului din nord. Trebuie să ne amintim că, potrivit budismului, șederea într-un loc fericit sau într-un loc de chin este o consecință a faptelor bune sau rele pe care le-a săvârșit defunctul. Când va fi epuizat consecințele faptelor sale, bune sau rele, acesta va muri în locul unde el însuși s-a plasat și va renaște într-un alt mediu. Trebuie observat că budismul originar este strict filosofic și nu comportă nici una dintre născocirile budismului degenerat profesat de masele

Este uşor de înţeles că nişte indivizi al căror corp e imobilizat de o cauză de ordin patologic, dar a căror minte rămâne activă, conştientizând starea în care se află, pot să se înşele în privinţa acesteia şi să se creadă morţi. În consecinţă, sub influenţa credinţelor lor religioase, imaginile infernurilor şi paradisurilor unde se duc spiritele defuncţilor li se vor înfăţişa în mod firesc.

Aceeaşi observaţie se aplică *Deslog*-ilor care, în loc de plimbări prin paradisuri şi infernuri, fac călătoria post-mortem descrisă în cartea intitulată *Bardo Thodol*[1]. În cursul acestei călătorii pline de peripeţii fantastice, spiritul întâlneşte zei şi demoni, trece prin numeroase locuri cu aspecte felurite şi ajunge în cele din urmă în faţa Judecătorului Morţilor, care hotărăşte genul de renaştere pentru care l-au pregătit faptele sale din trecut.

Un caz asemănător acestora din urmă, cu toate că diferă de ele în mai multe privinţe, este cel al *Deslog*-ilor care se duc, spun ei, în localităţi bine-cunoscute, în general locuri de pelerinaj. Evident, şi în această situaţie, amintirea unor descrieri făcute de pelerini care au fost într-adevăr în locurile cu pricina poate

---

populare. Pentru un budist luminat, infernurile şi paradisurile nu sunt locuri materiale, ci stări de spirit.

1. În ceea ce priveşte *Bardo Thodol*, vezi capitolul ce descrie călătoria spiritului în A. David-Néel, *Textes tibétains inédits*, Ed. de la Colombe, Paris. Ed. germană, Otto Barth (ed.), München.

influența mintea celui care doarme, însă un fapt mai tulburător este că unii *Deslog*-i menționează schimbări recente ale morfologiei locurilor sau modificări aduse unor edificii, deși le-a fost absolut imposibil să fi aflat despre ele în starea lor normală.

Se mai întâmplă și ca *Deslog*-ul să-și povestească, asemenea unui călător obișnuit, întâlnirile ocazionale și ca autenticitatea spuselor sale să fie verificată. Uneori, *Deslog*-ul descrie în amănunt acțiunile oamenilor pe care i-a întâlnit și descrierea sa coincide cu comportamentul real al persoanelor respective în același moment. Se poate întâmpla ca acestea să nu-l fi văzut pe *Deslog* și să nu fi perceput nici un semn care să denote prezența lui. În alte rânduri însă, *Deslog*-ul este clar perceput și e posibil să fi vorbit și să le fi dat interlocutorilor săi impresia că era atât de material prezent, încât aceștia nu bănuiesc că au avut de-a face cu un fel de fantomă. Totuși, aceste apariții sunt în general destul de scurte ca durată și se termină într-un mod mai mult sau mai puțin insolit.

Nu pot să neg că se produc apariții de indivizi la distanță, fiindcă am fost de mai multe ori martoră la așa ceva. În astfel de cazuri, oameni care se aflau aproape de mine recunoșteau în cei pe care-i vedeau persoane cu care erau în relații obișnuite și nu se îndoiau că acestea erau prezente în mod real și material acolo unde le vedeau[1].

1. Vezi detalii în această privință în *Mistici și magicieni în Tibet*.

Totuşi, aceste fapte aparţin domeniului fenomenelor psihice şi nu mi-am propus să mă ocup de ele aici.

Dimpotrivă, se pot cita altele care ţin clar de impostură.

Mergând chiar mai departe decât povestirile din *Călătoriile extraordinare* cu care Jules Verne ne-a încântat tinereţea, ni se prezintă descrieri ale unor lumi subterane ce i-ar putea face să moară de necaz pe toţi speologii din lume. Un speolog a descoperit în lacul dintr-o peşteră pe care o explora în Franţa animale pe care, până în prezent, nu le cunoşteam decât în stare fosilă. Dar ce înseamnă această privire aruncată asupra vieţii din epocile de început ale planetei noastre în comparaţie cu dezvăluirea care ni se face cu privire la Agartha, variantă modernă a Câmpiilor Elizee greceşti, situată în subsolul Tibetului? La drept vorbind, „dezvăluirea" nu e inedită, născocitorul ei fiind considerat Saint-Yves d'Alveydre. Noutatea este că ni se spune cum că preafericiţii locuitori ai acestei cetăţi subterane nu trebuie să se îngrijească de iluminarea ei, fiindcă sunt luminoşi de la natură, asemenea licuricilor sau unor peşti din marile adâncuri oceanice. Şi vedem cum farsori îndrăzneţi, care îşi iau nume multiple şi bizare, se prezintă publicului cumsecade ca şi cum ar veni din grota aceea şi ar fi ambasadorii unei adunări de supraoameni ce-şi ţine sfaturile acolo. Şi mai ciudat e că se găsesc naivi care să le creadă discursurile şi să nu-şi dorească nimic

mai mult decât să li se îngăduie să contemple aceste mistere subpământene.

O asemenea credulitate pare, într-adevăr, inimaginabilă; cu toate acestea, fascinația exercitată asupra oamenilor primitivi de ținuturile himerice îi ține încă sub puterea sa pe mulți dintre contemporanii noștri.

Maha Chohan, Om Chenrezi-Ling Khut Humi Tashi Hutulku de Chygatzeh (sic!) etc. nu pare să fi invitat vreodată pe vreunul dintre discipolii săi să viziteze Agartha, nici măcar pentru o vizită în corpul astral, în timp ce dormeau, așa cum făcea Larsen, și lucrurile stau în general la fel cu toți acești negustători de vise. Pretextul pe care-l folosesc pentru a eluda solicitările de genul acesta este cât se poate de simplu. „Încă nu ești pregătit spiritual să pătrunzi în acest domeniu", spune maestrul.

Pertinența acestei declarații e confirmată de numeroase povestiri. Una dintre ele, publicată cu foarte mult timp în urmă – poate mai bine de cincizeci de ani, într-o publicație teozofică ce mi-a ajuns din întâmplare sub ochi –, relatează scurta aventură a unui om plecat în căutarea „maeștrilor" prin Sikkim. În relatarea lui, călătorul insista mult asupra pericolelor pe care le prezenta planul său într-un ținut bântuit de tâlhari. Totuși, nu se aventurase foarte departe, când a văzut venind spre el doi oameni pe care i-a recunoscut imediat ca fiind „maeștri" și care i-au spus: „Nu merge mai departe, n-are rost. Întoarce-te de

unde vii: nu eşti pregătit să rămâi aici". Era un mesaj categoric. Cercetătorul aspirant s-a întors din drum.

Putem considera că e o poveste inventată de la un capăt la altul sau un vis, dar iată alta care este cât se poate de reală.

Locuiam la marginea de nord a Sikkimului, pe un munte ai cărui versanţi opuşi coborau abrupt până la platoul tibetan din districtul Khampa Dzong. La mai puţin de un kilometru de locuinţa mea rustică, un anahoret se adăpostea într-o peşteră sumar amenajată pentru a-i servi drept sălaş.

Am invitat două doamne pasionate de doctrine ezoterice şi de „misterul învăţăturilor tibetane" să vină să mă viziteze, informându-le că le voi putea servi drept interpretă pe lângă un lama-sihastru priceput în teoriile mistice ale sectei „Marii Împliniri".

Amândouă au dat înapoi. Îi consultaseră pe conducătorii societăţii secrete din care făceau parte, iar aceştia le spuseseră că „nu erau pregătite" să intre în contact cu Tibetul şi cu misterele tibetane şi că trebuiau să renunţe la ideea de a se apropia de ele, deoarece nu puteau spera să obţină nici un rezultat în călătoria lor.

Poate că acei conducători se temeau ca nu cumva adepţii lor, informându-se direct despre Tibet şi despre doctrinele propovăduite acolo, să descopere unele inexactităţi în cultura ezoterică a sectei.

Există totuşi şi aspiranţi la călătorii fantastice care sunt mai îndrăzneţi.

Cu mai puțin de doi ani în urmă am primit mai multe scrisori din Olanda, prin care mi se cereau informații despre un anumit castel fortificat situat în Himalaya. Știam că tocmai se publicase un soi de roman care imita forma unui jurnal de călătorie. Intriga lui, bogată în aventuri fantastice, era centrată pe un castel imaginar, care nu avea nici fortificații, nici caracter istoric. Le-am răspuns celor cu care corespondam că era vorba de o poveste al cărei autor părea să nu fi pus niciodată piciorul în regiunile pe care le descria, fiindcă toate detaliile geografice, etnografice și de altă natură pe care le dădea țineau de pura fantezie.

Credeam că această explicație va fi de ajuns și nu mă mai gândeam la acel castel al zânei Morgana, când mi-a fost anunțată vizita unui domn cu nume scandinav: un bărbat la vreo treizeci de ani, după câte se părea, cu înfățișare serioasă și maniere distinse. O invoca în favoarea lui pe una dintre doamnele olandeze care îmi scriseseră. Răspunsul meu nu-l mulțumise; poate, se gândea el, voisem să-i ascund ce știam despre castelul himalayan, poate eram obligată să păstrez secretul în privința lui. Musafirul meu spera că mă va convinge să nu-i ascund nimic.

Pe scurt, era vorba de un castel frecventat de un număr restrâns de privilegiați. Aceștia se întâlneau cu Iisus și cu Buddha. Puteau să vadă cum aceste ilustre personalități întrețineau cele mai afectuoase relații și își strângeau cordial mâna.

Un anumit „maestru inițiat" vizita ocazional castelul, deplasându-se până acolo aproape instantaneu prin mijloace magice, din locuri aflate la mii de kilometri distanță, și făcându-și apariția subit, „fără să-l fi văzut cineva venind".

Nu trebuie să-i considerăm pe oaspeții castelului o adunare de „dezincarnați" sau de indivizi reprezentați de corpul lor astral[1], mi-a spus interlocutorul meu. Toate aceste personaje, inclusiv Iisus și Buddha, se comportă ca niște simpli muritori: se așază la o masă acoperită cu o față de masă superbă și sunt serviți în vase de aur sau de argint. Sunt aduse o mulțime de mâncăruri rafinate. Toate sunt produse prin magie, cu ajutorul unui procedeu interesant: undeva, foarte departe de acolo, fructe rare, legume necunoscute în ținutul din jurul castelului, flori tropicale etc. sunt supuse unui procedeu de dezintegrare a materiei din care sunt formate. Atomii astfel separați sunt proiectați prin spațiu în direcția castelului, unde, prin jocul afinităților, se reagregă și redevin fructele, legumele, florile sau diferitele obiecte care erau inițial.

Gentlemanul scandinav mi-a oferit aceste detalii pe un ton care denota o convingere sinceră.

— Cum voi putea ajunge la acest castel? m-a întrebat musafirul meu. Credeți că voi fi primit acolo? Sunt hotărât să plec spre India și, de acolo, să ajung

1. Sau trupul de slavă în care cei aleși vor fi îmbrăcați la Judecata de Apoi.

în Himalaya. Cu siguranţă aţi auzit de castelul acesta când eraţi în ţinut. Aţi putea să-mi trasaţi un itinerar.

Vorbea despre asta la fel de firesc şi cu tot atâta siguranţă ca şi când mi-ar fi cerut să-i indic diferitele drumuri care duc de la Paris la Marsilia, iar credinţa lui în existenţa castelului şi în minunile pe care acesta le adăpostea era totală.

Un fapt îl punea totuşi pe gânduri: „maestrul iniţiat" care se ivea din când în când printre oaspeţii castelului, „deplasându-se în mod misterios dintr-un loc îndepărtat", folosea oare pentru sine acelaşi procedeu ce servea la transportul fructelor etc. care apăreau pe mese la banchete? Disocia oare elementele din care era compus pentru a le reagrega după transferarea lor prin spaţiu? Sau îşi proiecta dublul, corpul astral? Ce era de fapt omul acela care putea fi văzut mâncând la castel, ştergându-se la gură şi pe mâini cu şervetele fine dintr-un material ca damascul, discutând cu musafirii, vorbind cu Iisus şi cu Buddha? Era oare un corp-fantomă a cărui realitate materială rămânea undeva departe? Şi, în locul îndepărtat unde se afla, acel corp se comporta la fel ca dublul său la castel? Sau, dimpotrivă, maestrul lăsa în urmă un corp-fantomă[1] ce se comporta aşa cum fac de obicei

1. S-a povestit că răposatul Panchen Lama, predecesorul actualului purtător al acestui titlu, decedat şi el, folosise o stratagemă asemănătoare atunci când fugise din Shigatse ca să scape de persecuţia lui Dalai Lama (răposatul Dalai Lama), lăsând la Shigatse un dublu al său care putea văzut de toată

oamenii reali, iar individul adevărat, în carne și oase, era cel care putea fi văzut la castel? Și cum stăteau lucrurile cu Iisus și cu Buddha, care părăsiseră lumea noastră de atâta amar de vreme?

Cetățeanul scandinav întorcea pe toate fețele în mintea lui aceste probleme angoasante. Mă întreba ce părere aveam.

Evident, nu aveam nici una, dar înțelegeam că era inutil să încerc să-i demonstrez unui om atât de convins absurditatea călătoriei pe care voia să o întreprindă.

Oricât de stranii pot părea uneori intențiile unor spirite neliniștite pe care le chinuie setea de aventuri supranormale, niciodată n-au lipsit ghizii care să se ofere să le călăuzească pe drumurile învăluite în cețuri ce duc spre ținuturile himerice.

Shri Ananda Saraswati făcea parte dintre aceștia din urmă. Bărbat chipeș, brahman cu tenul mat, cu ochii negri și dominatori, așa cum îi stă bine unui păstor de suflete, lăsa să se înțeleagă în cuvinte măsurate, prudente, reținute și cu o voce parcă înăbușită de greutatea tainelor pe care le-ar fi putut transmite că învățătura lui era unică în lume. Principiile directoare ale doctrinei, spunea el, se bazau pe date care veneau nu numai din vremurile antice sau chiar preistorice,

---

lumea, în timp ce el galopa spre China prin pustietățile din nordul Tibetului.

ci şi dintr-un trecut mult mai îndepărtat: cel în care materia primordială abia începea să se organizeze, să se specializeze, să solidifice elementele fluide sau eterice conţinute în ea...

Trebuia să-l auzi pe Ananda Saraswati declamând aceste revelaţii... Era convingător, se exprima cu sobrietate, în cea mai curată engleză de la Oxford, pe care două şederi în Statele Unite nu reuşiseră să o altereze. Ce să mai spunem despre felul cum răsunau lungile citate în sanscrită cu care îşi presăra discursurile?... Majoritatea auditorilor săi nu înţelegeau limba divină, dar simfonia captivantă cu care le desfăta urechile avea asupra lor efectul unei vrăji care-i îmbăta şi îi făcea să-i soarbă cuvintele.

Un sceptic ironic mi-a spus într-o zi despre el: „Seamănă cu dresorii de şerpi care îşi practică arta în pieţele publice, doar că în loc să cânte din fluier el îşi psalmodiază poveştile. Mă aştept să-i văd pe auditorii lui legănându-şi capetele în cadenţă, aşa cum fac cobrele care ies din coşurile lor". Remarca aceasta muşcătoare nu era lipsită de adevăr.

Fondul cel mai adânc al învăţăturii măreţului Ananda, pe care se prefăcea că nu-l transmite decât unor discipoli consideraţi în stare să-l primească, consta în a prelucra, a subţia partea materială a individului uman pentru a o face mai puţin rezistentă la efectele dublului subtil ce încearcă să se elibereze din captivitatea în care e ţinut. Din captivitatea în care, spunea Ananda,

l-a aruncat atașarea față de senzațiile grosiere pe care nu le putem trăi decât cu ajutorul unui corp din materie densă.

Cum te puteai „subția"? Exista postul. Luând în considerare formele destul de pline ale frumosului atlet care era Shri Ananda Saraswati, acesta nu părea să practice prea asiduu abstinența. Și nu o impunea nici discipolilor săi, pentru el era suficient să fie vegetarieni.

Prescria cufundări în apă făcute într-un fel anume, însoțite de gesturi rituale, de recitarea anumitor formule și de exerciții de respirație. De asemenea, recomanda mersul în aer liber, la asfințitul soarelui sau pe timpul nopții, cu ochii înălțați spre cer, până când cel care practică acest exercițiu simte o senzație de ușurare și are impresia că picioarele abia îi mai ating pământul[1].

Acestea erau liniile esențiale ale programului de antrenament stabilit de Shri Ananda pentru elevii săi.

Liniile esențiale... da, dar în spatele acestora exista ceva destul de tenebros. Drogurile.

Ca mulți dintre compatrioții săi din lumea yoghinilor, a ocultiștilor și a misticilor, Shri Ananda era

1. Acest exercițiu este practicat în Tibet de către cei care încearcă să intre într-o stare specială ce le permite să străbată pe jos mari distanțe fără să simtă nici foamea, nici setea, nici nevoia de somn. Vezi A. David-Néel, despre *lung-gom-pa*, în *Mistici și magicieni în Tibet*.

un adept înflăcărat al *bhang*-ului[1]. Declara că o utilizare judicioasă a acestuia determină modificări în elementele constitutive ale indivizilor. Aceste modificări, spunea dânsul, permit trezirea unor facultăţi şi a unor simţuri latente în ei. Dar, adăuga Ananda, trebuie ca aceste facultăţi, aceste simţuri să existe realmente în individ; cu alte cuvinte, trebuie ca el să fi ajuns la gradul de dezvoltare fizică, mentală şi spirituală pe care îl presupune existenţa lor; de aceea, folosirea haşişului sau a altor preparate asemănătoare nu poate fi recomandată decât de către un maestru care a studiat cu atenţie constituţia celor cărora li se adresează.

Stăpânea Ananda Saraswati îndeajuns această ştiinţă ca să-i identifice pe cei pentru care antrenamentul cu ajutorul haşişului putea fi salutar? Nu mă voi hazarda să exprim o opinie cu privire la acest subiect. Personal, condamn orice folosire a unor droguri sau a unor practici fizice în scopul de a obţine rezultate de ordin spiritual. Prin aceste mijloace nu reuşeşti decât să te păcăleşti pe tine însuţi luând nişte senzaţii

1. *Bhang* este numele unui preparat făcut cu frunze uscate de cânepă indiană. Este ceea ce noi numim, folosind denumirea sa arabă, „haşiş". Se folosesc şi seminţele plantei. Haşişul se fumează, se mestecă, este înghiţit sub formă de pilule sau sub forma unui soi de magiun. Efectele haşişului sunt apropiate de cele ale opiului. După părerea celor care au consumat ambele droguri, haşişul produce efecte mai delicate decât cele obţinute cu ajutorul opiului.

pur materiale drept semnele unui grad înalt de perfecţiune supranormală.

Aşadar, Shri Ananda, care consuma el însuşi haşiş, le dădea şi unora dintre discipolii săi. În această privinţă, pare să fi acţionat într-un mod uneori echivoc, dacă nu chiar perfid.

Una dintre – trebuie să spun oare victimele sale? – mi-a destăinuit următoarele:

„Maestrul" îi dăduse să ia într-o seară o pilulă pe care spunea că o „magnetizase" şi în care, printr-o concentrare mentală prelungită, încorporase energii puternice. Efectul acestei pilule trebuia să fie, după spusele lui Shri Ananda, acela de a provoca o slăbire a legăturilor dintre corpul astral şi dublul său material şi de a permite acestui corp subtil, însoţit de principiul conştient, să depăşească limitele lumii materiale.

Ananda nu-şi informase elevul că îi dădea să ia haşiş. Poate avea motive să creadă că acesta ar fi refuzat să ia ori poate spera că, sub efectul drogului, va avea vise despre care considera că reprezintă fapte reale şi că încrederea elevului în puterea îndrumătorului său spiritual va fi astfel mult sporită. Nu ştiu. Am aflat doar că „discipolul" rupsese orice relaţie cu Ananda.

Am motive să cred că le droga astfel, fără ştirea lor, pe câteva femei, eleve de-ale sale. Alţii consumau haşiş de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni.

Folosirea drogurilor e destul de răspândită printre adepții micilor secte ezoterice. În cursul primelor mele șederi în aceste medii, la „Gnoza supremă", în Londra, la Societatea Teozofică, în Paris, precum și în alte locuri, deja auzisem vag despre oameni care se drogau în scopuri „spirituale" (?). Cu un aer misterios, o americancă îmi arătase o cutiuță de abanos ce conținea un baton dintr-o pastă despre care ea spunea că era haşiş. În lemnul cutiuței era incrustat cu aur cuvântul sacru al Indiei, *Aum*, iar proprietara sa mesteca în mod ritual rondele din pasta din care era format batonul.

Îmi lipsește experiența personală în ceea ce privește efectul drogurilor – opiu, haşiş, beladonă etc. –, dar, după informațiile pe care le-am putut culege, se pare că profanii se înșală mult asupra rezultatelor pe care le atribuie acestora. Visele paradisiace sunt foarte rare. Culii chinezi, pe care i-am observat timp de mulți ani, încovoiați sub poverile lor, fumează la popasuri ca să-și atenueze senzația de oboseală și să prindă puteri pentru a-și continua drumul. Unele pături sociale superioare fumează ca să-și procure o senzație plăcută de destindere, de lipsă de apăsare, de amețeală mai subtilă decât aceea pe care o dă alcoolul.

Nu toți discipolii lui Shri Ananda trăiau aventuri minunate după ingerarea drogului. Doar câțiva se lăudau cu asta și probabil că drogul nu făcuse altceva decât să sporească forța dorințelor care le bântuiau

mintea şi să le dea acestora forma de imagini. Creşterea intensităţii gândurilor este unul dintre rezultatele general recunoscute de către cei care utilizează în mod lucid acest drog. De aceea i-am şi auzit spunând că trebuie să te fereşti să iei haşiş atunci când eşti pradă unor preocupări chinuitoare, deoarece acesta le-ar intensifica.

Am cunoscut un caz în care ingerarea de haşiş avusese rezultate atât de ciudate şi de importante, încât merită să fie prezentate. Eroul întâmplării este un european, iar aceasta s-a petrecut în Europa.

Tânărul despre care este vorba era interesat de aspectul ezoteric al doctrinelor religioase şi filosofice din Orient. Părinţii animaţi de un bun-simţ profund tradiţional văd în general cu ochi răi faptul că fiul lor nutreşte „visuri deşarte". Cei ai aspirantului mistic-gnostic-ocultist s-au supărat şi l-au rugat să se întoarcă în casa părintească, să rămână acolo şi să-şi ajute tatăl la administrarea bunurilor sale pământeşti, pe de o parte, iar pe de alta, să se comporte ca un om „raţional" în mediul social al înaltei burghezii din care făcea parte familia sa.

Fără alt scop decât acela de a experimenta efectul haşişului şi din pură curiozitate, tânărul şi-a procurat drogul de la unul dintre prietenii lui care consuma.

A adormit şi călătoria sa a fost un vis sau, aşa cum i s-a sugerat, dublul lui, corpul lui astral a călătorit

cu adevărat? S-a văzut în vestibulul locuinței părinților săi; la asfințit, vestibulul și scara erau învăluite într-o lumină slabă. Nu se vedea nimeni. Călătorul-fantomă a fost cuprins de o senzație de apăsare extrem de dureroasă, o angoasă deopotrivă fizică și mentală. A înțeles că dacă ar fi pătruns mai adânc în casă, ar fi rămas prizonier acolo pentru totdeauna, supus unei constrângeri pe care n-ar fi putut să o eludeze, că ar fi devenit un robot acționat de cutume și idei identice cu cele care guvernau comportamentul alor săi.

Oroarea violentă care a luat naștere spontan în el în fața acestei perspective l-a zguduit atât de tare încât s-a trezit.

După ce s-a deșteptat, viziunea vestibulului din casa părintească și tulburarea pe care o resimțise acolo nu au dispărut. Emoția fusese prea profundă ca să mai tergiverseze lucrurile. Trebuia să fugă; în aceeași seară, tânărul a ajuns într-un port de unde, câteva zile mai târziu, s-a îmbarcat spre Orient.

A greșit sau a avut dreptate să cedeze unei impresii datorate probabil unei intensificări produse de drog a aversiunii pe care i-o inspira genul de viață la care voiau să-l supună ai săi? Această problemă nu se poate discuta. Eroul întâmplării nu era liber să-și aleagă calea, impulsul căruia îi dăduse ascultare era irezistibil.

Pot să adaug că nu a avut de regretat că a cedat impulsului. Totuși, în ciuda beneficiului pe care l-a dobândit de pe urma experienței pe care a avut-o cu

haşişul, aceasta a rămas unică: nu a mai luat niciodată.

Nu ştiu ca printre discipolii lui Shri Ananda să se fi produs fapte atât de originale. Asupra celor mai mulţi dintre ei drogul nu avea decât un efect soporific şi, cu toate că foarte abilul lor maestru le recomandase insistent să-şi cultive în prealabil dorinţa de a se elibera momentan de corpul lor material, asemenea elevilor lui Larsen, nu-şi aduceau aminte să fi călătorit.

Cât despre cei care pretindeau că păstrează amintirea unor peregrinări, ei se împărţeau în două categorii. Unii, fie că recunoşteau sau nu, pur şi simplu visaseră. Alţii îşi dădeau seama că, stând întinşi sau chiar aşezaţi, nu adormiseră. Erau conştienţi că se aflau într-o stare ciudată: ceva care *era ei* se separa parţial de altceva care, la fel, *era eul lor*. Această parte a lor eliberată de cealaltă se aventura atunci în depărtări, pe când cea de-a doua, corpul, rămânea inertă, păstrând totuşi suficientă prezenţă de spirit pentru a urmări mişcările dublului său şi a se interesa de ele.

În acest timp, dublul, conştient şi el de propria-i identitate, îşi continua plimbarea, însoţind-o cu reflecţii privind peripeţiile deplasării. Îşi conducea oare în mod voluntar aceste vagabondări? Se pare că aşa s-a întâmplat uneori, însă cel mai adesea dublul dădea ascultare unor impulsuri pe care nu părea să le controleze şi era purtat de ele în locuri unde nu plănuise să meargă, ba chiar şi în locuri pe care nu le cunoştea.

E nevoie de droguri pentru a produce această stare? Cred că nu. Unii oameni sunt capabili să o provoace după voie, alţii intră spontan în asemenea stări. Aceştia din urmă, fără să adoarmă, sunt cuprinşi de un fel de semianestezie care le atenuează senzaţiile şi îi imobilizează. Îşi dau seama unde se află şi, în acelaşi timp, o parte din ei se simte „altundeva".

Ei văd uneori această „altă parte", legată de corpul parţial amorţit printr-un filament nebulos, alburiu la culoare, care se lungeşte pe măsură ce dublul se îndepărtează.

Nu ştiu dacă fenomenele de genul acesta sunt frecvente şi mă voi feri să emit vreo părere în ceea ce priveşte originea lor. Mă voi mărgini să spun că am avut cunoştinţă de câteva asemenea fapte.

Într-unul dintre cazuri, dedublarea venise după o concentrare puternică a gândirii în legătură cu un loc precis unde „călătoarea" îşi dorea mult să meargă. Se antrenase de multă vreme în transmiterea gândirii şi alte exerciţii asemănătoare. Mi-a zis că a văzut locul dorit şi pe cei care se aflau acolo. Asta putea să ţină de autosugestie, dar, după câte mi se povestea, „dublul" care călătorea remarcase în acel loc prezenţa unui individ pe care nu se aştepta să-l întâlnească, fiindcă îi era complet necunoscut. De asemenea, „dublul" *auzise* conversaţia oamenilor pe care-i vedea. „Auzise" nu este de altfel termenul exact, a precizat cea care mi-a povestit această aventură neobişnuită. „Oamenii aceia vorbeau, iar eu înţelegeam ce ziceau, dar nu auzeam sunetul cuvintelor lor."

Oricum, indiferent care ar fi agenţii ce au acţionat cu acest prilej, s-a verificat că persoanele văzute de către „dublu" chiar se aflaseră în locul unde acesta le văzuse. Cât despre conversaţia lor, nu mi s-au făcut confidenţe în această privinţă, însă mi s-a spus că era legată de interese foarte importante pentru doamna care o surprinsese şi că ea trăgea foloase de pe urma informaţiilor primite în acest mod ciudat.

Într-un alt caz, „dedublarea" s-a făcut spontan. Este vorba tot despre o femeie. Informaţia mea e chiar de la sursă. Doamna stătea de vorbă cu doi prieteni la Paris. O amorţeală de genul celei pe care tocmai am descris-o a ţinut-o timp de mai bine de două ore în fotoliul ei. Era perfect conştientă de încăperea în care se afla (un atelier de pictor transformat în bibliotecă-cabinet de lucru) şi de persoanele care erau de faţă. A văzut cum se îndepărta de ea celălalt „eu" al său, legat de corpul nemişcat printr-un cordon de ceaţă lăptoasă. Nu a încercat să facă nimic ca să dirijeze peregrinările „dublului"; asista la ele ca un martor dezinteresat, cel puţin în ceea ce priveşte scopul lor. „Dublul" s-a dus într-un pension unde doamna fusese crescută cu mulţi ani înainte, iar în acel pension a zăbovit într-o sală unde elevele îşi exersau studiile de pian, cu toate că fosta elevă nu se gândea niciodată la sala cu pricina. Apoi, „dublul" a început să călătorească precum fantomele, umblând încolo şi-ncoace pe deasupra coastelor

Mediteranei. Aceste rătăciri fără țintă au dus-o în Algeria, unde eroina acestei aventuri fantastice își avea, într-adevăr, domiciliul. A văzut strada unde era situată locuința sa, a văzut casa, a ajuns la ușă, care s-a deschis, a privit holul de la intrare, dar nu a intrat, și brusc, cu un șoc, a revenit la starea normală.

Urmarea evenimentelor a confirmat adevărul profetic al acestui șir de tablouri: doamna a făcut lungi călătorii de o parte și de alta a Mediteranei și nu s-a mai întors niciodată în casa ei din Algeria.

VIII

În timp ce Shri Ananda Saraswati, întors din America, făcea pe pontiful în Indii, unul dintre compatrioții lui, care se întorcea și el din America, se afișa cu succes în Europa. Se numea Inayat Khan. Nu l-am cunoscut personal, dar am avut multă vreme relații amicale cu câțiva dintre discipolii săi foarte apropiați și, prin intermediul lor, eram foarte exact informată despre genul de „spiritualitate" care predomina în mediul lor.

Nu e tocmai indicat să-i consideri pe discipolii lui Inayat Khan niște candidați la titlul de exploratori ai unor sfere supraterestre. Nu arătau nici o dorință pentru acest soi de călătorii, iar „maestrul" lor – pe care îl numeau *murshid*[1] – nu-i încuraja să urmărească asemenea fantezii.

1. *Murshid* este un termen arab care desemnează un îndrumător spiritual, cel pe care indienii îl denumesc „guru". Acestuia i se mai spune și „șeic" sau *pir* (șef). Prietenii mei familiarizați cu pronunția cuvintelor arabe îl numeau pe Imayat Khan *Mushi* sau *Mushe* și, în general, credeau că acesta era unul dintre prenumele lui.

Inayat Khan era un musulman din secta heterodoxă a sufiților și din ramura cu tendință gnostică a acestei secte, cea ale cărei doctrine se apropie de filosofia școlii indiente Advaita Vedanta.

Existența sufiștilor în sânul islamului datează de foarte multă vreme. Sunt semnalați în jurul anului 800, însă originea lor este probabil și mai veche.

Etimologia cuvântului „sufist" a fost discutată. Opinia cea mai verosimilă este că acesta vine de la *suf*, care înseamnă „lână". Primii sufiști erau derviși, adică credincioși care trăiau din milostenii; purtau veșminte din lână grosolană nevopsită, de unde și numele lor, „îmbrăcat în lână". Mai târziu au fost propuse etimologii mai măgulitoare și sufiștii au devenit „cei puri", „cei aleși".

Acești primi sufiști, care erau exclusiv asceți cerșetori, nu par să fi fost mistici adevărați. Ceea ce-i îndemna să îmbrățișeze o viață de detașare și de penitență era teama de judecata lui Dumnezeu și spaima de iad, căci Dumnezeul lor era cel pe care Coranul l-a împrumutat de la evrei: un Domn aspru, dominator și exigent. De-a lungul timpului, printre sufiști s-au răspândit idei de origine indiană. Unii dintre aceștia au devenit mistici asemenea vișnuiștilor hinduși și creștinilor romano-catolici; în cazul lor a dominat o iubire exaltată pentru Dumnezeu, conceput în mod absolut antropomorfic, fără ca ea să elimine complet spaima de iad. Alții au înclinat spre gnosticism, iar în zilele noastre toți sufiștii cultivați

sunt mai mult sau mai puțin gnostici. Se înțelege de la sine că aceștia din urmă nu se gândesc să se îmbarce în căutarea unor „Insule ale preafericiților" terestre sau supraterestre. La fel ca panteiștii indieni, profesează unitatea lor cu Divinitatea. Pentru că a proclamat-o prea fățiș, unul dintre ai lor, Husayn Mansur zis al-Hallaj, a fost executat la Bagdad în 922 d.Hr.

Cât despre mistici, „călătoriile" lor sunt pur mentale. Un poem celebru, *Mantiq al-Tayr*, de Farid al-Din Attar, povestește călătoria unui grup de păsări în căutarea păsării Simorg (care simbolizează Divinitatea) sub conducerea unei pupeze. Povestea ar putea fi comparată cu cea din *Bunyan's pilgrim* dacă spiritul ei nu ar fi cu totul diferit. În lucrarea poetului sufist nu este vorba despre păcat sau ispitire; păsările-pelerini sunt mânate doar de dorința de a ajunge la Dumnezeu, pe care îl iubesc cu patimă. În călătoria lor, ele traversează șapte văi ce simbolizează etapele sufletului în drumul său spre Dumnezeu: valea căutării, cea a iubirii, cea a cunoașterii, cea a lipsei de atașament, cea a unității perfecte, cea a renunțării complete și cea a anihilării.

Păsările formau un grup de câteva mii la plecare. Din diverse motive, oboseală sau pierderea credinței, dezertările au fost numeroase. Doar treizeci de păsări au ajuns în fața Prezenței divine. Autorul le descrie într-o stare jalnică: cu penele pârlite, cu carnea sfâșiată și trupul împuținat. Dar, în timp ce-și atingeau ținta, au fost brusc iluminate. Atunci, privindu-se

una pe alta, au observat că fiecare dintre ele era „Simorgul" pe care-l căutau, că fiecare dintre ele era Dumnezeu. În orice parte s-ar fi uitat, vedeau chipul Simorgului.

Uluite, au cerut explicația acestui miracol și un glas le-a răspuns: „Prezența divină este o oglindă: oricine intră în ea, se vede pe sine însuși".

Termenul „Simorg", folosit în această poveste pentru a desemna Divinitatea, înseamnă de fapt „treizeci de păsări".

Și alți autori musulmani au scris povești mistice care iau forma relatării unei călătorii. Celebrul savant și filosof Avicenna[1] (980-1037) a scris *Fiul viu al celui ce veghează* (*Hayy ibn Yaqzan*), în care un bătrân ce simbolizează inteligența însoțește un călător (sufletul) în peregrinările lui.

Acești mistici pot recita cu toată sinceritatea mărturisirea de credință musulmană: „Nu este alt Dumnezeu decât Allah"[2]. Pentru ei, Allah este *Unicul*, nu în sensul vulgar că ar fi singura ființă divină în mijlocul masei de ființe nedivine, ci pentru că numai *El* există, iar celelalte ființe sunt neant[3].

1. Pe numele său arab Ibn Sina, medic, filosof și gnostic, autor al unei enciclopedii filosofice.
2. *Lā ilāha illa' llah*.
3. „Eu sunt Cel ce sunt", îi spune Iahve, Cel Veșnic, lui Moise (*Ieșirea* III, 14).

Ezit să cred că Inayat Khan le transmitea discipolilor săi chintesența învățăturii sufiste. Câtorva dintre ei le dădea caiete pe care se angajau să nu le dea mai departe nimănui. Dorința unora de a dovedi că erau socotiți demni să acceadă la doctrinele ezoterice mi-a oferit ocazia să aflu despre aceste lucruri. Teoriile expuse erau primii pași ai filosofiei indiene.

Oare Inayat Khan, cu disprețul înnăscut al tuturor orientalilor față de facultățile intelectuale ale străinilor din Occident, considera că era inutil să-și ducă elevii mai departe? Tot ce se poate.

Ne putem întreba și dacă Inayat Khan era cu adevărat un filosof mistic sau chiar un înțelept cultivat.

În realitate, Inayat Khan era un artist, cântăreț din vina și din gură, care venise în Europa ca să dea concerte. Niște împrejurări pe care nu le cunosc în detaliu l-au pus în situația de a renunța la arta lui pentru a se transforma în îndrumător spiritual. S-a căsătorit cu o americancă (unii spuneau că era olandeză)[1] și s-a stabilit cu ea în împrejurimile Parisului. Câțiva dintre discipolii săi s-au grupat în jurul lui, unii locuind în mici vile în apropierea vilei sale, ceilalți ocupând temporar camere într-o clădire construită

1. Din această căsătorie, Inayat Khan a avut trei copii: doi băieți și o fată, care a avut o moarte tragică. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, aceasta se angajase în serviciul de informații al Aliaților. Parașutată de mai multe ori în Franța pentru a îndeplini misiuni, a fost în cele din urmă denunțată nemților, care au împușcat-o.

anume în acest scop, dar nu au existat niciodată vreun *ashram*[1] asemenea celor din India sau comunități așa cum s-au format în jurul câtorva guru occidentali și unde discipolii locuiau permanent.

Îndoielile pe care le avusese, poate, Inayat Khan în privința aptitudinilor intelectuale ale discipolilor săi păreau să fi fost justificate. În rândul acestora, femeile erau majoritare. La fel se întâmplă în toate Bisericile, mici sau mari, din Occident; urmând un maestru indian, ele își satisfăceau nevoia de emoție și, în egală măsură, dorința de a-și da importanță, de a se distinge de femeile din anturajul lor. Inayat Khan le dădea nume bizare, probabil arabe. Am cunoscut o Garmatha și o Berguerah; de altfel, e foarte probabil ca doamnele cu pricina să fi stâlcit pronunția acestor nume.

Numele le erau impuse cu ocazia „inițierii" lor, căci la Inayat Khan, ca în toate micile secte asemănătoare, existau „inițieri". De asemenea, *murshid*-ul conferea grade.

Ieșind de la o discuție particulară cu el, una dintre discipolele lui s-a dus să o întâlnească pe alta: „Tocmai m-a făcut șeic", i-a spus ea. „Ce-i asta? Ce-o să trebuiască să fac?"

1. *Ashram*: în India, locuința mai mică sau mai mare în care un maestru trăiește înconjurat de discipolii săi. Un *ashram* poate să conste într-o singură construcție de locuit sau să ia proporții vaste. Cel întemeiat de Aurobindo Gosh la Pondicherry are la ora actuală dimensiunile unui mic oraș unde trăiesc câteva mii de persoane.

Alte persoane binevoitoare se interesau mult în privința detaliilor de ordin vestimentar.

În reuniunile culturale ale sectei lui Inayat Khan, cel sau cea care oficia purta o robă neagră amplă ce se preta la gesturile spectaculoase cărora, în limbajul baroului, li se spune „efecte de mâneci". Una dintre doamnele acestea, autorizată să conducă respectivele adunări pioase, mi-a făcut o demonstrație, arătându-mi cum îi binecuvânta cu brațele întinse pe asistenți la sfârșitul slujbei. Oare se lua în serios în acest rol sacerdotal? Înclin puțin să cred că da; cert este că acest moment îi oferea o plăcere imensă.

Am fost invitată să vizitez un templu construit în Olanda de discipoli ai lui Inayat Khan. Termenul „templu" nu trebuie să ne inducă în eroare: musulmanii nu admit nici o etalare idolatrică în locurile destinate cultului; moscheile lor sunt severe, lipsite de ornamente și extrem de maiestuoase. Totuși, spațiul în care am fost introdusă nu avea nimic dintr-o moschee, ci semăna cu sălile de reuniune ale unor societăți savante sau literare care se bucură de o situație financiară prosperă și respira un confort de bună calitate.

Un mare număr de fotolii de piele roșcată, prevăzute pentru asistență, erau așezate în fața unei estrade lungi unde luau loc președintele și oratorii. Pe toată lungimea acestui podium, în perete fuseseră amenajate nișe și fiecare dintre ele adăpostea o lumânare. Toate lumânările erau de înălțime egală, cu excepția

celei din mijloc, care, prin dimensiuni şi volum, eram cam de două ori cât celelalte. „Acestea", mi-a explicat preşedinta grupului, „reprezintă diferitele religii care există în lume, în timp ce lumânarea uriaşă plasată în mijlocul lor simbolizează doctrina lui Inayat Khan, care înglobează toate învăţăturile diferitelor Biserici şi le adaugă o Cunoaştere şi o Înţelepciune transcendente".

Apoi, arătând spre uşa mare pe care intrasem, mi-a zis: „Publicul soseşte pe acolo; noi intrăm pe aici". Gestul său indica o uşiţă aflată în josul unei scări ce ducea la estradă şi comunica cu grădina mare a casei unde doamna locuia împreună cu soţul ei. Templul fusese construit, cred, pe un teren care le aparţinea.

Acest „noi intrăm pe aici" era pronunţat cu atâta onctuozitate, încât aveai impresia că o bomboană delicioasă se topea în gura frumoasă a preşedintei. Se delecta vizibil cu evocarea tabloului pe care îl suscitau aceste câteva cuvinte. Ea şi soţul ei, învesmântaţi în robele lor de oficianţi, intrând fără grabă pe uşa rezervată ce se învecina cu estrada unde ardeau lumânările şi ducându-se să se aşeze la locurile lor, dominând asistenţii care intraseră pe uşa cea mare, banală, deschisă tuturor. Bucuria ei copilărească avea ceva atât de mişcător, încât nu simţeam nici o dorinţă să o ironizez şi am ieşit cu multă gravitate pe „uşa cea mică", pentru a mă duce în celălalt capăt al grădinii să cinez la fermecătoarea gazdă care era preşedinta cultului ezoteric instaurat de Inayat Khan.

În Orient, virtutea esențială cerută din partea unui discipol este răbdarea: ea merge mână în mână cu un respect pentru maestru care se învecinează cu adorația și cu o supunere pasivă la ordinele sale.

Discipolul crede cu tărie că maestrul său este capabil să-l pună pe calea ce-l va conduce spre o țintă la care aspiră, țintă deseori imprecisă și care diferă în funcție de personalitatea aspirantului-călător. El speră că bunăvoința maestrului îl va călăuzi de-a lungul acestui drum, însă nu-l va deranja niciodată cu solicitările lui, nu-i va cere să-l ajute să depășească etapa în care se află pe moment, nici să-l facă să le străbată pe următoarele cu o viteză accelerată. Discipolul poate, așa cum fac unii, să se așeze zi de zi la ușa maestrului, fără să-și permită vreodată să i se adreseze, așteptând ca acesta să găsească de cuviință să-l cheme la el și să-l instruiască.

O asemenea răbdare nu-i caracterizează pe occidentali. Ei vor să li se predea „exerciții". Când unui discipol occidental i se descrie și i se explică un „exercițiu", recomandându-i-se să-l repete zi de zi, se plictisește repede de el și cere altul, cel vechi nu-l mai „amuză".

Evident, nu-i va mărturisi asta maestrului când va solicita de la el o nouă învățătură, ci își va sprijini cererea cu motive de un ordin mai înalt. Maestrul nu se lasă păcălit, dar dacă, dintr-un motiv adesea interesat, ține să-l păstreze pe solicitant în cercul său de credincioși, îi va accepta dorința.

Inayat Khan prescria *dhikr*. Acest cuvânt are sensul aproximativ de „amintire" și pune în practică preceptul din Coran care îi poruncește credinciosului să-și „amintească" mereu de Dumnezeu. La sufiști se folosește în acest scop recitarea în mod repetat a anumitor fraze, precum „Dumnezeu e mare" (*Allah akbar*), „Slavă lui Allah" (*subnān Allah*) sau „nu este alt Dumnezeu decât Allah" (*lā ilāha illa' llah*). Inayat Khan le rezervase elevilor săi această ultimă declarație. Firește, i-o învățase în arabă, așa încât o repetau fără s-o priceapă și își închipuiau că li se transmisese o formulă magică și secretă, menită să producă efecte miraculoase. Unii dintre adepții lui Inayat credeau că aceste rezultate miraculoase trebuiau să fie precedate de viziuni luminoase felurit colorate.

Trebuia nu numai să pronunți aceste silabe în arabă, ci să le și psalmodiezi, iar câțiva credincioși, din exces de zel, ajungeau să le zbiere. În felul acesta, pronunțarea se transforma într-o serie de sunete inedite. *„Ah lala la hu!"*, striga o doamnă care mă invitase să asist la exercițiul ei. În același timp, își legăna violent capul dintr-o parte într-alta, până ce-și atingea umerii, iar când ajungea la punctul culminant al acelui *„hu!"* din final, bărbia îi cobora, lovind rapid și scurt pieptul. Continua să facă acest „exercițiu" până la epuizare, uneori de mai multe ori pe zi și chiar și în timpul nopții.

Or, aceste ședințe de *dhikr* nu aveau loc pe teritoriu musulman, unde, în ciuda fanteziei personale a

executantei, poate că ar fi fost înțelese, ci într-o țară meridională din Europa și – circumstanță agravantă – într-un imobil unde stăteau mai mulți locatari respectabili. Aceștia au fost tulburați, s-au gândit că era vorba despre crize de nebunie și l-au alertat pe portar care, la rândul lui, a făcut niște demonstrații pentru membrii familiei ucenicei derviș-urlător. „Exercițiile" au trebuit să înceteze. Doamna nu a părut să fie din cale-afară de mâhnită și le-a înlocuit cu altele mai puțin zgomotoase.

De asemenea, Inayat Khan reluase o practică bine cunoscută în lumea musulmanilor pioși și pe care Mullah Shah (1584-1661) pare să o fi folosit din plin pentru a-și aduce discipolii la stări extatice. Practica aceasta consta în a-l pune pe unul dintre ei să se așeze în fața lui și a-i porunci să-l privească drept în ochi. Maestrul și discipolul stăteau astfel un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, până ce discipolul avea viziunea unor lumi spirituale.

Inayat Khan practica acest soi de hipnotism în felul următor: în spatele unei perdele, un divan și un scaun erau puse față în față. Pe cel dintâi se așeza Inayat Khan, cu picioarele încrucișate după obiceiul orientalilor; adepții săi spuneau că era cufundat în cea mai adâncă meditație, cea pe care indienii o denumesc *samàdhi*. Bineînțeles, lucrurile nu stăteau deloc așa și maestrul, la pândă, supraveghea cu atenție „exercițiul" în desfășurare.

Unul dintre elevii săi stătea de pază. Rolul lui era să le indice participanților momentul când trebuiau să treacă după perdea și cel când trebuiau să iasă de acolo.

Un gest cu mâna desemna locul protejat de perdele, iar discipolul, care pândea momentul, intra în ascunzătoare și se așeza în fața maestrului. Îl privea fix în ochi, fără să se miște. După un anumit timp, de altfel variabil, maestrul închidea ochii, iar discipolul înțelegea atunci că trebuie să plece; supraveghetorul îi reamintea acest lucru printr-un nou gest, întorcând palma mâinii spre exterior.

Ce *văzuseră* cei care se pretaseră la această contemplație? Nimic, recunoșteau cei mai mulți dintre ei, punându-și cu umilință eșecul pe seama inferiorității propriilor aptitudini spirituale. Totuși, mi s-a povestit că unii pretindeau că ar fi perceput „ceva". Ce anume? Nu-și dădeau prea bine seama. Era vorba despre o impresie imposibil de definit, vagă și extrem de fugitivă.

Există și oameni încăpățânați; persoana care a creat un incident în cursul uneia dintre ședințele de contemplație al căror mecanism tocmai l-am descris făcea probabil parte din tagma acestor recalcitranți. Inayat Khan închisese ochii, dar, în loc să se ridice și să plece, așa cum ar fi trebuit, doamna zăbovea și continua să-l țintuiască cu privirea, mormăind cuvinte de neînțeles. În zadar cea care era pusă să supravegheze întrevederile maestrului făcea gesturi repetate,

cu palma mâinii întoarsă spre exterior, pentru a-şi invita condiscipola să se retragă. Femeia bâiguia mai deslușit: „Lumina verde... Venea... De ce a închis el ochii?... Venea lumina verde... verde...".

Asistenţii rămaşi de cealaltă parte a perdelelor ciuleau urechea; doamna nu se dădea dusă. O lovitură uşoară, apoi alte câteva mai puternice în spătarul scaunului pe care stătea nu au dus la nici un rezultat. A fost nevoie ca, blând, dar ferm, unul dintre discipolii de sex masculin să o apuce pe încăpăţânată de braţ şi să o tragă după el în sala comună, în timp ce aceasta, vehementă din cauza decepţiei, striga: „Verde... o lumină verde... venea... venea...".

S-a săturat oare Inayat Khan de fanteziile discipolilor săi occidentali şi de viaţa sa de familie? A dat ascultare altor raţiuni? Greu de ştiut; a părăsit însă Europa singur şi s-a întors în Indii, unde a rămas până la moarte.

Inayat Khan nu deţinea monopolul „trucului" prohipnotic; contemplarea în ochii maestrului fusese deja practicată cu succes, cu trei secole înainte, de către Mullah Shah. În epoca modernă, mulţi guru occidentali l-au adoptat. Aşa făcuse şi Baha Bharati.

Acest Baha Bharati, căruia i-am cunoscut câteva dintre victime, îndoctrinase în cursul unei şederi în America mai multe doamne, incitându-le să-l însoţească în Indii, într-un *ashram* unde, sub conducerea lui, aveau să-şi dezvolte facultăţile spirituale astfel

încât să acceadă la planuri de existență infinit superioare celui accesibil muritorilor de rând. Vreo douăsprezece femei credule s-au îmbarcat și au plătit, pe lângă costurile propriei călătorii, și pe cele ale călătoriei maestrului, plus contribuții pentru amenajarea materială a *ashram*-ului.

De cum a pus piciorul pe pământul Indiei, gurul s-a făcut nevăzut, lăsându-și turma de izbeliște. Pe discipolele americane nu le aștepta nici un *ashram*. Majoritatea lor nu dispuneau de resurse. Consulatele au intervenit; câteva dintre ele au fost repatriate, celelalte au găsit de lucru ca doamne de companie sau institutoare în familii din înalta societate indiană.

Le-am întâlnit pe câteva dintre ele, dintre care una, care poseda o anumită avere, și-a transferat fondurile și a petrecut vreo doi ani în India.

Alta s-a încăpățânat să rămână în India deși nu avea nici un fel de fonduri pe care să le transfere. Avea grade universitare, iar în America ocupase un post în învățământ. A fost angajată rând pe rând ca institutoare, guvernantă și secretară, dar de fiecare dată pentru puțină vreme. Indienii au o dispoziție schimbătoare și se satură repede de „protejații" lor. Când a venit bătrânețea, nefericita a ajuns în cea mai tristă mizerie.

Întrucât nu se vindecase complet de „aventuri spirituale", în ciuda experienței neplăcute pe care o avusese cu Baha Bharati, aderase pe rând la majoritatea sectelor hinduse, căutând zadarnic în sânul lor

îndrumătorul în stare să o conducă spre lumile fantasmagorice la care visa.

Am văzut-o, la sfârșitul vieții ei, locuind sub o scară, într-o casă indiană unde era ținută din milă.

Frustrată în încercarea ei de a găsi un maestru, plăsmuise unul nevăzut, despre care nu știa prea bine unde își avea sălașul: într-un loc inaccesibil din Munții Himalaya sau în niște regiuni extraterestre. El îi dădea, spunea dânsa, învățături pe care le percepea în spirit într-un mod misterios[1]. Facultățile mentale ale sărmanei femei păreau tulburate. În cele din urmă, niște străini au fost mișcați de situația ei dureroasă și au internat-o în spital. Am aflat că murise după o scurtă ședere în spitalul la care fusese dusă.

Există un mare număr de cazuri asemănătoare. Amăgirea „Insulelor preafericiților" și a regiunilor imaginare, fie terestre, fie spirituale, continuă să acționeze, iar pelerinii continuă să pornească la drum

1. Cazurile de genul acesta sunt destul de numeroase în rândul misticilor. Le putem apropia de fenomenul inspirației. Oare nu cred majoritatea oamenilor religioși că Dumnezeu și alte personalități nevăzute – sfinții, îngerii păzitori – le vorbesc, le dictează comportamentul pe care trebuie să-l aibă etc.? Pe de altă parte, ei cred și că Satana le ține discursuri perfide de natură să-i facă să comită fapte rele. Apoi, nu trebuie oare să-i includem în aceeași categorie și pe cei care își închipuie că există o „voce a conștiinței", considerând conștiința un fel de entitate independentă de activitatea fiziologică a individului, capabilă să converseze cu el pentru a-i reaminti un cod moral elaborat în afara lui de un legiuitor mitic?

spre ele și să eșueze lamentabil, fără să fi ajuns la nici un țărm fericit, deoarece n-au înțeles că nu există „Insule ale preafericiților" decât în noi înșine și că singura călăuză de încredere suntem chiar noi[1].

În cursul uneia dintre ultimele mele șederi la Pekin am primit vizita unei femei la vreo patruzeci de ani, îmbrăcată într-un veșmânt cenușiu de croială semimonastică. Mi-a spus că era cehoaică și discipolă a lui Lincoln Trebnitz, care, la momentul acela, locuia în Tien-tsin împreună cu un mic grup de credincioși. Comunitatea lor trăia în cea mai cruntă sărăcie, mi-a spus ea, și adăpostea o franțuzoaică grav bolnavă. Femeia venea să-mi ceară ajutorul în numele prietenilor ei.

Lincoln Trebnitz era ungur – cel puțin așa afirmau unii, însă fără să fie siguri, fiindcă era cunoscut sub mai multe personalități.

Cu mai mulți ani înainte de această vizită, Lincoln Trebnitz, dându-se drept călugăr budist, îi îndoctrinase atât de bine pe câțiva locuitori naivi din sudul Franței, încât aceștia vânduseră puținele bunuri pe care le aveau ca să acopere costurile călătoriei lor și a lui până în China. Acolo, după spusele lui Trebnitz, trebuiau să fie primiți într-o mănăstire printre ai cărei demnitari se număra și el[2].

---

1. „Să vă fiți propria făclie și propriul adăpost" (precept al lui Buddha din *Parinibbana sutta*).
2. După cum se poate vedea, este debitată mereu aceeași poveste. Au debitat-o – și întotdeauna cu succes – o mulțime de impostori, a căror listă ar fi prea lungă pentru a fi reprodusă

Şi iarăşi aceeaşi poveste. Făcând economii, soţii S. deveniseră proprietarii unui mic bungalou în California. La sfatul unui italian fantezist devenit *bhikshu* (călugăr budist), au vândut bungaloul cu tot ce era în el şi, înarmaţi cu aceste fonduri, au plecat spre Birmania[1], unde îi aştepta budistul italian. Prin grija lui, Mrs. S avea să fie plasată ca institutoare într-o şcoală pentru tinerele budiste, în timp ce Mr. S avea să devină *bhikshu*. Acesta era programul plănuit.

Cei doi au debarcat: nu-i aştepta nimeni; italianul plecase din ţară şi nu se ştia pe unde era. Nu mai putea fi vorba de întemeierea unei şcoli, şi nici ca Mr. S. să se călugărească. Nu-şi putea abandona soţia fără resurse; de altfel, regula cerea ca, pentru a fi admis ca *bikshu*, să ai un *dayaka*, adică o persoană ce-şi ia angajamentul să asigure subzistenţa călugărului, iar Mr. S., abia venit în ţară, nu prea putea spera să găsească un binefăcător care să vrea să-l ia în grija lui.

Pe scurt, după ce şi-au consumat treptat puţinii bănuţi cu care veniseră, cei doi soţi au reuşit cu mare greutate să-şi plătească drumul de întoarcere la bordul unui cargou şi au eşuat în cele din urmă în California,

---

aici. Cât despre lista celor păcăliţi de ei şi care n-au tras niciodată învăţăminte din păţaniile celor dinaintea lor, ea este fără sfârşit.

1. Cred că amintirile mele sunt exacte şi că este vorba într-adevăr de Birmania, unde, de altfel, acel *bikshu* italian îşi are portul de înmatriculare.

complet ruinați. Știu aceste detalii de la Mrs. S., care mi le-a comunicat după întoarcerea sa în America. Călugărul italian nu pare să fi profitat financiar de pe urma acestei mistificări. Poți să fii extravagant și om cinstit în același timp. Nebunia îi sugerase pitorescului italian proiectul unei călătorii de la Ierusalim până la Roma, pe care trebuiau să o facă pe jos zece *bhikshu* „cu inimă de leu" (sic!), în timp ce el însuși ar fi mers, se înțelege, în fruntea lor. Sosirea lor la Roma trebuia să provoace căderea papalității. A existat un început de punere în practică a proiectului, însă cei zece *bhikshu* s-au săturat foarte repede de sportul acela lipsit de confort – trebuiau să trăiască din mâncarea pe care o adunau în fiecare zi cerând de pomană. Unul câte unul, au dat bir cu fugiții. Șeful lor a dus singur până la capăt călătoria, care, în consecință, nu mai avea nimic surprinzător. N-am mers eu pe jos din China până în India, iar atâția exploratori n-au străbătut oare pe jos mari întinderi?

De atunci, acel *bikshu* italian, însuflețit fără doar și poate de pasiunea călătoriilor, a străbătut în mai multe rânduri Asia și Europa și a reușit să-și facă în sudul Franței câțiva discipoli.

Biata femeie care, întinsă sub o scară, discuta cu un invizibil și ipotetic maestru spiritual făcea parte dintr-o specie de halucinați numeroasă care, în toate țările, din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre, se desfată sau se înspăimântă în timp ce poartă convorbiri secrete cu interlocutori nepământeni.

O mamă de familie îmi scria din America[1]:

„Cu aproximativ doi ani în urmă, am întâlnit un biolog indian, universitar în India, și prin intermediul lui am fost pusă în legătură, prin corespondență, cu gurul său. Mi s-a spus că acesta se numea swami Shri Chidambar[2].

Swami mi-a zis că îi aparținusem în cursul unei vieți anterioare și corespondența noastră intensă a devenit foarte afectuoasă. În plus, swami îmi ținea discursuri pe care le auzeam în spirit și care țineau uneori toată noaptea. Aceste contacte îmi întăreau facultățile naturale de clară auzire și viața spirituală, astfel încât puteam, ținând ochii închiși, să văd cum defilau ca niște imagini cinematografice scene din câteva zeci dintre existențele mele trecute.

La începutul anului 1951, swami a încetat să-mi mai scrie. Anul acela am trăit în astral, în compania mentală a mai multor personalități foarte inteligente. Mi s-a părut că îl recunoșteam în acestea pe swami, ca și pe maestrul său decedat de foarte multă vreme. M-am gândit că veneau să vadă ce progrese am făcut în viața spirituală. Totuși, aceste vizite nocturne prelungite mă privau de somn, am ajuns să fiu foarte obosită și i-am rugat pe vizitatorii mei să-și înceteze relațiile cu mine. A fost zadarnic însă, nu voiau să

1. Textul original, aflat în posesia mea, este în engleză; traducerea îmi aparține.
2. Swami este un titlu echivalent cu „senior" care se dă *sannyāsin*-ilor hinduși.

mă părăsească și mi se părea că își făcuseră sălaș în corpul meu (sic!)".

„Posedata" s-a adresat mai multor ocultiști, întrebându-i cine erau personalitățile care o obsedau: nu a obținut decât un singur răspuns din partea unuia dintre corespondenții ei, care i-a spus că acela pe care ea îl lua drept swami era un alt individ ce juca rolul lui.

În sfârșit, prin „propriile-i mijloace" (scrisoarea nu dă nici o explicație în privința acestor mijloace), femeia a dezlegat misterul.

„Unul dintre vizitatorii mei nocturni e episcopul James Wedgewood de la Biserica catolică liberală[1], decedat cu câteva luni înainte să-i primesc pe vizitatorii mei stăruitori. Eram cu adevărat îndrăgostită de portretul lui și îl înconjuram cu mari valuri de iubire și simpatie. Îi citisem toate cărțile cu admirație și ceream informații despre el de la oricine îl cunoscuse.

Wedgewood era un mare discipol al maestrului Rákóczi (contele de Saint-Germain din ierarhia ocultă). El a înființat în Europa, în Australia și în statele din sudul Africii centre masonice, centre magnetice oculte și biserici. Conferențiar, scriitor și organist, era foarte avansat din punct de vedere spiritual și de o mare clarviziune, însă timp de mai mulți ani activitatea i-a

1. O Biserică ce imită riturile Bisericii catolice și pe cele ale Bisericii anglicane, fondată de Leadbeater de la Societatea Teozofică.

fost paralizată de un abuz constant de narcotice. Acest obicei l-a împiedicat să ajungă după moarte într-o sferă de existență înaltă și îl ține legat de Pământ până ce efectul drogurilor asupra părții astrale a ființei sale se va risipi.

Cultul pe care-l aduc portretului său, lectura cărților sale, precum și practicarea zi de zi a religiei pe care a întemeiat-o împreună cu episcopul Leadbeater au atras către mine sufletul lui suferind și, văzând că swami și tovarășul său erau legați de mine, acesta li s-a alăturat.

Personalitatea care-l însoțește declară că e contele de Saint-Germain ce veghează asupra lui Wedgewood în timpul convalescenței sale, păstrându-l neîntinat de avansurile unor swami – Wedgewood este extrem de frumos[1]; Saint-Germain e prezent și pentru a mă ține în noviciatul meu până când va consimți să mă accepte ca ucenică, ceea ce doresc de multă vreme."

Timpul trece și obsedata începe să aibă îndoieli cu privire la identitatea vizitatorilor ei. Poate că personajele ce stau de vorbă noaptea cu ea nu sunt nici Wedgewood, nici Saint-Germain, ci niște trimiși care vin de la swami și de la gurul său, pe care începe să-i bănuiască: n-or fi cumva „magicieni negri"? Își imaginează că swami se hrănește cu suflul ei vital.

1. Scrisoarea pare să insinueze că intențiile acelor swami în privința lui Wedgewood au un caracter imoral.

„Mă împiedică să dorm" – scrie ea –, „de teamă că nu se va putea hrăni cu suflul meu dacă dublul astral îmi iese din corp în timpul somnului. Îmi petrec astfel nopțile în lupte cumplite".

Toate sfaturile pe care i le-am dat acestei corespondente neobișnuite nu i-au folosit la nimic. A refuzat cu încăpățânare să admită că fantasmagoria care o chinuia era rodul imaginației sale, că trebuia să renunțe la cultul pe care îl aducea portretelor și să nu mai întrețină conversații nocturne cu vizitatori amatori de „suflu vital". Am sfătuit-o să nu se lase impresionată de magia neagră și să citească niște lucrări științifice unde va putea să găsească explicația fenomenelor pe care le resimțea. N-a ajutat la nimic; a continuat să creadă în prezența reală a vizitatorilor săi inoportuni, dorind totodată ca aceștia să fie îndepărtați de ea.

Alt caz foarte recent. Iată ce mi se scrie:

„Anul trecut am fost în relație cu un om care spunea că era «inițiat» și afirma că stătuse un timp într-o mănăstire din Tibet. M-a păcălit, i-am acordat toată încrederea, lucru de care aveam să mă căiesc.

Într-o zi mi-a făcut cadou un obiect despre care pretindea că era «inițiatic». Potrivit declarațiilor acestui om, este vorba despre un «Pom al Vieții conceput după Confucius». Obiectul cu pricina este din lemn de smochin sacru și e împodobit cu reprezentări de dragoni fără aripi, făcute dintr-un metal care seamănă cu bronzul. Cel mai mare dintre dragoni are

un corn în mijlocul frunții. Numele său[1] este «Omitofu» și a primit o dublă încărcătură budistă și lamaistă benefică, partea nefastă fiind neutralizată. A fost fabricat cu trei sau patru sute de ani în urmă și dat unui hindus; a avut rând pe rând trei proprietari, eu trebuia să fiu al patrulea și ultimul".

Tras după el de omul în care își pusese încrederea, posesorul „Pomului Vieții" este pus în legătură cu niște oameni la care aude vorbindu-se numai despre magie, vrăji și farmece. Este informat prin scrisori anonime „că e legat pe viață de acel «Pom» și că se va putea folosi ca de un sclav de duhul ce sălășluiește într-însul".

Corespondentul meu începe atunci să bănuiască escrocheria și să creadă că „inițiatul" nu putuse de fapt să fie inițiat decât în sensul negativ al termenului. Îi înapoiază „Pomul Vieții".

Dar, cum se întâmplă adesea, după ce s-a descotorosit de primul șarlatan, corespondentul meu nu renunță totuși la căutarea unui îndrumător spiritual. Ia contact cu o mulțime de societăți, frății, secte

1. Aici, corespondentul meu nu e foarte clar. Se numește Omitofu cel mai mare dintre dragoni sau obiectul în întregul său? Nu mai are rost să atrag atenția asupra caracterului grotesc al acestui „Pom al Vieții" al lui Confucius care se numește „Omitofu" (numele chinezesc al unui Buddha) și care a primit „încărcături budiste". Cum poate să inventeze cineva asemenea gogoși și cum de se găsesc oameni care să le înghită?

rozacruciene şi de alte feluri, care răspândesc doctrine ezoterice. Una dintre ele îi garantează că îl va face să ajungă la iluminarea spirituală dacă vrea să-i urmeze cursul de învăţământ: nu-l va costa decât 3.600 de franci.

Oferta e într-adevăr prea stângace. Trebuie procedat mai subtil, şi aşa şi fac, în general, marile „firme" care comercializează ocultismul[1].

1. Tainele acestei vieţi şi a ceea ce se află *dincolo* de ea, învăţăturile ezoterice transmise „iniţiaţilor" din misticile de la Eleusis, celor din Egipt, practicile cele mai eficiente din diferitele yoga hinduse, toate acestea vă vor fi dezvăluite în lucrări care merg de la broşura subţirică până la cartea de 600 de pagini, cu preţuri corespunzătoare: de la 25 de cenţi până la 10 dolari.

   Deşi America se află în frunte în ceea ce priveşte producţia acestui gen de literatură, ea nu deţine totuşi monopolul deplin. Într-un gen înrudit, găsesc în franceză *Rugăciunile tămăduitoare* (*Les prières qui guérissent*) (750 de franci), *Rugăciunile minunate* (*Les prières merveilleuses*) care *vindecă toate bolile fizice şi morale* (300 de franci) şi *Invocaţii* (*Invocations*) care *vindecă bolile animalelor domestice* (600 de franci). Ceea ce ne aduce înapoi la formulele *abracadabra* ale vechilor noştri vrăjitori ori la faimoasele *mantra* din India, pentru că ni se dă de înţeles că aceste rugăciuni, prin ele înseşi, au o forţă eficientă, şi nu cel care căruia i se adresează: în acest ultim caz, termenii rugăciunii n-ar prea avea importanţă, iar rezultatul obţinut nu ar depinde de ei. Sau, dacă nu, trebuie să înţelegem că *aceste rugăciuni* acţionează asupra celui căruia îi sunt adresate ca o constrângere irezistibilă, care îl supune unei forţe ce-i este superioară, şi atunci este vorba despre un procedeu magic.

Printre sectele contactate, corespondentul meu menționa și Roza-Cruce. Diverse grupări ale acesteia se găsesc în majoritatea țărilor. Unele sunt amărâte, altele sunt instalate confortabil, însă trebuie să mergi în America dacă vrei să-ți faci faci o idee despre somptuozitatea la care poate ajunge genul acesta de societate.

America, tărâm al proporțiilor gigantice, este teritoriul predilect al tuturor sectelor care promit secrete, revelații supranormale și acel fior aparte pe care îl provoacă apropierea fricii. Toți propagandiștii, sinceri sau șarlatani, de doctrine nebuloase și bizare sunt primiți acolo cu brațele deschise de mulțimi credule, puerile și... care se arată repede darnice cu banii lor.

O dovadă a acestei dărnicii se etalează la San Jose, în California, unde unul dintre grupurile Rozei-Cruce a construit cea mai minunată capcană pentru naivi ce se poate imagina.

Sărmanul *sār* Péladan, care voia să reînvie străvechiul ordin al Rozacrucienilor, Templului și Graalului cu niște zdrențe de stambă și niște încăperi de mai mare jalea! Oare ce-ar fi spus dacă ar fi putut să contemple templul pseudo-egiptean de la San Jose, înconjurat de parcul său în care mici sfincși, aidoma unor câini ce stau culcați, păzesc intrarea sanctuarului? Proiectul acestuia a fost condus de un arhitect priceput. Coloanele peristilului sunt impozante cu toate că au dimensiuni reduse, iar semiîntunericul din interior este de natură să impresioneze niște

oameni în căutare de emoţii. Totuşi, această imitaţie a templelor prestigioase din vechime rămâne meschină: există lucruri ale căror dimensiuni nu pot fi reduse fără să devină ridicole. Cum simţul critic le lipseşte însă celor mai mulţi dintre noi, înţeleg foarte bine atracţia pe care o pot exercita nişte imitaţii de temple egiptene împodobite cu reprezentări ale lui Horus, Ptah şi Isis cu fizionomii enigmatice. O atracţie similară, care emană din catedralele gotice învăluite în întuneric, a hipnotizat de veacuri mulţimi nenumărate, fascinate de amăgirea unor „Insule ale preafericiţilor" nepământene. Majoritatea oamenilor, conştient sau nu, nutresc dorinţa de a părăsi această lume în care suferim, de a emigra spre sfere de fericită tihnă, iar dacă poarta paradisurilor artificiale se deschide chiar lângă noi, pentru mulţi, tentaţia de a-i trece pragul este mare. Aşa fac cunoştinţă cu droguri ca opiu, haşiş, peyotl şi altele, cu marile temple ale marilor religii şi micile temple ale micilor secte, cu tămâia, sonorităţile captivante şi tulburătoare ale orgii şi psalmodierile anesteziante.

Joséphin Péladan se intitulase *sār*. Şeful care domneşte peste grupul din San Jose şi peste filialele sale şi-a atribuit titlul de *imperator*. De ce nu, la urma urmei?...

Iar *imperator*-ul le promite demnitarilor sectei sale excursii spirituale la care *sār*-ul nu s-a gândit probabil niciodată.

Pe 20 august 1953, *imperator*-ul trebuia să-i conducă pe acești demnitari în încăperea regelui din marea piramidă de la Gizeh, pentru a ține acolo o ședință de meditație. Anunțase ora exactă a acestei întruniri, pentru ca fiecare dintre membrii societății, calculând diferența de timp conform fuselor orare, să se unească în spirit cu frații care meditau în adâncul piramidei...

IX

Mă aflam din nou la Adyar, pe vasta proprietate a Societății Teozofice, în timpul minunatei ierni indiene, la fel de caldă și de luminoasă precum cea mai însorită vară în Franța. Dacă locuiai suficient de departe de Leadbeaters' Chambers, un fel de hotel rezervat celor stabiliți în Adyar pentru perioade lungi, erai cufundat într-o tăcere extraordinară, o tăcere adâncă, aproape palpabilă.

Mă întâlneam cu câțiva eruditi care stăteau, ca și mine, în niște pavilioane așezate mai deoparte, în capătul domeniului. Se aflau acolo Otto Schrader, care ulterior a fost profesor de sanscrită la Universitatea din Kiel, și olandezul Van Manen, care a devenit bibliotecar al Societății Asiatice din Bengal. În anul acela, contele Kayserling și-a petrecut câtva timp la Adyar; venea seara să stea la discuții cu trei sau patru dintre noi sub smochinul care își întindea crengile uriașe în fața pavilionului Blavatsky, unde locuiam eu.

Uneori apăreau și alți vizitatori, mai puțin savanți, dar fermecători, asemenea unor păsări călătoare ce soseau din diferite colțuri ale lumii, și zăboveau câteva

zile sau câteva săptămâni în oaza noastră, iar flecărelile lor felurite şi amestecate ilustrau într-un mod interesant extraordinara fertilitate a minţii omeneşti în materie de povestiri fabuloase şi de programe de aventuri spirituale.

Aşa se face că într-o zi a aterizat printre noi o misionară babistă[1]. O misionară delicioasă! Mărunţică, fără să fie slabă, era o fiinţă delicată cu tenul alb-trandafiriu. Capul său de păpuşă de lux era acoperit cu un soi de tocă-turban din satin negru pe care, cu o artă desvârşită, o expertă modistă reuşise să plaseze două mari margarete albe cu galben-auriu în mijloc, care se deschideau pe tâmplele doamnei şi îi încadrau chipul încântător.

Babista a avut un succes enorm. Oaspeţii de la Adyar şi-o disputau cu înverşunare. Îşi povestea lungile călătorii făcute în America şi în Europa, predicările...

Nu găseam nimic extrem de nou sau de interesant în acestea din urmă: constau în locuri comune pe care le repetă întruna toate religiile lumii. Şi totuşi, cea care le enunţa îi fascina literalmente pe vecinii şi vecinele mele... iar eu eram vrăjită în mod ciudat, absurd, de margaretele de pe bizarul ei acoperământ de cap.

---

1. Mírzá Alí Muhammad, zis Babul, un persan, fondator al unei secte cu tendinţe reformiste: babiştii. A fost condamnat la moarte pentru erezie şi executat la Tauris, în 1850, la vârsta de 30 de ani.

Vraja a mai ţinut vreo cincizeci de zile, apoi delicioasa babistă a plecat din Adyar. Era şi timpul pentru ea. La câteva zile după plecarea sa a explodat o bombă. Nu ştiu cum a ajuns vestea aceea până la noi, dar misionara fusese la început călăreaţă la circ.

A fost o adevărată răbufnire de mânie! Cei care admiraseră cu cel mai mare entuziasm s-au indignat, aducând şi cele mai multe motive împotriva fiinţei nerușinate ce se strecurase printre ei. I s-au aplicat cele mai degradante epitete. O călăreaţă de la circ! Gândiţi-vă numai, ce oroare!

Nu prea înţelegeam explozia aceea de furie. Indiferent dacă femeia făcuse sau nu figuri de echitaţie pe o pistă, ce legătură avea asta cu doctrina babistă?

Mai târziu, mi s-a întâmplat să o întâlnesc din nou pe misionară în Ceylon. Nu mai arbora margarete pe acoperământul de cap, îmbătrânise destul de mult, dar, după câte se părea, îşi continua turneele de predicare. Cine ştie? Poate că nu fusese niciodată călăreaţă şi nu intrase niciodată într-un circ, nici măcar ca spectatoare.

Fantezii agreabile stârneau uneori pe oceanul nostru liniştit mici valuri amuzante care se spărgeau de zidurile refugiilor unde oaspeţii „serioşi" ai domeniului se consacrau studiului şi meditaţiei.

Meditaţie – acest cuvânt era pe buzele tuturor. Fiindcă se aflau în India, toţi cei care locuiau la Adyar se credeau yoghini. Toţi „meditau" după o metodă sau alta, amestecau mai multe metode asemănătoare

sau chiar contradictorii; nu examinau lucrurile atât de îndeaproape: „meditau", acesta era esențialul...

Cărțile indiene abundă în descrieri de anahoreți, de yoghini sau alți înțelepți care meditează în adâncul pădurii. Nu era tentant să-i imiți? Ce minunate privelişti trebuie să se fi desfăşurat în fața privirii spirituale a acelor sihaştri în lungile ceasuri pe care le petreceau nemişcați, tăcuți, cu ochii pe jumătate închişi, la rădăcina unui copac uriaş!

Acestea erau perspectivele ispititoare care stimulau imaginația câtorva grațioase candidate la emigrații poetice puțin anevoioase. De îndată ce au ajuns la Adyar, prima lor grijă a fost să caute cadrul necesar pentru exercițiile lor spirituale. Din păcate, oricât de întins era domeniul, nu cuprindea nici o pădure, ci doar un pâlc de arbori la marginea oceanului; lăsând deoparte venerabilul smochin din Blavatsky Garden, copacii mari erau puțini şi risipiți.

Totuşi, partea esențială a decorului în care aceste doamne ardeau de nerăbdare să pătrundă o constituia „rădăcina unui copac", iar ele sperau să găsească mai mult de atât, adică umbră şi singurătate. Or, dacă Adyar era liniştit, în schimb nu era deloc pustiu: tinerii servitori ai oaspeților, angajații şi personalul diverselor apartamente ale Societății, care locuiau în Adyar, străbăteau cât era ziua de lungă aleile domeniului, văzându-şi de treburile lor. Cât despre umbră, soarele puternic de la Tropice îşi râdea de ea; cu

umbra era la fel ca și cu singurătatea: nu exista decât pe timpul nopții.

Doamnele noastre au hotărât deci să mediteze noaptea la rădăcina oricărui pomișor la îndemână. Totuși, la Adyar, bezna nopții era mult mai adâncă decât obscuritatea ce domnea sub copacii falnici din peisajul visat; întunericul era de nepătruns, aproape total. Doamnele ezitau în pragul ușii: cum să se orienteze? Fără să o recunoască, le era un pic teamă. De ce să nu se înarmeze cu felinare?

Un european nu prea e pregătit să se întâlnească față în față cu fauna exuberantă a ținuturilor tropicale. Eliberate după căderea nopții de constrângerea pe care le-o impune prezența omului în timpul zilei, mii de vietăți se zbenguie după pofta inimii, căutându-și hrana și perechea sau agitându-se pentru simpla plăcere de a zbura, de a se târî, de a alerga, a cânta, a fluiera, a zumzăi și a simți că trăiesc. Această palpitație nocturnă este foarte deranjantă pentru ucenicul într-ale contemplației, incapabil să înțeleagă ce spun miile de glasuri care proclamă în jurul lui unicul Adevăr.

Vecinele mele nu cunoșteau pesemne aventura trăită de Satyakama atunci când păzea turmele maestrului său în pădure și când toate ființele și lucrurile din natură au început să-i vorbească și să-l învețe[1].

1. Vezi nota 1, capitolul VI, p. 161.

La Adyar existau şerpi, mici şi mari, inofensivi şi periculoşi. Nu rareori se întâmpla să dai peste o cobră[1] uşor iritabilă, care îşi umfla gâtul şi îşi înălţa capul teşit marcat cu semnul lui Shiva. Muşcătura ei însemna moartea imediată, fără nici un remediu posibil în locul acela aflat departe de orice ajutor medical. Iar la Adyar frumoasa cobră nu era singurul pericol de moarte pe care riscai să-l întâlneşti în drum. Totuşi, nici unul dintre noi nu se temea de aceşti vecini primejdioşi. Ne lăsam unii pe alţii în pace; Adyar era o oază de pace.

Felinarele legănate de cele care se plimbau în toiul nopţii, incursiunile paşilor lor în afara aleilor, prin ierburile încâlcite, deranjau tabieturile vietăţilor, iar nemulţumirea acestora se manifesta printr-o activitate insolită printre frunzele uscate: un fel de curea elastică a atins în treacăt piciorul uneia dintre ele, care a scos un ţipăt de disperare: „Un şarpe!...". Din aproape în aproape, cele vreo şase ucenice yoghine i-au reluat ţipătul, apoi zgomotul unei goane nebune a răsunat în liniştea parcului adormit. Luminile dănţuitoare ale felinarelor zgâlţâite de fugare au mai brăzdat noaptea câteva clipe, apoi zgomotul şi lumina s-au stins, înghiţite de liniştea învăluitoare a nopţii.

Servitorii tineri care dormeau pe verandă, în faţa uşii stăpânilor, râdeau pe înfundate.

---

1. Şarpele pe care îl mai numim şi naja sau şarpe cu ochelari. Ajunge până la câţiva metri lungime, iar muşcătura lui este deosebit de primejdioasă.

Ca peste tot în India, tinerii servitori din Adyar constituiau un fundal interesant al vieții albilor, stăpânii lor, pe care îi observau cu atenție și îi judecau fără cruțare.

„Sahibii[1] ne disprețuiesc și noi știm asta; noi îi disprețuim pe sahibi, dar ei nu știu."

Câțiva *natives* duc uneori îndrăzneala până acolo încât declară sus și tare în public acest adevăr; majoritatea medita asupra lui în tăcere și i-a descoperit consecințele practice: albii au fost alungați din Asia.

Totuși, în acest mediu de bufonerie simpatică mocnea o dramă. Inspirată de lectura *Upanishadelor* sau din alte motive, o tânără suedeză se gândea să reitereze cercetarea lui Nachiketa și să se ducă să-i pună întrebări Morții despre Misterul suprem.

„După ce Vajasrava, tatăl lui Nachiketa, a adus sacrificiul visshavit[2], Nachiketa îl întreabă: «Și pe mine, tată, cui o să mă dai?». Tatăl a fost deranjat de această întrebare și nu a răspuns; fiul a mai pus-o o dată, apoi și a treia oară. A treia oară, Vajasrava, scos din fire, a răspuns: «Te dau Morții»[3]."

1. Sahib: „domn", „stăpân". Această denumire era dată de către indieni tuturor indivizilor de rasă albă.
2. Era un sacrificiu adus rareori, în cadrul căruia individul dădea tot ce avea. Scopul lui Vajasrava era să renască printre zei.
3. După ce a rostit aceste cuvinte într-un acces de furie, tatăl le regretă, însă fiul îl mustră, spunându-i că nu trebuie să-și încalce cuvântul și că trebuie să-l dea Morții. În ce fel? Textul

Iată-l deci pe Nachiketa la Yama (zeul care personifică Moartea). Yama lipsește însă de acasă; se întoarce abia după trei zile și își cere scuze de la Nachiketa că l-a lăsat să aștepte la ușa lui trei zile fără să-și îndeplinească față de el îndatoririle de ospitalitate. Drept compensație, îi propune să-i împlinească trei dorințe. Nachiketa le formulează: să se întoarcă la tatăl său fără riscul de a fi expus mâniei sale; să cunoască riturile care îți îngăduie să ajungi după moarte în sălașurile zeilor.

Aceste două dorințe vor fi împlinite, promite Yama. Nachiketa poate să o formuleze și pe a treia. Numai pe aceasta o consideră cu adevărat importantă.

„E o problemă", spune el. „Unii zic că după moartea omului există un suflet[1], alții zic că nu există. Să primesc învățătura ta în privința asta, iată care mi-e a treia dorință."

Yama îi răspunde: „Din vremuri foarte îndepărtate, zeii înșiși și-au pus această întrebare, fiindcă e

---

nu spune decât că tatăl l-a trimis la Moarte, adică l-a oferit ca jertfă. Înțelegem de aici că, în momentul în care a fost așternută în scris *Katha Upanishad*, de unde este extras acest text, în India se practicau sacrificii umane. Așa s-a întâmplat la toate popoarele. Faptul că Avraam nu se miră atunci când Iahve îi cere să-l jertfească pe fiul său Isaac arată că sacrificii de genul acesta aveau loc la vechii evrei ca și la vecinii lor. *Katha Upanishad* este probabil posterioară budismului.

1. Comentând pe marginea acestui text, Sankaracharya, marele filosof indian, arată că este vorba despre o entitate care ar exista independent de forma corporală, de simțuri, de minte, de facultățile intelectuale.

de natură subtilă şi greu de înţeles. Scuteşte-mă de obligaţia de a-ţi împlini dorinţa în această privinţă; alege altă favoare".

Nachiketa replică: „Tu spui, o, Moarte, că zeii înşişi şi-au pus această întrebare şi că ea este greu de înţeles. Nimeni nu-i poate răspunde mai bine decât tine. Nici o binefacere nu poate egala pentru mine valoarea acestui răspuns".

Yama spune atunci: „Cere-mi fii, nepoţi care vor trăi o sută de ani, cere-mi turme de animale, cai, elefanţi, domenii imense unde vei putea să trăieşti cât vei dori. Cere-mi nimfele cereşti pe care oamenii nu le pot dobândi; să-ţi fie ţie slujnice, dar nu-mi cere să-ţi spun care e starea sufletului după moarte".

Iar Nachiketa replică: „Toate lucrurile astea sunt trecătoare, o, Moarte; tu eşti sfârşitul a toate. Luminează-mă în privinţa întrebării supreme, Nachiketa nu-ţi cere altă favoare decât aceea legată de suflet, a cărui cunoaştere e ascunsă".

Yama este silit să-şi ţină promisiunea şi, într-un discurs foarte lung, îi demonstrează încăpăţânatului că sufletul despre care îl întreabă nu există şi că doar Fiinţa în Sine din doctrinele panteiste „este".

„Iar Nachiketa, primind de la Yama Cunoaşterea pe care o căuta, a fost de atunci fără patimi şi nemuritor."

Domnişoara S... venise de două sau trei ori să mă viziteze, dorind să ştie ce interpretare aş putea să

dau lucrării indiene pe care o citea, dar, așa cum am mai spus, domeniul din Adyar era foarte întins, locuințele dispersate și, dacă îi excludem pe cei cazați la Leadbeaters' Chambers, nu prea întrețineam relații între noi. Așa se face că nu am fost informată imediat despre episodul dramatic imaginat de domnișoara S...

Domnișoara S... hotărâse pur și simplu să se lase să moară de foame. Învești mântată în alb, se întinsese în pat și stătea nemișcată.

Cu o unanimitate surprinzătoare pentru orice altă țară în afară de India, gazdele indiene de la Adyar admirau această îndreptare solitară spre moarte. Cu respect și reculegere, o vizitau pe postitoarea ce zăcea inertă, depunând flori pe așternutul ei ca pe altarele zeilor.

Totuși, la Adyar se afla atunci și o franțuzoaică, pictoriță. Lipsea din când în când pentru câteva zile și se ducea să-și instaleze șevaletul în satele învecinate. La întoarcerea din una dintre excursiile sale, a aflat ce se întâmpla și s-a grăbit să mă informeze.

— Asta e nebunie, mi-a spus ea, cu bunul ei simț franțuzesc pe care elucubrațiile vecinilor săi nu reușiseră să-l știrbească. N-o putem lăsa să se sinucidă.

Am fost, evident, de aceeași părere și am întărit-o declarând că poliția se va implica și că, dacă nu chemau un medic în timp util, șefii de la Adyar ar putea avea de dat socoteală justiției.

Aceştia nu păreau să-mi împărtăşească punctul de vedere, dar s-au decis totuşi să-i telegrafieze lui Mrs. Besant, care se afla în Anglia, pentru a-i cere părerea. Mrs. Besant era o personalitate puternică şi nu-şi pierdea bunul-simţ în ceea ce spunea decât atunci când i se părea de bun-simţ să o facă, din motive cunoscute numai de ea. A răspuns numaidecât, adresându-i-se domnişoarei S... „E greşit să posteşti, trebuie să mănânci."[1] Pe baza acestui ordin, candidatei la întrevederea cu Yama i s-a dat treptat să mănânce, iar ea nu s-a opus şi a revenit la starea normală.

Mrs. Besant, care, cum am spus adineauri, ştia să măsoare gradele de excentricitate pe care le putea permite discipolilor săi, considerase că domnişoara S... depăşea limita; a îndemnat-o amabil să plece din Adyar şi să se întoarcă în patria ei nordică.

I se atribuie foarte ponderatului Kong Fu Zi, pe care occidentalii îl numesc Confucius, declaraţia următoare: „E greu să nu faci decât lucruri raţionale"[2].

---

1. *„Fasting is wrong, you must eat."*
2. În preambulul *Marelui Studiu* (*Ta-hio*) în care sunt expuse principiile învăţăturii lui Kong Fu Zi ni se spune că „metoda raţională este cea prin care se ajunge la perfecţiune". Pe urmă, în capitolul I, de la 1 la 4, citim: „Regele Ching-Chang avea privirea aţintită mereu asupra strălucitului dar al inteligenţei pe care îl primim de la cer", ceea ce, în jargon confucianist, înseamnă „dar înnăscut în noi". Apoi: „Yao a reuşit să dezvolte şi să facă să lumineze în toată strălucirea lui principiul sublim al inteligenţei. Aceste exemple arată că trebuie să ne cultivăm natura raţională". (Yao este unul

Oare ce ar fi crezut acest înțelept foarte realist despre alaiul de iluminați simpatici și nesăbuiți care s-au perindat în aceste pagini? Și ce ar fi crezut despre Aurobindo Gosh, pe care mulți dintre compatrioții săi îl consideră cel mai mare filosof modern al Indiei?

Shri Aurobindo, cum este numit în mod curent, era un indian foarte occidentalizat, care își făcuse studiile la Universitatea Oxford. Se spunea că era foarte tare la greacă și latină și știa mai multe limbi europene, printre care și franceza, pe care l-am auzit vorbind-o cu o mare puritate de expresie. Avea o cunoaștere aprofundată a sanscritei, iar pe de altă parte era foarte erudit în ceea ce privește diversele filosofii sau istoria lumii și îmbina o vastă cultură clasică cu noțiuni extinse despre realizările științifice moderne.

Shri Aurobindo fusese un patriot înflăcărat. Pentru opoziția lui activă față de guvernul britanic fusese pedepsit cu închisoarea. Pe când era întemnițat, în el s-a produs o revoluție spirituală care l-a abătut de la preocupările patriotice și politice. Ca majoritatea indienilor, Aurobindo Gosh avea în el dispoziții latente care îl înclinau spre elaborarea de teorii metafizice și spre viața mistică. După ce a fost eliberat, s-a refugiat la Pondicherry – pe atunci, teritoriu francez –, iar în anii ce au urmat a întemeiat un *ashram* care,

---

dintre străvechii suverani legendari, cvasi-mitologici, ai Chinei. Este considerat modelul omului perfect.)

încetul cu încetul, a adunat în jurul lui mii de discipoli și a luat proporțiile unui adevărat oraș. O mare parte din această reușită i se datorează devotatei sale colaboratoare, dna Alfassa, o levantină de cultură franceză, foarte inteligentă și înzestrată cu un remarcabil talent organizatoric.

Aurobindo Gosh a decedat la Pondicherry pe 5 decembrie 1950, la vârsta de șaptezeci și opt de ani.

O expunere a învățăturii filosofice a lui Aurobindo Gosh ar depăși cadrul cărții de față, însă ideile lui despre moarte, care au fost ulterior comentate și dezvoltate de către discipolii săi, au legătură cu subiectul nostru.

Aceste idei ne readuc la Nachiketa[1] în dialogul lui cu Moartea. Totuși, între Nachiketa și Aurobindo Gosh există o diferență notabilă. Potrivit relatării din *Katha Upanishad*, Nachiketa este adus jertfă Morții de către tatăl său și transferat astfel în împărăția lui Yama. Nachiketa a acceptat să coboare în împărăția lui Yama, dar nu a pornit în mod deliberat la drum pentru a-l întâlni pe acesta. Cu Shri[2] Aurobindo lucrurile s-ar fi petrecut altfel: el ar fi *vrut* să moară deoarece credea că trebuia să se măsoare, în *lumea de dincolo*, cu o putere misterioasă pe care trebuia să o supună.

1. Vezi paginile 233-235.
2. Shri: un fel de echivalent indian al termenului *Sir* de la englezi și onorific ca și acesta.

Să vedem ce spun textele: „Nu cu lumea zeilor am treabă", scria în 1936 Shri Aurobindo. „Aș vrea eu să fie așa. Ci mai degrabă cu cealaltă latură a lucrurilor: trebuie să mă cufund în abis ca să construiesc o punte între cele două[1]. Însă lucrul acesta este indispensabil pentru opera mea și trebuie să-l înfrunt."

Apoi, altă declarație, datată 1935:

„Nu pentru măreția mea personală încerc să fac să coboare supramentalitatea[2]. Nu-mi pasă nici de măreție, nici de micime în sensul omenesc al acestor termeni. Dacă pentru rațiunea omenească sunt un nebun fiindcă am încercat ceea ce nici Krishna[3] însuși n-a încercat, nu-mi pasă. Nu e vorba de nimeni altcineva; e o problemă între Divin și mine însumi. Fie că este după voia divină[4] sau nu, că sunt sau nu trimis să realizez această coborâre sau să deschid cel

1. „Între cele două." Trebuie oare să înțelegem că e vorba de o punte între lumea divină și abis? Nu se explică ce anume simbolizează abisul.
2. „Supramentalul", care ocupă locul principal în filosofia lui Aurobindo Gosh, nu este clar definit, cum nu e clar definită nici concepția asupra unei „coborâri".
3. Krishna considerat ca un avatar al zeului Vishnu este marele erou al epopeilor indiene.
4. Nu trebuie să ne înșelăm în privința sensului pe care îl pot avea aici expresia „voință divină" sau termenul „Divinul", care apare frecvent în lucrările lui Aurobindo Gosh și ale discipolilor săi. Se pare că Shri Aurobindo nu credea într-un Dumnezeu conceput antropomorfic precum cel din Biblie. La fel ca majoritatea erudiților indieni, Shri Aurobindo era impregnat de teoriile panteiste ale școlii Advaita Vedanta,

puţin calea pentru a o face cu putinţă, că toţi oamenii mă iau în derâdere dacă aşa le place lor sau că Iadul se prăvăleşte peste mine dacă vrea, din pricina înfumurării mele, eu voi merge înainte până voi învinge sau voi pieri".

Toate astea sunt destul de neclare, iar numeroasele comentarii ale discipolilor filosofului nu ne aduc prea multă lumină în privinţa scopului ultim urmărit de maestrul lor.

Unul dintre aceştia scrie:

„Avem aici un splendid exemplu de altruism eroic; cel al unui yoghin gata să înfrunte orice risc pentru a-şi atinge scopul şi, cu toate că această atitudine este exprimată prin formula «Voi învinge sau voi pieri», putem înţelege că ea s-ar putea exprima şi prin altă formulă, chiar mai îndrăzneaţă: «Pier ca să învinge».

Semnificaţia acestei ultime formule ar sta într-o încleştare finală cu puterile tenebroase ale Inconştientului [majusculă în text]; aceste puteri ar fi fost epuizate la extrem şi, cu o forţă nemaivăzută, divinitatea ar fi fost atrasă din înalt spre pământ...

În consecinţă, Shri Aurobindo ar fi gata să-şi schimbe complet planul de bătălie şi, în loc să-şi «supramentalizeze» existenţa fizică, ar înainta, imperturbabil, spre o ambuscadă titanică, respingând salvarea supramentalului, şi s-ar prăbuşi luptând pentru a învinge totul în secret".

---

dar le adăuga o doză importantă de elemente preluate din doctrinele mistice ale şcolilor tantrice.

Medicii au declarat prozaic că moartea lui Aurobindo Gosh s-a datorat unei boli renale şi unei crize fatale de uremie, însă discipolii săi nu acceptă acest diagnostic. După ei, moartea maestrului lor nu are motive fizice, ci a fost „un pariu teribil, liber acceptat, care comporta, în caz că era pierdut, distrugerea celui mai minunat element corporal, făurit prin manifestarea spiritului, ce a existat vreodată".

Pot să adaug la cele de mai sus următorul pasaj dintr-o lungă scrisoare care mi-a fost adresată foarte de curând de către cel mai important dintre discipolii lui Aurobindo Gosh, un francez, dl P.B. Saint-Hilaire[1], în legătură cu „retragerea"[2] lui Shri Aurobindo:

„Mama [adică dna Alfassa, colaboratoarea defunctului] nu şi-a exprimat public opinia cu privire la motivele plecării lui Shri Aurobindo... În orice caz, e vorba de un subiect prea ocult ca să poată fi dezbătut public ori lăsat pe seama calculelor unui mental care nu poate să vadă nimic dincolo de el însuşi sau care „teoretizează" şi aduce adevărurile ţinând de experienţă la nivelul explicaţiilor curente simpliste – cum se întâmplă în cazul reîncarnării.

Ceea ce se poate spune este că Shri Aurobindo continuă să fie prezent în conştiinţa pământească sub

1. Decedat.
2. La discipolii lui Aurobindo Gosh, „retragere" este un eufemism pentru „moarte". Adepţii mişcării Christian Science spun „a dispărea din vedere".

o formă subtilă, așa cum o dovedesc experiențele a numeroși discipoli".

La foarte scurt timp (7 decembrie 1950) după „retragerea" lui Shri Aurobindo, Mama scria:

„Doamne, ne-ai dat în dimineața aceasta garanția că vei rămâne cu noi până ce opera Ta va fi încheiată, nu numai ca o conștiință ce călăuzește și ilumineză, ci și ca o prezență activă și lucrătoare. În termeni clari și precișI, mi-ai făgăduit că totul din Tine va rămâne aici și nu va părăsi atmosfera Pământului până ce Pământul va fi transformat".

Dl Saint-Hilaire continuă:

„Percepem Prezența lui Shri Aurobindo în noi și în jurul nostru, cu o forță la fel de vie și chiar mai mare decât în timpul vieții lui; și simțim și că această Prezență se identifică pe deplin cu cea a Mamei. Încetul cu încetul, s-a confirmat certitudinea că Maestrul nostru nu ne-a părăsit. Adevăratele motive ale retragerii sale din corpul fizic sunt probabil profunde și nu vor apărea clar decât cu timpul".

Concluzie

Voi încheia aici această înşiruire de fapte neobişnuite şi personalităţi ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient şi Occident; ar fi putut să fie mai lungă şi poate că o voi completa mai devreme sau mai târziu[1].

La aceşti amatori de „exerciţii" extravagante există, oricât de estompaţi sau deformaţi ar putea fi, germeni de spiritualitate şi de înţelepciune uşor de descoperit. De aceea, ferindu-ne totodată de o credulitate simplistă, nu trebuie să negăm nimic în mod aprioric. Există un prag dincolo de care se întinde necunoscutul; nu trebuie să-l trecem decât ţinând în mână torţa raţiunii şi păstrându-ne mintea mereu trează.

Aici capătă sens deplin cuvintele din *Hamlet*: „Căci se petrec în cer şi pe pământ mai multe lucruri decât visează filosofiile noastre".

---

1. Alexandra David-Néel nu va reuşi să realizeze acest proiect... A murit la Digne, pe 8 septembrie 1969, la vârsta de 101 ani.

La Editura POLIROM

au apărut:

În inima Munților Himalaya

Mistici și magicieni în Tibet

India în care am trăit

Călătoria unei parizience în Lhasa

Lampa înțelepciunii

Itinerariul unui lama și cele cinci înțelepciuni

Vraja misterului. Fapte neobișnuite și personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient și Occident

www.polirom.ro

Corector: Radu Cucuteanu
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Irina Lăcătuşu

Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

HEXAGON

La fel cum odinioară pelerinii se îmbarcau spre zări necunoscute în căutarea unor ţinuturi paradiziace, în zilele noastre grupuri de adepţi plini de speranţă urmează falşi guru, înşelaţi de promisiunea că vor ajunge să cunoască beatitudinea unor ţinuturi spirituale inaccesibile muritorilor de rând. Din nefericire, ca şi naivii lor înaintaşi, aceşti căutători moderni de himere sunt sortiţi de cele mai multe ori să naufragieze. În călătoriile sale prin Orient şi Occident, Alexandra David-Néel a făcut dese incursiuni în lumea spiritiştilor, a ocultiştilor, a sectelor secrete şi a riturilor ezoterice, asistând nu o dată la fenomene stranii şi întâlnind personaje bizare. În *Vraja misterului*, cunoscuta exploratoare consemnează aventurile uneori amuzante, dar cel mai adesea dramatice, ale unor astfel de pasionaţi de mister porniţi pe calea căutării spirituale.

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-5318-8

www.polirom.ro

Pe copertă: © iStockphoto.com/Knightterrant, © Ivaning/Dreamstime.com